

**Siirtolaisuusinstituutti
Ulkosuomalaisparlamentti**

Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina

Vuoden 2005 seminaariraportti

Elli Heikkilä (toim.)

**Web Reports No. 11
Siirtolaisuusinstituutti
2005**

Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina

Vuoden 2005 seminaariraportti

Elli Heikkilä (toim.)

Web Reports No. 11, Siirtolaisuusinstituutti 2005

Sisältö

Esipuhe	
– <i>Elli Heikkilä</i>	3
Arjen ongelmat suomalais-thaimaalaisissa parisuhteissa	
– <i>Hannu Sirkkilä</i>	5
Monikulttuuriset avioliitot Ulkosuomalaisen tarina –ohjelmistossa	
– <i>Antti Välikangas</i>	14
Lastenkasvatusko kompastuskivi monikulttuurisissa liitoissa?	
– <i>Anne Alitolppa-Niitamo</i>	20
Workshop 1 –raportti: Lastenkasvatusko kompastuskivi monikulttuurisissa liitoissa?	
– <i>Anne Alitolppa-Niitamo</i>	25
Monikulttuurisen parisuhteen ja perheen dynamiikka – käytännön näkökulma	
– <i>Päivi Oksi-Walter</i>	27
Workshop 2 –raportti: Monikulttuurisen parisuhteen ja perheen dynamiikka ja kulttuurienvälinen viestintä osana näissä vuorovaikutussuhteissa	
– <i>Päivi Oksi-Walter ja Sybille Bausch-Kamu</i>	34
Yhteiskunnan kapulat monikulttuurisen avio-onnen rattaissa	
– <i>Ritva Viertola-Cavallari</i>	37
Workshop 3 -raportti: Yhteiskunnan kapulat monikulttuurisen avio-onnen rattaissa	
– <i>Ritva Viertola-Cavallari</i>	58
Seminaariin ilmoittautuneiden luettelo	62
Seminaarin ohjelma	64

Esipuhe

Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina -teemasta on järjestetty kaksi erillistä seminaaria tällä vuosituhannella. Ensimmäinen seminaari pidettiin Helsingissä vuonna 2003 ja toinen, samoin Helsingissä, vuonna 2005. Seminaarisarjan järjestäminen on perustunut Ulkосуomalaisparlamentin (USP) vuoden 2002 istunnon päätöslauselmaan monikulttuurisista ja uusmuuttajaperheistä (Ulkосуomalaisparlamentti 2002:18-19). Päätöslauselmassa todetaan seuraavaa:

Ulkосуomalaisparlamentti ehdottaa, että muodostettaisiin työryhmä, johon osallistuisivat perheneuvonnan, perheterapian ja mielenterveyden parissa työskentelevät alan asiantuntijat ja tutkijat pohtimaan, miten voitaisiin kehittää tutkimustoja monikulttuurisille ja uusmuuttajaperheille. Ulkосуomalaisparlamentti esittää, että ulkomaille lähetettävät papit ja muut kirkon työntekijät perehdytetään perheneuvontaan ja monikulttuuristen perheiden ongelmiin.

Ensimmäinen seminaari kohdistettiin ensisijaisesti henkilöille, jotka työssään tai tutkimuksessaan tai vapaaehtoistyössä ovat tekemisissä monikulttuuristen pariskuntien tai perheiden kanssa. Tarkoituksena oli vaihtaa kokemuksia ja olemassa olevaa tutkimustietoa monikulttuurisista avioliitosta, koota yhteen suomalaisten monikulttuurisia avioliittoja koskevaa materiaalia, ja ennen kaikkea selvittää, millaista työtä ja tutkimusta monikulttuuristen perheiden parissa on jo tehty, ja minkälaisia muita mahdollisuuksia olisi monikulttuuristen perheiden tukemiseen. Tiedonvälitys on siten tärkeää kehitettäessä tuki- ja palvelumuotoja monikulttuurisille pariskunnille ja perheille. Seminaarin raportti on julkaistu Siirtolaisuusinstituutin Web Reports –sarjassa ja löydettävissä seuraavasta linkistä:

<http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/pdf/webreports2.pdf>

Toinen seminaari oli suunnattu monikulttuurisissa avioliitossa oleville tai aiheesta muuten kiinnostuneille ulkосуomalaisille. Seminaari järjestettiin Ulkосуomalaisparlamentin täysistuntoa edeltävänä tapahtumana. Seminaarista on valmistunut nyt käsillä oleva julkaisu Siirtolaisuusinstituutin Web Reports –sarjaan. Raporttiin saatiin mukaan kaikki esitelmät lukuun ottamatta johtaja, teologian tohtori Martti Eskon, Kirkon perheasiankeskus, ja professori Liisa Salo-Leen, Jyväskylän yliopisto, esitelmiä. Martti Eskon esitelmä ”Rakkaus on syntyessään sokea kuin kissanpoika, vanhetessaan se saa sata silmää” kosketti monin osin ”Pyhän ja pahan puhemies” -artikkelin teemoja, joka on julkaistu Pirkka-lehdessä 4/2005 ja johon suosittelen tutustumaan. Liisa Salo-Lee esitelmöi teemasta ”Kulttuurien väliset parisuhteet: myyttejä ja todellisuutta?” ja yleisö sai käyttöönsä hänen powerpoint-esityksensä paperitulosteet.

Seminaariraportin vierailevana kirjoittajana on YTT, yliopettaja Hannu Sirkkilä, Humanistinen ammattikorkeakoulu, Korpilahti. Hän väitteli vuoden 2005 kesällä Jyväskylän yliopistossa ”Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa” -teemasta ja hänen artikkelinsa perustuu väitöskirjatyon tuloksiin.

Seminaarisarjan järjestäjänä on ollut Siirtolaisuusinstituutti yhteistyössä Ulkosuomalaisparlamentin kanssa. Järjestelytoimikuntaan ovat kuuluneet toimittaja, VTM Ritva Viertola-Cavallari Italiasta, perhepsykologi Päivi Oksi-Walter Saksasta ja tutkimusjohtaja, dosentti Elli Heikkilä Siirtolaisuusinstituutista.

Turussa 30.11.2005

Elli Heikkilä

Hannu Sirkkilä

Arjen ongelmat suomalais-thaimaalaisissa parisuhteissa

Johdanto

Tarkastelen artikkelissani thaimaalaisten naisten kanssa parisuhteessa olevien suomalaismiesten käsityksiä heidän parisuhteessaan ongelmia aiheuttavista asioista. Artikkelelini perustuu tutkimukseeni (Sirkkilä 2005), jossa aineistona on ollut 18 sellaisen suomalaisen miehen kertomukset, jotka ovat parisuhteessa thaimaalaisen naisen kanssa. Tuon esille suoria lainauksia haastattemieni miesten kertomuksista ja käytännäissä lainauksissa pseudonyymejä.

Vuonna 2002 suomalaisten miesten solmimissa avioliitoissa thaimaalaiset naiset olivat neljänneksi yleisin ryhmä suomalaisten, venäläisten ja virolaisten naisten jälkeen (Suomen tilastollinen vuosikirja 2003, 130). Thaimaalainen vaimo oli tuona vuonna yhteensä 1 321 suomalaisella miehellä (Heikkilä 2004, 4).

Tarkastellessani suomalais-thaimaalaisia parisuhteita käytän käsitettä kaksikulttuurinen parisuhde, koska se asettaa selkeästi tarkasteltavan kohteen kulttuurien väliseen yhteyteen ja antaa tällöin pohjan sen tarkastelulle, millainen asetelma suomalais-thaimaalaisessa parisuhteessa muodostuu.

Kahden kulttuurin kohtaaminen parisuhteessa

Elisabeth Beck-Gernsheim (1994, 127) on tuonut esille sen, miten nykyajan parisuhteissa ja erityisesti kahden kulttuurin välisissä suhteissa joudutaan rakentamaan yhteinen todellisuus eli yhteiset arvot, kommunikaatiomuodot, rituaalit ja arkipäiväisten rutiinien hoidot. Jokaisessa parisuhteessa on asioita, joista on sovittava ja luotava yhteisiä käytäntöjä eikä voida sinänsä väittää, että kahden samaan kulttuuriin kuuluvan parisuhde olisi helpompi tai vaivattomampi, kun ratkotaan arjen käytännön kysymyksiä ja ongelmia. Kuitenkin kahden kulttuurin välisen suhteen haaste on siinä, että kulttuuri ei sinänsä yhdistä puolisoita.

Kahden ihmisen välinen suhde määrittyy joko homogaamiseksi eli puoliset ovat ikään kuin kaltaisiaan, sekoittuneeksi tai selvästi erilaiseksi. Kaksikulttuurisessa parisuhteessa keskeiseksi nousee itsen (”self”) ja toisen (”other”) ero (Breger & Hill 1998, 3). Mikko Lehtosen (2004, 256-258) mukaan ”toinen” on jotakin sellaista, joka syntyy suhteessa meidän ”ensimmäisyteemme”. Tällöin toisuus ei ole ominaisuus, vaan tietty paikka, joka otetaan tai saadaan kielessä. Suomalais-thaimaalaisten parisuhteiden tarkastelussa toisuuden lähtökohtia on monia, kuten sukupuoli, etnisyys, kulttuuri, kieli tai elintasoterot. Abstraktilla tasolla toisuus on enklusiivista eli ulos sulkemista, ul-

kopuolisuutta. Lehtonen (2004, 258-259) korostaa kuitenkin sitä, että ”toinen” voi myös olla inklusiivinen eli silloin toinen on konkreettisempi ja ero nähdään relationaalisena. Inklusiivisesti toinen nähdään osana identiteettiämme, osana meitä ja erilaisena, mutta ei vastakkaisena. Toisesta kulttuurista olevan tuleminen puolisoiksi on näin tulkittavissa prosessiksi, jossa tämä toinen muuttuu enklusiivisesta enemmän inklusiiviseksi.

Eron kriteerit ovat kulttuurista ja yhteiskunnasta riippuvaisia eli eroksi voidaan tulkita vaihtelevasti rotu, uskonto, luokka tai maantieteellinen sijainti, jotka kyseisissä tilanteissa konstruoidaan enemmän tai vähemmän selviksi eroiksi (Johnson & Warren 1994, 5). Rosemary Breger ja Rosanna Hill (1998, 8) huomauttavat, että ulkopuoliseksi, toiseksi määrittelyt muuttuvat ja ovat riippuvaisia esimerkiksi siitä, kuka tai ketkä näitä määrittelyjä ja rajanvetoja tekevät.

Tulkittaessa kaksikulttuurisia parisuhteita syntyy helposti oletus siitä, että kumpikin parin osapuolista ylläpitää oman kulttuurinsa piirteitä. Nämä piirteet liittyvät yleensä sellaisiin asioihin ja käytäntöihin, kuten uskonto, kieli, normit ja tavat. Ne nähdään etnistä ryhmää yhdistäväksi siten, että on olemassa jokin tämän kulttuurin ydin, jota kaikki kantavat (Breger & Hill 1998, 9). Kuitenkin on oletettavaa, että kulttuurierot yksilöllistyvät tai personoituvat. Nämä erot voivat luonnollisesti olla hyvin näkyviä ja selviä tai sitten vähemmän näkyviä ja tiedostettuja. Kulttuuriset erot voivat vaikuttaa enemmän suhteen alussa tai myöhemmin. Niiden ilmeneminen riippuu myös siitä, miten voimakkaasti pari on jommankumman puolison kulttuurin vaikutuspiirissä.

Bregerin ja Hillin (1998, 19) mukaan kaksikulttuurisissa avioliitoissa ilmenee laajempi paletti kulttuurisia käytäntöjä kuin kulttuurisesti homogeenisissa parisuhteissa eli ne sisältävät vaihtelua sukupuolirooleissa, lastenhoidossa, tavoissa, kielessä ja yleisessä elämäntavassa. Kaksikulttuurisissa parisuhteissa on tavallista enemmän tilaa erilaisille väärinymmärryksille jo pelkästään sen takia, että yhteistä kieltä ei välttämättä ole. Tällaisissa parisuhteissa lisäksi ongelmia aiheuttavat taloudelliset asiat, työ tai työttömyys sekä velvollisuudet kummankin perheitä kohtaan (Breger & Hill 1998, 24). Outi Tuomi-Nikula (1997, 277) täsmentää mahdolliset ongelmat neljään kenttään, joita ovat perheen kotipaikka ja oikeudellinen asema, perheen sisäiseen elämään liittyvät asiat, kuten kieli, uskonto, traditiot, roolit, kodin ulkopuolisiin suhteisiin liittyvät reaktiot sekä lasten kasvatukseen liittyvät kysymykset.

Hyvin yleinen käsitys on se, että kahden kulttuurin välisessä parisuhteessa puoliset päätyvät useammin eroon verrattuna siihen, jos puoliset ovat samasta kulttuurista. Breger ja Hill (1998, 26-27) viittaavat kuitenkin useisiin tutkimuksiin, joiden mukaan erot näissä suhteissa johtuvat pikemminkin muista tekijöistä kuin kulttuurieroista. Näistä kulttuurisista eroista tulee helposti automaattisia selityksiä, kun parisuhteen päättymistä tulkitaan.

Arjen ongelmat

Haastattelemieni miesten oli ilmeisen helppoa tuoda esille sellaisia asioita, jotka ovat tuottaneet ongelmia heidän omassa parisuhteessaan. David H. J. Morganin (1999, 28) mukaan parisuhteen ja perhe-elämän riskeistä on tullut yksi perheen käytäntöjen ymmärtämisen ja ilmaisemisen taso. Ihmiset tietävät esimerkiksi, millaiset tekijät saattavat aiheuttaa eron, jonka pohjalta he voivat arvioida ja puhua omasta suhteestaan ja sen tulevaisuudesta. Morgan selittää tätä sillä, miten yhteiskunnan refleksiivisen mo-

dernisaation vaiheessa refleksiivisyys liittyy yksilöllistymiseen. Tämä merkitsee tutkimieni miesten tai ainakin osan heistä kohdalla kykyä asettaa tarkasteltavaksi oman elämän keskeisiä kysymyksiä ja riskejä sekä kykyä puhua näistä asioista (ks. Adkins 2003).

Kieli

Mikä sitten suomalais-thaimaalaisissa parisuhteissa on erityistä ja mahdollisesti vaikeaa? Miehet nimesivät kielen yleisimmäksi ongelmia aiheuttavaksi tekijäksi. Heillä ei ole yhteistä kieltä, jolla jakaa asioita ja selvittää vaikeita tilanteita. Tutkittavassa joukossa esiintyi kaikki mahdolliset kielivariaatiot. Parien yleisin kotikieli on englanti mutta tyypillistä on myös arjen sekakieli, joka koostuu suomesta, thaista ja englannista ja jossa asioita selvitetään sanakirjan avulla. Tyypillistä kaksikulttuurisille parisuhteille ovatkin kielivaikeudet ja usein jonkin kolmannen kielen, välittäjäkielen (”lingua franca”) käyttö keskinäisen ymmärryksen välineenä (Breger & Hill 1998, 22). Tämä välittäjäkieli on suomalais-thaimaalaisilla pareilla usein juuri englanti.

Thaimaalaisten naisten englanninkielen valmiudet tuntuivat olevan kohtuulliset. Tosin osa ei suhteen alkaessa osannut englantia juuri lainkaan. Suhteille tyypillistä onkin jatkuva kielen tai kielien opiskelu. Muutamilla pareilla pääkotikieli on thai. Joillakin miehillä kielen opiskelu oli saattanut lähteä käyntiin jo ennen nykyisen suhteen alkua ja motiivina oli ollut saada toistuvilla matkoilla syvempi kuva maasta ja tutustua sen kulttuuriin ja ihmisiin.

Thaikieltä mä olen opiskellut jo vuodesta 1985 alkaen ja osaan sitä sen verran hyvin, että pystyn puhumaan ja myös ymmärtämään tarkemmin ja että meillä esimerkiksi riitely tapahtuu thaiksi. Toisaalta tää on tietysti vaikeuttanut vaimon sopeutumista Suomeen, kun hänen ei ole niin aktiivisesti tarvinnut opetella suomen kieltä. (Jukka, 41)

Lähes kaikki miehet ovat opiskelleet thaikieltä ja heidän kielelliset valmiutensa ovat kehittyneet useilla matkoilla ja parisuhteen arjessa. Tämä merkitsee mahdollisuutta ymmärtää paremmin thaimaalaista puolisoa, hänen kotimaataan ja kulttuuria. Toisaalta miehen thaikielen taitoisuus saattaa hidastaa naisen sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan, jota kysymystä Jukka pohtikin kriittisesti. Kaikki Suomessa asuvat naiset ovat olleet suomenkielen kurseilla ja miehet korostavat tämän merkitystä eli että vaimon pitää ensin hankkia suomenkielen valmiudet, jonka jälkeen on paremmat mahdollisuudet saada töitä.

Kun yhteisen kielen puuttuminen on parisuhteessa ongelma, se merkitsee sitä, että arjen tilanteissa on vaikeaa selvittää käytännön asioita. Kieliongelmat aiheuttavat puolisoitten välillä ilmeisiä väärinkäsityksiä, joita joudutaan perusteellisesti selvittämään.

Väärinkäsityksiä sattuu. Englanninkielessä asiat on eri tavalla tai ehkä hän ymmärtää ne eri tavalla kuin mitä mä olen tarkottanut eli tällasii kömmähdyksiä tulee ja siit voi tulla huutamisia, kun toinen ei tajuu. Se yleensä ratkee sillee, ett puhutaan asiat pari kolme kertaa. (Antti, 26)

Raha

Osa miehistä oli sitä mieltä, että vaikein ongelma heidän parisuhteessaan on raha. Kun thaimaalainen nainen tulee Suomeen, hänellä ei ole aluksi omaa rahaa ja tottuminen

suomalaiseen yhteiskuntaan, elintasoon ja rahan ostovoimaan vaatii aikansa. Tästä puhuivat viisikymppiset miehet, jotka viittasivat siihen, että thaimaalaisilta naisilta puuttuu suhteellisuudentaju tässä uudessa tilanteessa. He korostivat myös sitä, että tämä voi olla yleisempikin ongelma suomalais-thaimaalaisten pariin elämässä.

No se tarkoittaa sitä ihan samaa, jos aatellaan, että vaikka sun vaimosi saa yhtäkkiä 200 000, 300 000 markkaa kuussa palkkaa. Sitä ei heti pysty tajuamaan, että niin paljon rahaa, että mitä sillä saa, ihan mitä vaan. Näillä thaimaalaisilla on ihan sama, että jos niitten tulotaso on ollu 500-600 markkaa kuussa ja sitten ne tulevat tänne Suomeen, jossa miehen palkka on jotain 20 000 tai 30 000 [markkaa /HS], niin se tuntuu niistä niin äärettömän suurelta summalta että se on ihan kuin rahaa kasvas puussa. Eli ei ne osaa sitä käsitellä niin isoja summia ja siitä tulee helposti tämmösiä ylilyöntejä, että suhteellisuuden taju alkaa pettää. (Kalevi, 52)

Käytännössä pari on voinut sopia, että mies antaa vaimolleen tietyn summan rahaa ikään kuin viikkorahana, jonka vaimo saa käyttää haluamallaan tavalla. Yleensä kyse on jonkinlaisesta rajojen asettamisesta ja vaimon opettamisesta rahan harkittuun, säästeliääseen käyttöön. Kyse on miehen mahdollisuudesta kontrolloida perheen sisäistä rahan käyttöä, koska käytännössä vain hänellä on rahaa. Vaimolle tämä jättää vähän taloudellista autonomiaa ja miehellä on aina viimeinen sana sanottavanaan taloutta koskevissa päätöksissä (ks. Repo 2003, 69). Miehen tavoitteena on saada vaimo ymmärtämään miehensä taloudellinen asema ja suomalainen elintaso, jolloin vaimo ei innostu tuhlailevaan elämäntyyliin.

Käytännössä esimerkiksi vaimon puhelut kotimaahan ovat monissa suhteissa ristiriitoja aiheuttava asia. Mies saattaa kontrolloida puheluiden määrää ja pituutta. Tämä on osoitus siitä, miten maahanmuutosta johtuvat sinänsä vaatimattomilta ja vähäisiltä tuntuvat transaktiot (ks. Phizacklea 2000, 11) eli tässä tapauksessa thaimaalaisen naisen puhelut kotimaahansa perheenjäsenilleen voivat muodostua kaksikulttuurisissa parisuhteissa arkipäivän suuriksi ongelmiksi. Miehellä oleva taloudellinen valta voi liittyä myös emotionaaliseen valtaan, kuten Heimion parisuhteessa, kun hän antaa vaimonsa soittaa Thaimaahan silloin, kun tämä on erityisen surullinen ja ikävoi kotimaahan ja omaa perhettään.

Eräs rahan liittyvä periaatteessa ja käytännössä keskeinen ja vaikea asia on rahan lähettäminen vaimon perheelle Thaimaahan. Useat miehet pitivät tätä jopa eniten ja vaikeimpia ristiriitoja aiheuttavana asiana. Taustalla on se, että Thaimaassa perhe on suvunsisäisen sosiaaliturvan perusta (Sarmela 1988, 166). Tällöin lasten tehtävänä on aikuisina elättää vanhempansa ja siihen liittyy lasten kiitollisuus vanhempiaan kohtaan (Pataya 2003, 65). Kyse ei ole vain thaimaalaisesta ilmiöstä, vaan laajemmin siitä, että länsimaihin tai yleensä kotimaata kehittyneempiin maihin muuttaneet kehitysmaiden naiset lähettävät rahaa omalle perheelleen (Ehrenreich & Hochschild 2002, 7). Velvollisuus elättää omaa perhettä lähettämällä jatkuvasti rahaa voi olla niin voimakas sidos, että jos mies kieltäytyy rahan antamisesta tähän tarkoitukseen, thaimaalainen nainen voi päättää suhteen ja palata kotiinsa (Pataya 2003, 156).

Esko kertoi lähettävänsä rahaa ja hän nimittää tilannetta siten, että hänellä on kuin osamaksuvaimo. Hän on vaimonsa kanssa lähettänyt lisäksi silloin rahaa, kun tämän perheenjäsenet ovat sairastuneet. Esko pitääkin rahan lähettämistä vallitsevana käytäntönä eli hänen mukaansa kaikki suomalaiset miehet toimivat näin. Haastattelujen perusteella käytännöt vaihtelevat kuitenkin laidasta laitaan ja toinen, selkeä vaihtoehto on tietysti se, että mies ei lähetä rahaa, kuten Kallen tapauksessa.

Mä en lähetä. Että hän saa itte mennä töihin ja ansaita rahaa ja jos haluaa lähettää niin sitten lähettää. Että sitä rahaa ei kasva puussa ja se hänen on tajuttava. (Kalle, 41)

Yleensä vaimon perheen tukemiseen on voinut liittyä tiukkaakin keskustelua, jonka tuloksena mies ei suostu lähettämään rahaa. Vaihtoehdoksi voi muotoutua myöskin se, että thaimaalainen nainen lähettää itse omista vähäisistä rahoistaan perheelleen tukea. Tämä kuvaa sellaista ”raha on ansaittava” -tulkintakehystä, jossa tavoitteena on kahden keskenään individualistisen puolison itsenäisyys ja riippumattomuus toisistaan taloudellisesti (ks. Repo 2003, 74). Osmolla ja Nikolla oli rahan lähettämisestä aivan oma käsityksensä. Heidän mielestään kyse on suomalaisen miehen ”putsaamisesta”, jossa vaimo koettaa saada mahdollisimman paljon rahaa Thaimaassa oleville perheenjäsenilleen.

Näistä että tytöt lähettää kottii rahaa niin se kaikkein uskomattominta onkin, että kun monet ajattelee, että ne siellä köyhiä niin mutt paska ei se mihinkään köyhiin oloihin mene se raha. Että ne pelaa ja pitää hauskaa siellä ja muuta tämän kanssa, että ei ne mittään taloo rakenna paremmaks sen kanssa eikä mittään. Se menee hauskan pitoon ja kun raha tulee niin mitä isompi summa, niin nyt pistetään pirskeet pystyyn ja pidetään hauskaa ja se laitetaan menemään. (Osmo, 52)

Osmon ja Nikon tulkintaa tukee Erik Cohenin (1996, 284) esille tuomaa thaimaalaisien baarityttöjen tapaa sepittää erilaisia tarinoita siitä, miten heillä on taloudellisia ongelmia ja he tarvitsevat rahaa vaikkapa perheenjäsenten sairauskuluihin tai jostakin muusta syystä heidän täytyy lähettää rahaa perheeseen kuuluville. Taustalla on se, että Osmolle tuttua onkin Thaimaan baarien elämä ja baarityttöjen elämäntapa.

Raha tuli myös kolmannella tavalla esille, kun kaksi miestä viittasi naisten pelihimoon. Heimon vaimo oli lähtenyt miehensä syntymäpäivänä thaimaalaisien ystäviensä kanssa pelaamaan kasinoon. Heimo viittasi selityksenä thaimaalaisien, sekä miesten että naisten, pelihimoon (ks. Cohen 1996, 286; Prapairat 2003, 145). Osmo puolestaan selitti ensimmäisen eron päättyneen parisuhteensa ongelmaksi sen, että hänen vaimonsa alkoi viettää yhä enemmän aikaa thai-ystäviensä kanssa ja pelaamalla enemmän ja enemmän.

Neljä, viis vuotta meni ihan hyvin. Ei mittään ongelmii. Mutt sitten mitä enemmän rupes Thaimaasta tulemaan muita niin sitä enemmän alko tulla ongelmii. Mitä he niin kun tämmösii ihmisii, että he päivät pitkät vapaata eikä mittään tekemistä, niin ne keksis kaiken maailman ajankului ja sitt porukall mentiin jonnekin ja pelaamaan jonnekin pelihalleill ja sitt illalla discoo ja sitt alko löytyy porukkaa mikä veti mukanaan eikä sitt mikkään pidättäny. (Osmo, 52)

Osmon mielestä hänen molempien thaimaalaisien vaimojensa pelihulluus rikkoi suhteet. Hänen mukaansa 80 prosenttia thaimaalaisista on pelihulluja ja jos hän menee Helsingissä kasinolle, niin se on täynnä thaimaalaisia. Hänen mukaansa tämä on vaikein ongelma suomalais-thaimaalaisien pariin elämässä, koska naiset pelaavat kaikki rahat ja lisäksi siis muiden naisten porukka vie mukanaan. Sen jälkeen eronneet naiset joko hankkivat uuden suomalaisen miehen tai siirtyvät hieromalaitoksiin töihin.

Suhtautuminen thaimaalaiseen kulttuuriin

Haastatellut miehet suhtautuivat kaikki hyvin myönteisesti thaimaalaiseen kulttuuriin. Jotta suhteet voisivat muodostua toimiviksi, keskeistä on miehen perehtyminen vai-

mon kotimaan kulttuuriin. Koska vaimon sopeutuminen Suomeen aiheuttaa joka tapauksessa ongelmia erilaisesta ilmastosta alkaen, sopeutumista edistää miehen aktiivinen perehtyminen vaimonsa taustaan. Nämä miehet kertoivatkin siitä omasta prosessistaan, miten Thaimaasta ja sen kulttuurista on tullut heidän elämässään tärkeä elementti.

*Sitä maata jollakin tavalla rakasti. Niin kun diggas helvetisti, niin mä imin kaike-
ken tiedon. Mull on yhä edelleen vuodesta 1991 lähtien niin siitä eteenpäin
kaikki Thaimaata käsittelevät dokumentit, mitä koskaan on tullu Suomen televi-
sion, mull on kaikki nauhalla. Ja just tämä lapsen äidin kautta nyt se vasta on
syventynyt, koska aluksihan se on ollu aina tämä klassinen baarielämä. Mutta
nyt se vasta on syventynyt ja olen ollu hänen vanhempien luona kaksi kertaa ja
nähty sen elämän arkipäivänkin kannalta. Että mä kerta kaikkiaan rakastan
myös sitä paikkaa ja myös vihaan sitä kuumuutta. (Niko, 29)*

Nikon toteamus kuvaa prosessia, jossa kiinnostus Thaimaahan on ensin käynnistynyt seksiturismin ja baarielämän muodossa. Vähitellen toistuvien matkojen ansiosta siihen on liittynyt laajempi kiinnostus maata ja sen kulttuuria kohtaan, mutta vasta puolisonsa myötä Niko on mielestään päässyt jollekin syvemmälle tasolle. Tällaisen kulttuurisen tietämyksen voi nähdä jopa jonkinlaisena miehen sankarillisuutena. Sankarillisuus tulee esille orientoitumisessa vaimon kulttuuriin ja tietämyksessä niistä oloista, joista vaimo tulee.

Uskontojen erilaisuuden voisi ajatella aiheuttavan näiden pariin elämässä ongelmia ja ainakin ne voivat vaatia totuttelua. Miehet tuntuivat kuitenkin sopeutuneen varsin joustavasti puolisonsa buddhalaisuuteen.

*Onhan siinä se uskonto on ihan eri juttu, tää Buddha-juttu. Ett hän on harras
uskovainen. Tai ainakin siltä tuntuu. En mä tiedä onko ne kaikki sellasii, mutt
kuitenkin jatkuvasti sitä Buddhaa rukoillaan ja laitetaan himmelit sinne ja em-
mä hirveesti Buddhasta, mutta oon ottanu selvää, mutt Suomessa ei oikein netis-
säkään ei meinaa saada suomenkielistä tietoa. (Unto, 38)*

Unto ihmetteli tulevan vaimonsa uskonnollista kulttuuria, mutta hän on itse aktivoitunut ottamaan selvää asioista, vaikka he eivät vielä haastatteluhetkellä asuneetkaan yhdessä. Kimmon mukaan uskonnosta ei ole seurannut mitään oleellisia kulttuurieroja, koska toisen vakaumusta kunnioitetaan. Perheen lapset ovat evankelis-luterilaisia, mutta Kimmon mukaan nämä saavat valita aikuisina uskontonsa itse. Kimmo kertoi-
kin siitä, miten hän on vaimoltaan oppinut buddhalaisia elämän periaatteita, kuten sen, ettei ”toisesta ihmisestä saa ajatella pahaa ja ettei kannata tuhlata energiaa vihaan”.

Monet miehet korostivat oppineensa Thaimaasta, sen kulttuurista ja vaimoiltaan ennen kaikkea positiivista elämänasennetta eli että elämässä eteen tulevia ongelmia ja vastoinkäymisiä ei kannata liikaa murehtia. Tätä voidaan tulkita kulttuurierojen dialogisuutena ja muuntuvuutena, jolloin erot synnyttävät uusia merkityksiä, uusia identifikaatioita ja aiheuttavat muutoksia yksilössä itsessään (Bhabha 1990, 313). Rosemary Breger ja Rosanna Hill (1998, 20) nimittävät tätä ”kulttuuriseksi bricolageksi”, jossa pari tai koko perhe läpikäy prosessin, jossa pari valitsee yhteiseen käyttöön ja kulttuuriin kummastakin ne piirteet ja asiat, jotka se nimenomaan haluaa.

Haastatteluissa tuli esille se, että miehet ovat oppineet ottamaan huomioon thaimaalaisen tapakulttuurin piirteitä sekä käytännön kokemusten kautta että itsenäisesti perehtymällä esimerkiksi kirjallisuuden avulla näihin asioihin. Thaimaalaisen tapakulttuu-

rin oppimisprosessin myötä he ovat kiinnittäneet huomiota myös omiin käyttäytymistapoihinsa ja he ovat pyrkineet välttämään normien vastaista käyttäytymistä.

Mä oon saattanu hölmöyksissäni esimerkiksi tehdä silleen, että me istutaan sohvallla ja mä hieron sen niskaa ja mä nostan mun jalan sen pään yli, mitä ei missään tapauksessa saa tehdä. Koska se on hyvin paha loukkaus elikkä tällasii asioita, mihin ei osaa varautua etukäteen mitenkään. Pikkasen on helpottanu se, että mä oon lukenu kirjoja, miss on kerrottu, minkälainen on thaimaalainen ihminen. Ja se on pikkasen helpottanu, ett mä en ihan kaikkein yksinkertasempii mokii tee. Et ei saa osoittaa toista jalalla ja tällasii asioita, koska se on äärettömän vakavaa. Ja se et tota mä osaan laittaa jalat piiloon, kun me mennään hänen kotiinsa. (Esko, 39)

Käyttäytymiskoodien merkitys tunnistetaan konkreettisesti erityisesti silloin, kun pari on Thaimaassa ja on tekemisissä vaimon perheen kanssa. Miehet kertoivat myönteisesti Thaimaasta ja sen ihmisistä eikä heillä juurikaan ole huonoja kokemuksia. Vaimojensa perheisiin tutustuneet miehet toivat esille arvostusta tämän perhettä kohtaan. Antti kuvasi konkreettisesti sitä, miten vieraillessaan vaimonsa äidin vaatimattomassa asunnossa ei saa nyrpistellä ja hänen tulee osoittaa kunnioitusta äitiä ja tämän kotia kohtaan. Joillakin kokemukset olivat olleet paikoin hämmäntäviä, kun miehet, ehkä ensimmäisinä kylässä vierailleina länsimaisina, valkoihoina miehinä, joutuivat huomion keskipisteeksi.

Haastatteluaineistossa mielenkiintoista oli se, että osa miehistä painotti puolisoitten välisen ongelmien puuttuvan. Parisuhteen ongelmien vähäisyyteen viittasivat erityisesti haastateltavista vanhimmat, joilla on kontrastina aiemmat eroon päätyneet ja heille tyytymättömyyttä aiheuttaneet parisuhteet suomalaisten naisten kanssa. Hyvin kuvaava on oheinen Leon kommentti.

Älyttömän vähän mitään riitoja ja ristiriitoja kaikki tämmösii niitä ei oo oikeestaan mitään. (Leo, 52)

Ongelmien puuttumisen diskurssit voidaan myös tulkita osoituksena modernista säädyllyisyydestä (Jallinoja (1997, 201) tai onnellisuusmuuri-ilmion olemassaolosta (Roos 1988, 141-143) eli ihmiset antavat kaunistellun kuvan elämästään. Lisäksi selkeä heterotapainen asetelma ja selkeä, konkreettinen puolisoitten välinen työnjako tekee elämästä helppoa ja sujuvaa, jolloin mies- ja naistapaisuus tuottaa lahjankaltaista tyytyväisyyttä (Jokinen 2004, 292).

Miehet kertoivat myös siitä, miten mahdollisia puolisoitten välisiä ongelmia ratkaistaan. Useat, noin 40-vuotiaat miehet toivat avoimesti esille parisuhteen ongelmia ja niiden ratkaisumahdollisuuksia.

On meillä tietty ollu tappeluja. Ihan kovastikin on väännetty, mutta homma perustuu kuitenkin siihen että me ollaan puhuttu läpi ja sovittu yhteiset pelisäännöt. (Jukka, 41)

Jukka korostikin sitä, että heidän suhteessaan ei kaikki ole ollut mitään ruusuilla tanssimista. Ensimmäinen eroon päätynyt suhde on tehnyt hänestä realistin ja myös opettanut paljon siitä, millainen on thaimaalainen nainen puolisona. Myös Antti toi esille arjen pieniä ristiriitoja ja niiden ratkaisutilanteita.

Mie, mie on se, joka ratkaisee ne. Toinen on se, kun alkaa ottaa kierroksii. Täällä se menee parvekkeelle tupakalle tai siellä se käy hiukkaseen aikaa räyhäämään. Sitt se ottaa hiukkaseen aikaa, kun laineet laskee, niin sitt sen asian voi

puhuu uudestaan, ett se asia ei ole ihan tollee, ett mie tarkoitin sen tollee ja sitt se asia on kunnossa. Ett helppo sanoo sitten, ett semmonen 15 minuuttii, niin taas on kunnossa. Se voi sattuu kumminpäi tahansa. (Antti, 26)

Antti kertoi varsin tavallisen, toistuvan riitelyprosessin eli usein väärinkäsityksiä syntyy esimerkiksi kieli ongelmien takia. Thaimaalainen vaimo kuvataan temperamentiltaan kiivaammaksi ja kiivastumista kestää jonkin aikaa, jonka jälkeen selvitetään väärinkäsitykset. Antin mielestä heidän suhde tulee kuitenkin toimimaan, koska he ovat jo niin kauan asuneet yhdessä. Silti edessä on todennäköisesti ”ryteikköä ja säröjä”. Seppo kertoi vähitellen oppineensa sen, ettei mistään kannata koskaan hermostua, koska thaimaalaiseen kulttuuriin liittyy rauhallisena pysymisen ja kaiken huutamisen ja suuttumisen välttäminen.

Kohti kulttuurien hybridisyyttä

Haastattelemieni miesten puheen ydin oli se, että heidän oma parisuhteensa toimii hyvin, mutta muuten suomalais-thaimaalaiset parisuhteet ovat täynnä ongelmia ja päätyvät usein eroon. Oman suhteen kehuminen voidaan tulkita parhain päin puhumisena, mutta se voi olla myös osoitus mahdollisten ongelmien tunnistamisesta ja suhteen reflektointikyvystä. Haastattelemieni miesten kuvausten mukaan ongelmia aiheutuu, jos suomalaisen miehen motiivit ovat kapea-alaisia ja suhteeseen ryhdytään nopeasti perehtymättä thaimaalaisen naisystävän taustaan.

Parhaimmillaan suomalais-thaimaalaiset parisuhteet ovat osoitus siirtymisestä kulttuurisesti johonkin kolmanteen tasoon, jossa puoliset sekoittavat omia kulttuurimallejaan hybridisesti. Yhteinen kokemusmaailma ja kieli tarjoavat tähän vähitellen mahdollisuuden. Tämän osoittaa hyvin 13 avioliittovuoden jälkeen Kimmon kuvaus.

Ja meidän suhteessa puhutaan yleensä hirveesti. Se puhuminen se on usein aika värikästä ja railakasta. Siinä näkyy se kielen käyttö. No se tarkoittaa, että me leikitään sanoilla, nauretaan ja myös itketään. Että siinä on se koko tunneskaala. (Kimmo, 43)

Kirjallisuus

Adkins, Lisa (2003). Reflexivity: Freedom or Habit of Gender? *Theory, Culture & Society* (20), 21-42.

Beck-Gernsheim, Elisabeth (1994). Auf dem Weg in die postfamilie Familie – Von der Notgemeinschaft zur Wahlverwandschaft. In Beck, Ulrich & Elisabeth Beck-Gernsheim (Hrsg.): *Riskante Freiheit. Individualisierung in modernen Gesellschaften*. Suhrkamp, Frankfurt am Main.

Bhabha Homi K. (1990). DissemiNation: time, narrative, and the margins of the modern nation. In Homi K. Bhabha (ed.) *Nation and narration*. Routledge. Suffolk 1990.

Breger, Rosemary & Rosanna Hill (1998). Introducing Mixed Marriage. In Breger, Rosemary & Rosanna Hill (eds.): *Cross-Cultural Marriage. Identity and Choice*. Berg. Mid-Glamorgan.

- Cohen, Erik (1996). *Thai Tourism. Hill Tribes, Islands and Open-Ended Prostitution. Studies in Contemporary Thailand No. 4.* White Lotus Press. Bangkok.
- Ehrenreich, Barbara & Arlie Russell Hochschild (2002). Introduction. In Ehrenreich, Barbara & Arlie Russell Hochschild (eds.): *Global Woman. Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy.* Granta Books. London.
- Heikkilä, Elli (2004). Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. In Heikkilä, Elli (ed.), Ritva Viertola-Cavallari, Päivi Oksi-Walter & Jonna Roos: *Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina, 3-6.* Siirtolaisuusinstituutti, Web Reports No. 2.
- Jallinoja, Riitta (1997). *Moderni säädyllisyys. Avioliiton vapaudet ja sidokset.* Gaudeamus. Tampere.
- Johnson, Walton R. & D. Michael Warren (1994). Introduction. In Johnson, Walton R. & D. Michael Warren (eds.): *Inside the Mixed Marriage. Accounts of Changing Attitudes, Patterns and Perceptions of Cross-Cultural and Interracial Marriages.* University Press of America. Lanham.
- Jokinen, Eeva (2004). Kodin työt, tavat, tasa-arvo ja rento refleksiivisyys. In Jokinen, Eeva, Marja Kaskisaari & Marita Husso (eds.): *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö.* Vastapaino. Tampere.
- Lehtonen, Mikko (2004). Vieraus ja viisaus. In Lehtonen, Mikko, Olli Löytty & Petri Ruuska (eds.): *Suomi toisin sanoen.* Vastapaino. Tampere.
- Morgan, David H. J. (1999). Risk and Family Practices: Accounting for Change and Fluidity in Family Life. In Silva, Elizabeth B. & Carol Smart (eds.): *The New Family?* Sage. Gateshead.
- Pataya Ruenkaew (2003). *Heirat nach Deutschland. Motive und Hintergründe thailändisch-deutscher Eheschliessungen.* Campus Verlag. Hemsbach.
- Phizacklea, Annie (2000). Ruptures – migration and globalisation: looking back and looking forward. In Westwood, Sallie & Annie Phizacklea (eds.): *Transnationalism and the Politics of Belonging.* Routledge. St. Ives.
- Prapairat Ratanalon Mix (2003). Neljä esimerkkitapausta Hampurista. In Thorbek, Susan & Bandana Pattanik (eds.): *Rajat ylittävä prostituutio. Globaalien toimintamallien muuttuminen.* Suomentaja Sari-Anne Ahvonen. Like. Jyväskylä.
- Repo, Katja (2003). Perheen sisäisen rahatalouden jännitteitä. In Forsberg, Hannele & Ritva Nätkin (eds.): *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä.* Gaudeamus. Helsinki.
- Roos, J.P. (1988). *Behind the happiness barrier.* University of Helsinki, department of social policy. Reprint series B No 34. Helsinki.
- Sarmela, Matti (1988). *Paikalliskulttuurin rakenne ja muutos. Raportti Pohjois-Thaimaan riisikylistä.* Suomen antropologinen seura, SKS. Hämeenlinna.
- Sirkkilä, Hannu (2005). Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 268. Jyväskylä.
- Suomen tilastollinen vuosikirja (2003). Tilastokeskus. Jyväskylä.
- Tuomi-Nikula, Outi (1997). Kaksikulttuurinen perhe eurooppalaisen etnologian tutkimuskohteena. In Korhonen, Teppo & Pekka Leimu (eds.): *Näkökulmia kulttuurin tutkimukseen.* Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku.

Monikulttuuriset avioliitot Ulkosuomalaisen tarina -ohjelmistossa

Minunkin tapauksessa kiinnostukseni ulkosuomalaisia kohtaan johtuu henkilökohtaisista syistä. Oli hiuskarvan varassa, ettei minustakin tullut ulkosuomalaista. Isäni muutti vuonna 1953 Australiaan, tarkoituksenaan, että perheemme olisi muuttanut myöhemmin perässä. Äitini ei kuitenkaan ollut halukas muuttamaan kahden pienen lapsen kanssa ja niin jäimme hänen kanssaan tänne koti-Suomeen.

Aika kului ja mielenkiintoni isääni kohtaan kasvoi niin paljon, että vuonna 1989 päätin kuvausryhmän kanssa lähteä tutkimaan isäni juuria ja selvittämään syitä, jotka olivat johtaneet perheemme hajoamiseen.

Siitä syntyi ensimmäinen Ulkosuomalaisen tarina, nimeltään, Siirtolaisen laulu.

Mielenkiintoni ulkosuomalaisuutta kohtaan laajeni ja pyrin samalla taltioimaan sekä suomalaista siirtolaisuushistoriaa, että myöskin editoimaan materiaalista ulkosuomalaisdokumenteja Matti the Finn, Eila, Yhdistävä tekijä ym.

Varsinaisena sarjana Ulkosuomalaisen tarinan esitykset alkoivat syksyllä 2002, Yleisradion TV2:lla ja TV Finland -kanavalla, joka näkyy satelliitin kautta Euroopassa ja Lähi-idässä. Ohjelmiamme on esitetty kaikkien Pohjoismaiden pääkanavilla; sinne on poimittu ohjelmia, jotka käsittelevät ainoita olemassa olevia suomalaisia ihanneyhteiskuntia, Kanadan Sointula, Brasilian Penedo ja Paraguayn Alborada. Seuraavaksi näillä kanavilla esitetään Ulkosuomalaisen tarinoita, jotka olemme tehneet kaikista Pohjoismaista.

Syksystä 2005 lähtien Yleisradion TV2 -kanavalla esitetään 15 ohjelmaamme uusintana lauantaisin aina seuraavan vuoden puolelle asti.

Tällä hetkellä meillä on jälleen kuvaustauko ja toteutamme 12 uutta jaksoa. Kuvaukset alkavat Irlannista, jatkuvat kesällä Yhdysvalloissa, Michiganissa, syksyllä Grönlannissa jne. niin, että ohjelmat ovat valmiita esitettäväksi syksyllä 2007 (Liite 1). Koska Suomi siirtyy silloin televisiomaailmassa digitaaliaikaan, niin myös Ulkosuomalaisen tarinat. Tulevissa ohjelmissa on tarjolla vuorovaikutteisia lisäpalveluita katsojan valittavana.

Sitten esitän muutaman sanan seminaarin aiheesta, Monikulttuuriset avioliitot. Koska en ole tämän alan asiantuntija, en voi, enkä halua kommentoida asiaa muuten kuin huomioimalla kokemusteni pohjalta muutamia seikkoja. Sillä sisulla, peräänantamattomalla yrittämisellä ja työmäärällä olisivat ulkosuomalaiset Suomessa luoneet itselleen merkittäviä statuksia. Ulkosuomalaisperheissä suomalaisuuden vaalimisesta ja kasvatuksesta perheessä usein huolehtivat perheen äidit. Olen koostanut maailmalla kuvatusta kuvamateriaalista noin puolen tunnin mittaisen koosteen, joka käsittelee monikulttuurisia avioliittoja. Oheisissa kuvissa 1-7 nähdään monikulttuurisia avioliittoja eri puolilla maailmaa, joita ulkosuomalaiset ovat perustaneet.

Kuva 1. Jarmo ja Dela Savalampi Etelä- Afrikassa.

Kuva 2. Marjatta ja Arngrimur Isberg sekä työt Elsa ja Thorhildur, Reykjavik, Islanti.

Kuva 3. Marja- Liisa Varis ja tuore aviomies San Marinossa.

Kuva 4. Hilkka Hyötylänmäki-Iriti, italialainen aviomies ja anoppi Riminillä.

Kuva 5. Peter Loman perheineen Santiago de Cubassa.

Kuva 6. Maija ja Olavi Hoikka, Lakselv, Norja.

Kuva 7. Päivi Oksi-Walter ja miehensä Andreas, Saksa.

Liite 1.

ULKOSUOMALAISEN TARINA

Kolmas tuotantokausi, esitykset Yleisradio, TV2 alkaen syksyllä 2007.

Yhteensä 12 uutta, 30 minuutin pituista jaksoa.

1. ELÄMÄNTAPANA IRLANTILAINEN MUSIIKKI

Irlanti

2. SUOMI KUTSUU, Finland Calling

Michigan, USA

3 SUOMALAISNAISIA GRÖNLANNISSA

Nuuk, Grönlanti

4. TIE TÄHTIIN

Houston, Teksas, USA

5. TERE TULEMAST

Haapsalu, Viro

6. HONKKARI

Hongkong, Kiina

7. ROTTINKITEHTAILIJAT

Indonesia

8. LUTERILAISENA NAISPAPPINA PUOLASSA

Varsova, Puola

9. HONGASTA BUNGALOVIIN

Queensland, Australia

10. MAAILMAN ÄÄRELLÄ

Uusi-Seelanti

11. KELLARIMAAILMA

Langenlois, Itävalta

12. ELÄMYKSIÄ HUIPPUVUORILLA

Huippuvuoret

Anne Alitolppa-Niitamo

Lastenkasvatusko kompastuskivi monikulttuurisissa liitoissa?

Johdanto

Tuskin on monta muuta inhimillisen elämän aluetta kuin lastenkasvatus, jossa kulttuurisidonnaiset arvomme ovat paljaimmin nähtävissä. Lasten kasvatuksessa heijastuvat käsityksemme ”oikeista” normeista, ”sopivista” rooleista ja ”hyvistä” tavoista. Ne näkyvät monilla arkielämän alueilla: pukeutumisessa, ruokailussa, sosiaalisessa kanssakäymisessä jne. Nämä käsitykset ovat sisäistyneet meihin pitkän sosialisatioprosessin seurauksena, eikä niitä ole helppo muuttaa.

Kahden kulttuurin liitossa kasvatuskäsityksemme joutuvat kyseenalaistetuiksi ja usein jatkuvan neuvottelun kohteeksi. Miten tästä selvitään? Mikä on lapsen rooli ja lapsen paras tässä neuvotteluprosessissa?

Mitä lastenkasvatus on?

Suhtaudumme lastenkasvatukseen usein yksilötason asiana. Ymmärrämme, että lastenkasvatukseen liittyvät periaatteet ja käytännöt ovat omiamme, juuri meille ominaisia, mutta samalla myös yleisesti ”oikeita”. Näemme ehkä kuitenkin myös sen, että kasvatustapamme ja periaatteemme ovat yhteydessä omaan lapsuuden perheeseemme ja siihen, miten meitä itseämme on kasvatettu. Joitakin lapsuuden perheestä perittyjä tapoja ja periaatteita toistamme tietoisesti, sillä koemme, että juuri se on oikein ja hyvä. Joitakin kasvatukseen liittyviä asioita haluamme taas ehdottomasti tehdä toisin kuin mitä itse olemme kokeneet – jostain jäi huonot muistot ja jopa paha olo.

Suurin osa kasvatuskäytännöistämme ja niiden taustalla olevista käsityksistämme ovat kuitenkin tiedostamattomia. Teemme asioita kyseenalaistamatta niitä vain siitä syystä, että emme miellä, että vaihtoehtojakin voisi olla.

Kasvatus on myös hyvin kulttuuri- ja yhteiskuntasidonnaista. Ehkä juuri se tiedostamattomin osa lastenkasvatuksen käsityksistämme kumpuaakin kulttuurisesti määrittävistä arvoista, normeista ja käyttäytymisen tavoista.

Yksi kasvatuksen funktioista onkin kulttuurin siirtämistä sukupolvelta toiselle. Kulttuurin sisältöön kuuluu tällöin muun muassa käsitykset siitä, mikä on ”oikein” ja ”väärin”, mikä on ”hyvä” ja mikä on ”paha”. Siihen liittyy käsitykset käyttäytymistä ohjaavista normeista, kullekin sopivista rooleista ja eri henkilöiltä eri tilanteissa odotetuista käyttäytymistavoista.

Lastenkasvatuksen ulottuvuuksia

Mitä enemmän liikumme eri kulttuurisissa konteksteissa ja mitä avoimemmin kuuntelemme ja havainnoimme muiden yhteisöjen käsityksiä ja tapoja, sitä tietoisemmiksi tulemme omiemme suhteellisuudesta. Ymmärrämme, että lastenkasvatuksenkin suhteen on monia tapoja ajatella ja toimia ”oikein”.

Kuitenkin lastenkehitykseen ja niin myös kasvatukseen liittyy myös universaaleja piirteitä. On tiettyjä kasvatukseen ja hoitoon liittyviä seikkoja, jotka ovat tärkeitä lapsille, kulttuurista riippumatta. Nämä universaalit tarpeet ja niiden tyydyttyminen ovat edellytyksenä lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle. Voidaan kai väittää, että kaikki lapset tarvitsevat ainakin perushoitoa sekä muiden ihmisten läheisyyttä, hyväksyntää ja vuorovaikutusta.

Se, että lastenkasvatus on eri puolilla maailmaa tietyssä suhteessa samanlaista, voidaan liittää myös siihen, että lastenkasvatuksessa yleismaailmallisesti näyttäisivät painottuvan samat tietyt ulottuvuudet. Näitä kasvatuksen ulottuvuuksia on eritelty alla olevassa kaaviossa. Se, että kasvatuksessa eri kulttuuristen yhteisöjen välillä on myös eroja voidaan ymmärtää niin, että näiden ulottuvuuksien tärkeys (näkyvät mm. kasvatuksen ankaruudessa) koetaan eri tavoin. Kasvatuksen eri ulottuvuudet saavat eri kulttuureissa erilaisia painotuksia ja ne koetaan eri-ikäisten ja eri sukupuolta olevien lasten suhteen eri tavalla tärkeiksi.

Kasvatuksen ulottuvuudet	Ikä	Sukupuoli	Kasvatuksen ankaruus/ulottuvuuden tärkeys
Tottelevaisuuteen kasvattaminen			
Vastuunottamiseen kasvattaminen (esim. Työ, kotitaloustyöt)			
Huolenpitoon kasvattaminen (sisarukset, vanhukset)			
Hyvää suoriutumista korostava kasvatus			
Itseensä luottamiseen tähtäävä kasvatus (huolehtia itsestään ilman apua)			
Itsenäisyyteen kasvattaminen (vapaa kontrollista & ohjauksesta)			

Barry et al. 1957, 1959 in Berry et al. 1998, 22

Kasvatuksen historiallinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus

Osa lastenkasvatuksen käsityksistämme on siis sidoksissa siihen kulttuuriin, jossa itse olemme tulleet kasvatetuiksi. Joissakin kulttuureissa esimerkiksi aikuisten roolit ja käyttäytymisen normit ovat vahvasti sidonnaisia sukupuoleen. Suomalaisessa kasvatuksessa painotetaan yhä enemmän sukupuolesta riippumatonta kasvatusta. Tämä on tosin Suomessakin muuttunut ajan kuluessa. Kasvatus on siis sidonnaista myös siihen historialliseen ajankohtaan, missä elämme. Tästä syystä monien nuorten mielestä meidän aikuisten käsitykset ”sopivista” normeista ovatkin ”jämähtäneitä” tai ”kalkkeutuneita”.

Osa käsityksistämme on sidonnaisia myös siihen yhteiskuntaan, jossa olemme kasvanneet ja myös siihen yhteiskuntaan, jossa lastamme kasvatamme. Se, millaisia valintoja lastenkasvatuksen suhteen teemme, määrittyy osittain käsityksiemme mukaan siitä, mikä on ”oikein” ja ”väärin” ja toisaalta sen mukaan, mikä käsityksiemme mukaan ”kannattaa” tai mikä on ”hyödyllistä”. Esimerkiksi jossain yhteiskunnassa lasten kouluttautumiseen ohjaaminen on kannattavaa, sillä koulutus on lähes välttämätöntä lapsen hyvän tulevaisuuden kannalta. Toisissa yhteiskunnissa koulutus ei ole niin tärkeää, sillä vaikka koulutus parantaakin mahdollisuuksia, työtä voi löytyä muillekin kuin kouluttautuneille.

Yhtenä kasvatuksen tavoitteista vanhemmilla onkin kasvattaa ”yhteiskuntakelpoinen ja pärjäävä jälkeläinen”. Kasvatamme lastamme siis myös yhteiskuntaan, ja aivan erityisesti tulevaisuuden yhteiskuntaan. Mutta se, millaisia ovat kasvattajan käsitykset yhteiskunnasta ja yhteiskunnan tarpeista, vaihtelee suuresti. Ja kenellä meillä onkaan oikea käsitys siitä, minkälaisin taidoin, tiedoin ja persoonallisuuden piirtein tulevaisuuden yhteiskunnassa pärjätään? Kun vielä teemme asioita vähän monimutkaisemmiksi, meidän tulisikin pohtia vielä sitä, minne jälkeläisemme asettuu tässä globalisoituvassa maailmassa, jossa ihmisten kansainvälinen liikkuvuus on yhä todennäköisempää.

Pitääkö meidän vanhempina siis yrittää valmistaa lapsiamme kohtaamaan koko maailma ja sen kaikki yhteiskunnat ja kulttuurit niin, että heistä tulisi yksilöitä, jotka osaisivat toimia yhteisössään mihin tahansa päätyvätkin?

Lastenkasvatus monikulttuurisissa liitoissa

Arvomaailmamme, arvostuksemme ja käsityksemme normeista ja rooleista ovat siis kulttuurisesti, historiallisesti ja yhteiskunnallisesti määrittyneitä pitkän ajan, oman kasvatuksemme ja lapsuuden perheessämme tapahtuneen mallioppimisen kautta. Ne ovat syvällä mielenkerroksissa olevia käsityksiä ja siksi vaikeasti muutettavissa. Siksi niitä pidetään, kuten jo totesimmekin, itsestään selvinä ja kyseenalaistamattomina – usein siihen asti, kunnes kohtaamme vaihtoehtoja, jotain muita mahdollisia toiminnan tapoja ja käsitysmalleja.

Kulttuurien kohtaamisen kautta usein saamme mahdollisuuden kyseenalaistaa ajatteluaamme ja nähdä uusia vaihtoehtoja. Tämä muutoksen prosessi ei ole useinkaan helppo eikä nopea, niin kuin eivät psyykkiset muutokset yleensäkään. Tämä muutospro-

sessi lastenkasvatukseen liittyvien käsitysten suhteen ei ole myöskään sieltä helpoimasta päästä – onhan sinä kysymys meille niin tärkeästä asiasta, omista lapsistamme.

Monikulttuurisissa liitoissa niin kuin muissakin kulttuurien kohtaamisissa vuorovaikutukseen antautuminen tarkoittaa ensinnäkin vuoropuhelua toisen kanssa samoin kuin vuoropuhelua itsensä kanssa. Näiden vuoropuheluiden kautta tavoitteena tulisi olla lähestyä kompromissia ja muokata yhteistä synteisiä tai ns. kolmatta kulttuuria siitä, miten yhdessä eletään, mitä ovat jaetut arvot, normit ja toimintatavat. Tämän tavoitteen löytymiseksi jokainen henkilökohtaisesti joutuu etsimään ratkaisua siihen, mikä muutoksessa on mahdollista ja mikä on ehdotonta, missä voi joustaa ja missä kulkee raja oman joustavuuden kanssa.

Monien mahdollisuuksien ja erilaisten ”oikeiden” tapojen mieltäminen ei ole helppoa ja vielä vaikeampaa on muuttaa omia käsityksiä ja käyttäytymismalleja. Muutos usein merkitsee myös sitä, että hyväksymme lapsen kasvavan erilaiseksi kuin minä itse. Se voi merkitä sitä, että lapsen arvomaailma tietyin osin on erilainen kuin omani. Että hän ei olekaan itsemme kaltainen, että vaikka olemmekin läheisiä, meidän välillämme on myös kulttuurien välinen kuilu.

Omien käsitysten kyseenalaistaminen ja joustaminen on tärkeää liitoissa, joissa vanhemmat ovat eri kulttuuri- ja yhteiskuntataustoista. Muutosprosessin tulisi olla kuitenkin vuoropuheluun perustuvaa, tasapuolista sekä kompromisseihin ja synteisiin pyrkivää.

Usein monikulttuurisissa liitoissa toimitaan kuitenkin toisen puolison ”kotikentällä”. Oman kulttuurin, tutun yhteiskunnan ja ehkä myös oman suvun ja sosiaalisen verkoston läheisyyden tuoma etu voi vahvistaa perheessä epäsuhtaisesti toisen puolison kasvatuskäsityksiä. Parisuhteen tasa-arvoisuus, molemminpuolinen arvostus ja toimiva vuorovaikutus voivat kuitenkin tasapainottaa tilannetta. Myös vertaisryhmistä, eli muista monikulttuurisista liitoista saatu tuki ja ymmärrys auttavat myös.

Ratkaisuja

Monikulttuurisissa liitoissa on mahdollisuuksia ja kasvun potentiaalia, mutta erilaiset käsitykset, joista monet ovat vielä tiedostamattomia, voivat olla kompastuskiviä liitossa. Lastenkasvatuksessa molempien puolisojen tavoite on sama – lapsen hyvinvointi, mutta se miten se saavutetaan, voi muodostua konfliktiksi puolisojen välille.

Kummankin puolison on tärkeää ymmärtää, että yhtä ”oikeaa” kasvatustapaa ei ole. Koko perheelle onkin rikkaus yhdessä luoda uutta ”kolmatta kulttuuria”, omaa perhekulttuuria ja sen traditioita. Tärkeää tässä uuden perhekulttuurin luomisprosessissa on, että keskeisistä asioista sovitaan jo ennen liiton solmimista ja ennen lasten syntymää. Sovittavia asioita itse kasvatuseriaatteiden ja käytäntöjen lisäksi ovat muun muassa lapsen uskonto ja siihen liittyvät riitit ja juhlat, lapsen kansalaisuus sekä huoltajuuskysymykset ja yhteydet sukuihin ja sukujen rooli kasvatuksessa.

Lastenkasvatus on kuitenkin prosessi, johon liittyy muun muassa kummankin vanhemman kasvaminen yksilöinä, parisuhteen vaiheet ja kulttuuriin sopeutumisen vaiheet. Jotta tämä prosessi etenisi ja kehittyisi kaikkia tyydyttävällä tavalla, se edellyttää kummaltakin puolisoilta itseymmärrystä, oman kulttuurin, perhekulttuurin ja persoonallisuuden vaikutusten ymmärtämistä ja niistä johtuvien motiivien analysoimista. Tärkeää on myös miettiä parisuhteen ja perheen elämänkaaren vaiheita sekä ymmär-

tää niiden vaikutuksia parisuhteeseen, suhteeseen lapsiin ja kasvatuskysymyksiin. Myös toisen puolison maahanmuuttoon liittyvän sopeutumisprosessin ymmärrys on keskeistä kokonaisuuden hahmottamiseksi. Koska sekä sopeutuminen uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan on prosessi, samoin kuin on lastenkasvatuskin – on jatkuva keskustelu ja avoimuus parisuhteessa edellytyksiä yhteisen taipaleen onnistumiseksi.

Kysymykseen siitä, pitäisikö meidän valmistaa lapsiamme kohtaamaan koko maailma ja sen kaikki yhteiskunnat ja kulttuurit, vastaus ”kyllä” on mielestäni lähellä sitä, mihin meidän tulisi pyrkiä. Emme kuitenkaan voi antaa lapsillemme valmiuksia kaikkien kulttuurien kohtaamiseen, mutta jos vastaamme lapsen universaaleihin tarpeisiin riittävän hyvin, saamme todennäköisesti seurata itsetunnon vahvojen ja siksi myös joustavien ja avarakatseisten lasten kehittymistä aikuisiksi – aikuisiksi, jotka löytävät paikkansa tulevaisuuden yhteisöissä missä päin maailmaa tahansa.

Kirjallisuus

Berry, John W., Ype H. Poortinga, Marshall H. Segall & Pierre R. Dasen (1998). Cross-cultural psychology. Research and applications. Cambridge: Cambridge University Press.

Workshop 1 -raportti

Lastenkasvatusko kompastuskivi monikulttuurisissa liitoissa?

Ryhmässä oli kokemuksia kansainvälisessä ympäristössä elämisestä ja keskustelu keskittyi paljon suomalaisena perheenä elämiseen ja lasten kasvattamiseen monikulttuurisessa ympäristössä. Myös näkemyksiä kahden kulttuurin liitoista tuli esiin. Raportti on lyhennelmä monipuolisen keskustelun keskeisimmistä teemoista.

Suomalainen perhe monikulttuurisessa ympäristössä

Todettiin, että lasten murrosikä voi olla vaikea monikulttuurisessa ympäristössä eletäessä. Kuilu lapsen ja vanhempien välillä kasvaa ja kiistaa ilmenee arvoista, normeista, vapauksista. Perheen voi olla vaikeaa määritellä, missä rajat kulkevat. Kun vanhemmat eivät tunne asuinympäristöä ja yhteiskuntaa, voi seurauksena olla, että lasta ylisuojellaan, tai toisaalta, kun riskejä ei tunneta, lapselle annetaan liikaa vapauksia.

Murrosiässä lapsi tulee mm. kasvatuskysymyksissä keskusteluun mukaan omana, kolmantena persoonana. Tässä iässä ystävien, koulun ja muun ympäristön vaikutus näkyy selvemmin. Kysymys ei siis olekaan enää ainoastaan vanhempien kasvatuseriaatteista ja tavoista, vaan myös ympäristön vaikutteet tulevat mukaan.

On hyvä, jos lapsi on pitänyt yhteyttä vanhempiensa lähtömaahan ja käsitellyt omaa erillisyyttään ja ”erilaisuuttaan” jo ennen murrosikää. Ryhmän mielestä monikulttuurisuuden haasteista kohdatessa auttaa se, että lapset tietävät, että he ovat kotoisin jostakin, että heillä on ”juuret” jossain.

Monikulttuurisessa ympäristössä (mm. isot eurooppalaiset kaupungit, kansainväliset koulut) kasvuympäristö voi olla erilainen kuin perhekulttuuri. Mukaan tulee monien kielten ja kulttuurien ongelmat, sekä myös lapsen/nuoren oman identiteetin muotoutuminen. Valtakielen paine on suuri ja perheen yhteisen kielen ylläpitäminen voi olla todellinen haaste. Valtayhteisön ”intellektuaalinen kieli” kehittyy koulussa, mutta miten kehittyy lapsen äidinkieli, joka on lapsen ”tunnekieli”?

Vallitseva yhteiskuntakulttuuri ei välttämättä jaa samoja arvoja perhekulttuurin arvojen kanssa. Vaikka puoliset ja perhe olisivat onnistuneet löytämään ja luomaan oman perhekulttuurinsa, valtakulttuuri tulee ”sisään” väistämättä koulun kautta ja viimeistään silloin, kun lapset ovat murrosiässä. Voidaan sanoa, että monikulttuurisuus on siis rikkaus, mutta myös haaste tässäkin tapauksessa. Tärkeää on, että vanhemmat itse arvostavat omaa taustaansa valtayhteisön arvostuksista riippumatta.

Monikulttuuriset liitot

Monikulttuurisista liitoista todettiin, että on tärkeää sopia keskeisistä asioista ennen sitoutumista. Oltiin kuitenkin myös sitä mieltä, että kaikkeen ei voi varautua. Viisautena todettiin olevan sen ymmärtäminen, että tärkeät asiat kehittyvät hitaasti.

Todettiin, kuten alustuksessakin, että sen, joka on muuttanut, voi olla vaikeampi tuoda omia kasvatuksen periaatteitaan käytäntöön. Maahan muuttaneelta puuttuu suvun ja yhteisön tukirakenteet. Todettiin myös, että jos parisuhde kriisiytyy, suvulta voi olla vaikea hakea tukea: mentaliteetti voi suvussa olla ”mitäs menit avioitumaan ulkomalaisen kanssa”. Vertaisryhmistä on hyviä kokemuksia: kokemusten jakaminen ja roolimallit ovat suuri apu ja tuki.

Suvun ja uskonnon merkitys eri kulttuureissa on erilainen. Suvun merkitys mm. perheen päätöksenteossa vaihtelee kovasti. Uskonto näkyy arjessa toisissa kulttuureissa enemmän kuin keskiverto suomalaisen perheen päivittäisessä elämässä.

Lasten koulunkäyntiin liittyvät kysymykset vaihtelevat: eri aloitusikä voi olla eri maissa, samoin kuin erilaiset odotukset. Vanhempien merkitys esimerkiksi läksyjen tekemisessä on keskeistä Keski-Euroopassa. Miten maahan muuttanut, kieltä vielä puutteellisesti hallitseva vanhempi voi auttaa lapsia koulutehtävissä?

Eroja voi olla myös siinä, miten vanhemmat tiedostavat kasvatustehtävänsä. Esimerkiksi Keski-Euroopassa mies käy töissä ja vaimo on perinteisesti lastenkasvattaja. Vaimo kasvattaa lapset oman kulttuurinsa mukaisesti miehen juuri sekaantumatta asiaan. Vaarana on, että kun lapset tulevat murrosikään, mies huomaa, että lapset onkin kasvatettu hänelle vieraiden periaatteiden mukaisesti erilaisiksi kuin hän olisi toivonut.

Monikulttuurisissa liitoissa olisi hyvä ymmärtää myös maata muuttaneen puolison lähdön motiivit. Miten lähtöpäätöstä edeltäneet olosuhteet vaikuttivat lähtöön, miten mahdollisella ”poispääsemisellä” oli vaikutusta liiton solmimiseen.

Monikulttuurisen parisuhteen ja perheen dynamiikka – käytännön näkökulma¹

Asuminen ulkomailla monikulttuurisessa parisuhteessa on elämänpitäinen prosessi, jossa ollaan koko ajan liikkeellä ja muutoksessa; omasta minuudesta löydetään uusia piirteitä ja puolia, tarkastellaan ja arvioidaan elämää ”toisin silmin”.

Se on kasvun paikka, joka antaa mahdollisuuden identiteetin kehittymiselle. Kasvukohtat voivat olla myös solmukohtia. Monikulttuurisessa parisuhteessa kosketus- ja hiomapinta on suurempi kuin yksikulttuurisessa parisuhteessa, mikä tarjoaa vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja toimintatapoja moniin asioihin ja tilanteisiin. Monikulttuurisessa liitossa tehdään enemmän kysymyksiä ja voidaan löytää enemmän vaihtoehtoisia tapoja toimia kuin yksikulttuurisessa.

Löytöretki omaan minuuteen

Miksi suomalainen muuttaa ulkomaille, on rakastunut ulkomaalaiseen? Alun perin on ehkä tullut lähdeyttä kieltä oppimaan, opiskelemaan, kesätöihin, lomalle, seikkailemaan – rakastuminen ulkomaalaiseen ja muutto toiseen maahan tulee oman elämäntarinan myötä herättämään kaikenlaisia kysymyksiä. Taustalta löytyy useimmiten tiedostamattomia motiiveja, jotka liittyvät omaan kehityshistoriaan: lapsuuden perheeseen, sisarussuhteisiin, vanhempien odotuksiin, omaan itsenäistymisprosessiin, kasvuympäristöön ja elintilaan, jonka vanhemmat ja sosiaalinen ympäristö ovat antaneet. Mitä avoimemmin kohtaa nämä omat motiivit ja tiedostaa lähtönsä muitakin syitä, sitä paremmin saa ne psyykkisinä voimavaroina oman kehityksensä käyttöön. Mitä rehellisemmin kykenee erittelemään lähtönsä syitä, sitä helpompaa on uusiin tilanteisiin suhtautuminen. Jossain vaiheessa omaa elämänhistoriaa joutuu kuitenkin lähtönsä todelliset syyt vääjäämättä kohtaamaan.

Avaimia omaan kehityshistoriaan

Muutto ulkomaille antaa avaimia omaan kehityshistoriaan. On hyvä selvittää, mistä joutuu luopumaan toiseen maahan muuttaessaan. Ilman jäähyväisiä, kaikenlaisia, on paljon vaikeampaa aloittaa uutta elämänvaihetta (Hellsten 2000, 42-47). Kaipaamaan voi jäädä vaikkapa kotimaisemaa, sireenien tuoksua, lumen narskuntaa. Kun myös salaiset menetykset, isot ja pienet, tulevat tietoisiksi, ne voi saada sopeutusprosessin myötä psyykkisenä voimavarana käyttöönsä. On hyvä tiedostaa myös oman minuuden

¹ Artikkelin on aikaisemmin ilmestynyt Siirtolaisuusinstituutin Web Reports 2 -julkaisussa ja Perheterapia-lehdessä 4/2004

vakaat vyöhykkeet, joista pitää kiinni elämäntilanteista riippumatta. Jokaisella on asioita, arvostuksia ja toimintatapoja, joista ei hevillä luovu missään tilanteessa. Toisessa kulttuurissa asuessa minuuden vakaat vyöhykkeet tulevat käsin kosketeltavan konkreettiseksi ja lapsuuden perheen merkitys korostuu.

Sekä luopuminen että minuuden vahvat vyöhykkeet ovat vahvan identiteetin kulmakiviä uusissa kehitysvaiheissa (Junkkari & Junkkari 2003, 228-230). Uudessa kulttuurissa minuus löytää uusia painotuksia, ja kun taas palaa vierailemaan synnyinmaansa lapsuuden ympäristöön, joutuu kohtaamaan ”riisutun minuuden”. Minuuden uudet toimintamallit eivät toimikaan asetelmassa, jossa vierailijaan kohdistetaan odotuksia hänen entisestä perhetodellisuudestaan käsin, odotetaan ”entistä minää”. Kulttuurirajan ylittänyt joutuu näin yhä uudelleen kohtaamaan ja käsittelemään lähtönsä syitä ja myös niitä uhkia, mitä lähtiessään tuli paenneeksi. Kahden eri kulttuurin erilaisten vuorovaikutusmallien jännitteessä identiteetti kehittyy.

Etäisyys omasta lapsuuden perheestä auttaa näkemään ja tarkastelemaan omaa kehitystä ja kasvu ympäristöä. Etäältä näkee paremmin. Nousee monia kysymyksiä ja löytyy monia vastauksia lapsuuden perheen vuorovaikutussuhteista, sisarusuhteista, perheen toimintamalleista ja mukaan saadusta ajatus- ja arvomaailmasta. Etäisyys merkitsee tässä tarkastelussa näköalapaikkaa ja psyykkisen kypsymisen mahdollisuutta. Toiseen kulttuuriin sopeutumisen myötä oppii yhä tarkemmin havainnoimaan pieniäkin vivahteita lapsuuden perheensä ja ystäviensä elämisen muodoissa ja sisällöissä. Näitä vivahteita tullaan usein tulkinneeksi heidän rajoittuneisuutenaan ja ajankäyttöön liittyvinä arvostuskysymyksinä. Samoja vivahteita arvioidaan myös omassa itsessä.

Mahdollisuus nähdä itsensä toisen kulttuurin silmin

Muutto vieraaseen maahan antaa perusvalmiuden nähdä itsensä toisen kulttuurin silmin. Saattaa olla helpompaa tunnistaa tuntojaan vieraassa maassa kuin synnyinmaassa, mikä auttaa omaan henkiseen kasvuun. Se, missä kulttuurissa on kasvanut ja mistä on lähtöisin, vaikuttaa olennaisesti tapaan hahmottaa asioita ja elämää yleensä; ajatus- ja arvomaailma syntyy aina vuorovaikutuksessa elinympäristön kanssa (Furman 1997, 53-60). Uudet kokemukset toisessa kulttuurissa suodattavat oman maailmankatsomuksen ja arvojärjestyksen pohjalta. Näitä perittyjä kulttuuritekijöitä kannetaan aina mukana. Tiedostamatta ohjaavat monet perityt tavat, merkit ja merkitykset sosiaalista kanssakäymistä ja auttavat jokapäiväiseen elämään orientoitumisessa. Niiden kadottaminen ja pätemättömyys muutettaessa toiseen kulttuuriin on kulttuurishokki, kun taas psyykinen shokki on kohdata itsensä täysin oudossa tilanteessa. Omat ajattelu- ja käyttäytymismallit eivät yhtäkkiä toimikaan, vaan niitä täytyy muokata (Junkkari & Junkkari 2003, 49-50).

Sopeutuminen elämänpituisena prosessina

Uuteen asuinmaahan sopeutuminen ja monikulttuurinen avioliitto ovat elämänpituisia prosesseja. Siitä voi muodostua todellinen löytöretki omaan kehityshistoriaan:

- omaan minään, lapsuuden perheeseen ja sukuun – oman synnyinmaan ajatus- ja arvomaailmaan, kulttuuriin ja elämänrytmiin
- mahdollisuus tavallista rikkaampaan parisuhteeseen.

Tätä elämisen rikkautta harva ulkomailla tai monikulttuurisessa avioliitossa elävä tai elänyt haluaisi jättää elämättä – vaikeuksista huolimatta. Uuteen maahan sopeutumisessa käydään läpi jaksottaista prosessia, samanaikaisesti kahdessa aikaperspektiivissä. Samantyyppiset jaksot käydään läpi myös monikulttuurisessa parisuhteessa.

Sopeutumisen pinta- ja syvätaso

Parin ensimmäisen toisessa maassa vietetyn vuoden aikana käydään läpi pintatason sopeutumisvaiheet. Toiseen kulttuuriin sopeutumisen prosessissa ja parisuhteen kehitysvaiheissa voi nähdä rinnakkaisuutta ja analogisuutta. Syvätasolla sopeutumista tapahtuu oikeastaan koko elämänkaaren aikana. Pintatasolla sopeuduttaessa tullaan uudessa asuinmaassa tilapäisesti toimeen; opitaan ulkoisesti olemisen ja käyttäytymisen perusasioita, mutta varsinainen asuinmaan kulttuurin rakenteiden opettelu ja toisenlaisen ajattelutavan ymmärtäminen tapahtuvat vasta vähitellen syvätasolla. Esimerkiksi sosiaalisen kanssakäymisen sisäinen logiikka uudessa kulttuurissa on valtava haaste. Hyvän verbaalisen kielitaidon lisäksi on haaste saavuttaa kulttuurinen kielitaito; kulttuurille ominaisten ja olennaisten koodien riittävä ymmärrys ja huomioiminen on hidas prosessi. Vasta tällä sopeutumisen syvätasolla vallitsee kulttuurinen tasapaino, joka on tiedostamatonta tietoa siitä, kuinka asiat ovat ja toimivat tietyssä kulttuurissa ja yhteisössä (Junkkari & Junkkari 2003, 59-63).

Sopeutumisprosessin eri vaiheet

Sopeutumisprosessi voidaan jaotella neljään eri vaiheeseen (Tuomi-Nikula 1989, 248-251). Muutto toiseen maahan on aina sekä kulttuurishokki että psyykinen shokki. Muuttoon liittyy monia vastakkaisia tunteita: omia odotuksia, suuria toiveita ja haasteita, mutta samanaikaisesti luopumista ja jäähyväisiä lapsuuden perheestä ja sukulaisista, ystäväpiiristä, työpaikasta jne. Yksi hyvin keskeinen tekijä on, että joutuu luopumaan oman äidinkielen käytöstä itseään ilmaistessaan. Oma tapa käyttäytyä ei enää toimikaan samalla tavalla uudessa ympäristössä kuin vanhassa, epävarmuus vaijaa ja itsetunto voi joutua koetukselle (Junkkari & Junkkari 2003, 49).

1. Ensimmäisessä vaiheessa on tyypillistä täydellinen ihastuminen kaikkeen uuteen ja erilaiseen, huolimatta muuttoon liittyvistä vastakkaisista tunteista. Tätä vaihetta leimaa avoin ja myönteinen suhtautuminen valtakulttuuriin. Elämisen paremmuutta ylistetään suhteessa omaan kotimaahan.
2. Vähitellen koetaan pettymyksiä, turhautumista ja ristiriitaisia tunteita eikä olla enää varmoja kaiken paremmuudesta. Monet maan elinolosuhteet, tavat ja tottumukset alkavat ärsyttää. Sosiaalisessa kanssakäymisessä ympäristö alkaa jo odottaa käyttäytymistä kulttuurin kirjoittamattomien sääntöjen mukaisesti eikä enää tarjoa erityiskohtelua ulkomaalaisena.
3. Tunteiden ristiriitaisuus voimistuu useimmiten vihamieliseksi asenteeksi uutta asuinmaata kohtaan. Kotimaassa kaikki on paremmin! Omalle elämälle asetetut odotukset ja toiveet eivät ehkä ole täyttyneet. Tehtyjä valintoja arvioidaan uudelleen, samoin kuin mahdollisuuksia omien tavoitteiden saavuttamiseksi.
4. Tätä kriittisyyden, kyseenalaistamisen ja vertailun vaihetta ei aina tiedosteta, vaan sen yli hypätään silloin, jos pyritään sopeutumaan liiaksi. Tästä voi seurata oman etnisen lojaalisuuden häviäminen, jolloin ei haluta tunnistaa omaa syntyperää, vaan kartetaan ja vähätellään kaikkea siihen liittyvää. Tällä taas on kiel-

teinen vaikutus omaan identiteettikehitykseen. Tähän sopeutumisprosessin kriittiseen vaiheeseen siirrytään yleensä silloin, kun on jo vieraannuttu kotimaan arkielämästä, mutta uusi asuinmaa ei ole vielä tarpeeksi tuttu.

5. Integraatio, kulttuurinen tasapaino on saavutettu, kun omaa syntyperää voidaan arvostaa, mutta asuinmaan arvot ja tavat on opittu ja hyväksytty. Sopeutuminen päättyy vaiheeseen, jossa on joko:
 - hylätty sopeutumisyrietykset valtakulttuuriin, mistä seuraa jatkuvaa kritiikkiä asuinmaata kohtaan ja isolaatio, eristäytyminen
 - sulauduttu täydellisesti valtakulttuuriin ja hylätty oma tausta, mistä seuraa assimilaatio
 - syrjäydytty molemmista kulttuureista, jolloin seurauksena on irrallisuus, marginalisaatio ja vääränlainen maailmankansalaisuus tai
 - integroiduttu, jolloin samanaikaisesti sekä hyväksytään uusi asuinmaa että säilytetään oma etninen identiteetti ja syntyperä.

Monikulttuurinen avioliitto kasvupintana

Monikulttuurinen parisuhde antaa paljon rakennusaineita rikkaaseen ja monipuoliseen avioliittoon sekä kasvun mahdollisuuksia. Se on erityisen altis ongelmille, mutta siinä on myös erityinen mahdollisuus poikkeuksellisen antoisaan parisuhteeseen. Puolisoiden yksilöllisyydelle ja erillisyydelle jää luontaisesti tilaa tyystin erilaisista kasvuoloista ja kulttuurista johtuen, ja siten avioparin ja perheen keskinäisessä vuorovaikutuksessa syntyy ns. kolmas kulttuuri toimia. Monet ratkaisut tehdään tietoisemmin, koska rutiinivas-
tauksia ei yksinkertaisesti ole tarjolla eikä päätöksiä helposti tehdä olettamusten varassa, joita on vaikea ennakoida.

Vielä vuosienkin kuluttua, eri muutosvaiheissa, puolisoista välittyy uutta tietoa ja siten uteliaisuus toista kohtaan säilyy kauan. Etäisyys omista perityistä, mukana kulkevista käyttäytymismalleista mahdollistaa uusien toimintatapojen omaksumista, ja näin arkielämän tilanteisiin rakentuu useita vaihtoehtoisia tapoja toimia, takaportteja.

Monikulttuurisen avioliiton vaiheet

1. Alussa on ihastelun kausi. Täydellinen, kokonaisvaltainen ihastuminen toiseen on tyypillistä. Pelkästään positiivisena ja ihanana koetaan kaikki, niin puoliso kuin ympäristökin. Eletään me-tunnetta. On rakastuttu toiseen samanmieliseen, mutta samalla kuitenkin toisen erilaisuuteen. Uudessa kulttuurissa koetaan jotakin puolta itsestä. Monikulttuuristen parisuhteiden erikoispiirteenä on vastakkaisten tunteiden läsnäolo, vaikka nekin koetaan myönteisinä.

Naimisiinmeno ja muutto puolison kotimaahan merkitsevät väistämättä monenlaisia luopumisia ja joskus hyppyä toisen varaan niin pienissä kuin isoissakin asioissa ja tilanteissa. Elämää ja asuinmaata eletään puolison kautta. ”Kun halaan miestäni, halaan samalla hänen tapojaan, perinteitään, koko hänen maataan” (Arteva 2000, 47). Myös puoliso on tässä vaiheessa erityisen ihastunut ja kiinnostunut kaikesta toisen kansallisuuteen liittyvästä, ehkä enemmän kuin missään muussa, myöhemmässä avioliiton vaiheessa.

Ihastumisen ja yhteensulautumisen vaihe kestää yleensä monikulttuurisessa parisuhteessa pitempään kuin yksikulttuurisessa parisuhteessa, koska erilaisten tunteiden ja uusien käyttäytymistapojen eriyttäminen ja niihin tutustuminen vievät enemmän aikaa kuin yksikulttuurisessa asetelmassa. Ei ole harvinaista, että monikulttuurisessa parisuhteessa ollaan alusta lähtien erityisen kiinnostuneita kumppanin lapsuuden perheestä ja suvusta. Muissa kulttuureissa suvun merkitys on useimmiten huomattavasti keskeisempi kuin Suomessa. Sekä puolison käyttäytymismallit että ympäristön toimintamallit ovat selkeästi erilaisia kuin omat ja opitut, ja siten mielenkiinto ja uteliaisuus näihin säilyvät pitkään. Aikaa ja tilaa tähän prosessointiin annetaan yleensä enemmän ja suurpiirteisemmin kuin yksikulttuurisissa parisuhteissa, joissa siirrytään monikulttuurista nopeammin toteuttamaan omaa elämänuraa ja yhteisiä tavoitteita, esimerkiksi oman asunnon hankintaa. Tämä kehitysvaihe saattaa osittain jatkua, vaikka joiltain osin olisikin jo siirrytty seuraavaan vaiheeseen.

2. Aktiivisen sopeutumisen vaiheeseen siirrytään, kun uusi elämä on alkanut saada arkielämän piirteitä ja muotoja. Tietetyt asiat, tilanteet ja ominaisuudet arkielämässä ja erityisesti puoliossa alkavat ärsyttää, petytään ja turhaudutaan. Kritisoidaan ja vertaillaan ympäröivän kulttuurin ulkoisia piirteitä, koetaan kielellistä yksinäisyyttä. Tässä saattaa puolison asema monin tavoin korostua; myös tulkin rooli voi muovata vallanjakoa parisuhteessa. Ei haluta hylätä omaa taustaa ja yritetään tasapainoilla. Joka tapauksessa nyt halutaan sopeutua hinnalla millä hyvänsä, niin kielellisesti kuin sosiaalisestikin. Vuorovaikutussuhteessa ja ratkaisujen teossa turvaudutaan mieluummin kysymiseen kuin olettamusten varaan, sillä toisen asenteita ja reaktioita ei yksinkertaisesti kyetä ennakoimaan.

Asuinympäristön roolikäsitykset siirtyvät perhe-elämään usein lasten syntymän kautta. Esimerkiksi saksalaisen naisen rooli on hyvinkin erilainen kuin suomalaisen. Saksaan muuttanut suomalaisnainen saattaa todeta, että yksinomaan naisena, eikä urainaisena, olo on kiehtovaa. Rooli on hyväksyttävä ilman, että olisi naisena kilpailuasemissa miesten kanssa, tarvitsematta päteä kuin mies. Tämä on uusi kokemus, joka kuitenkin yleensä myöhemmässä vaiheessa koetaan nimenomaan yhtenä identiteettikriisin osatekijänä. Rooliodotuksia ja käsityksiä verrataan omiin suomalaisiin, ja siitä seuraa epävarmuutta, yksinäisyyttä ja pettymyksiä. On vaikea erottaa aviopuolison ja vallitsevan kulttuurin odotuksia toisistaan. Aviopuoliso saatetaan siten kokea valtaa käyttävänä, määrävänä ja kaikkietävänä. Puolisoa kritisoidaan asioista, jotka itse asiassa ovat kulttuurisidonnaisia. Tässä vaiheessa niin puoliso kuin ympäristökin odottavat toimimista kulttuurin kirjoittamattomien sääntöjen mukaan. Tähän on vaikea alistua, ja omaa elämäntilannetta vertaillaan synnyinmaassa elämiseen.

Parisuhteessa tähän kauteen liittyy erityisesti roolikäsitysten ja odotusten lisäksi keskinäisten valtasuhteiden esiintulo. Puolisot pyrkivät määrittämään, mistä asioista kukin on vastuussa. Kasvatuskysymykset, kodinhoito, perheen ajankäyttö, ongelmien ratkaisukeinot ja -strategiat nousevat esiin (Martens 1990, 23-28). Rakennusaineita, joita puolisot tuovat parisuhteen dynamiikkaan mukanaan, voidaan luokitella (Ijäs 2003, 61-67) monella tapaa:

- lapsuuden perheen vuorovaikutusmallit
- ristiriitojen ratkaisumallit
- ajankäyttö lapsuuden perheessä
- perheessä muodostunut tapa saada huomiota ja hyväksyntää
- visio elämästä, perusasennonituminen arvoihin, perinteisiin ja elämään.

Tällaiset lapsuuden peruselementit vaikuttavat jatkuvasti yksilön sisäisenä maailmana. Jokaisessa avioliitossa käydään yleensä läpi tietty kriisivaihe.

3. Kriisivaiheeseen liittyy erityisesti monikulttuurisessa parisuhteessa identiteettikriisi. Omaa elämää, tehtyjä ratkaisuja ja tulevia päätöksiä arvioidaan hyvin tietoisesti. On aviosuhteen ja koko tähänastisen elämän uudelleenarvioinnin aika. Kun asuinmaan kieli ja kulttuuri nyt hallitaan, voidaan realistisesti miettiä omaa asemaa, identiteettiä ja tulevaisuutta. Tässä vaiheessa tehdyt ratkaisut ovat ehdottomia ja kauaskantoisia, sillä ne liittyvät lähes poikkeuksetta päätökseen jatkaa elämää nykyisessä asuinmaassa tai päätökseen muuttaa takaisin. Ratkaisut ovat hyvin konkreettisia ja tietoisia. Niitä ei voi vain ohittaa tai laahata mukanaan. Omaa minuutta rakennetaan nyt, kun on päätetty jäädä: paneudutaan uusiin haasteisiin, esimerkiksi työelämään siirtymiseen.

Vasta tässä vaiheessa kyetään näkemään puoliso tämän omaa kulttuuritaustaa vasten ja erottamaan persoonalliset ja kulttuurisidonnaiset ominaisuudet toisistaan. Tämä on selkeästi myös parisuhteen uudelleenarvioinnin paikka. Aviosuhteessa on nyt ratkaistu erilaiset roolikäsitykset ja -odotukset, keskinäiset valtasuhteet ja konfliktien ratkaisustrategiat. Keskeistä on yksilöllisen tilan jääminen molemmille puolisoille keskinäisessä kanssakäymisessä. Usein tässä vaiheessa ollaan suunnilleen kymmenennen avioliittovuoden paikkeilla. Useimmat monikulttuuristen liittojen avioerot osuvat tähän toiseen tai kolmanteen avioliiton vaiheeseen.

Jos puoliso on liian sidoksissa omaan taustaansa, erilaisia rooliodotuksia ja -käsityksiä ei kyetä järjestelemään uudella tavalla, perheen ns. kolmas kulttuuri ei kehity ja se muodostuu parisuhteen kompastuskiveksi.

4. Objektiivisen sopeutumisen vaiheessa on edellisen vaiheen keskeisimpiin kysymyksiin löydetty tyydyttävä ratkaisu. On opittu olemaan yhdessä ja erikseen. Suomalaispuolison oma etninen identiteetti on muodostunut arvokkaaksi parisuhteen tukipylvääksi ja saanut yksilöllisiä ilmenemismuotoja siinä missä puolisonkin etninen identiteetti. Omin kansallisin juurin on juurruttu asuinmaahan eikä omaa syntyperää ole tarvetta ylikorostaa eikä vähätellä. Soveltuvimmat etniset ominaisuudet rakentuvat omaan identiteettiin ja monikulttuurisen parisuhteen yhteiseen kolmanteen kulttuuriin.

Monikulttuurisen avioliiton kasvun mahdollisuudet

Monikulttuurinen avioliitto ja asuminen toisessa kulttuurissa tarjoavat tavallista suurempia kasvun mahdollisuuksia niin oman minuuden kehittämisessä kuin parisuhteesakin. Parisuhteessa kasvun pinta – hiomapinta on yksinkertaisesti laajempi kuin yleensä yksikulttuurisissa parisuhteissa. Kun puoliset tulevat hyvin erilaisista kasvu- ja kulttuuriympäristöistä, on yksilöllisen kasvutilan antaminen toiselle luonnollista ja helppoa. Jos puolisoiden eriytyminen ja liikkumatilantilan antaminen on liian laaja-alaista liian varhain, esimerkiksi suuntautuminen omanmaalaisten piireihin, järjestötoimintaan ja sosiaaliseen kanssakäymiseen, siitä voi tulla kompastuskivi parisuhteen kehittymiselle. Yleensä monikulttuurisessa liitossa suhtaudutaan toinen toisensa arvomaailmaan sallivasti. Arvolatautuneiden kysymysten purkamista helpottaa, jos molempien tausta on tarpeeksi erilainen. Arvoihin ei kuitenkaan voida selkeästi sisäistyä, koska ne eivät ole tarpeeksi samanlaisia omien lapsuudessa omaksuttujen arvojen kanssa.

Monikulttuurisen parisuhteen kehitysvaiheisiin liittyvissä muutostarpeissa ja -tehtävissä ei ole niin suuri vaara urautua tietäntyyppiin ratkaisumalleihin tai käyttäytymiseen olettamusten pohjalta kuin yksikulttuurisessa liitossa; puolison käyttäytymistä ja

ajatusmaailmaa on vaikea ennakoida. Arkielämän tilanteissa joudutaan tekemään viisaita ”tyhmiä kysymyksiä”. Näin syntyy valmius tietoiisiin päätöksiin.

Parisuhteen kaikissa kehitysvaiheissa puolisoiden elämäntarinat koetaan uutta tietoa antavina ja merkityksellisinä toistuvasti. Ne limittyvät sopivasti muun sopeutumisen vaiheisiin, joissa vasta nyt aletaan ymmärtää ympäröivän kulttuurin sisäistä koordinaatistoa. Uteliaisuus puolison ajatus- ja arvomaailmaa ja käyttäytymistä kohtaan säilyy vireänä kaikissa kehitysvaiheissa.

Monikulttuurisissa avioliitoissa puoliset ovat usein itsenäisiä ja riippumattomia. Tämä liittyy siihen, että etäisyys omista, mukana kulkevista kulttuuritekijöistä mahdollistaa nyt myös vaihtoehdoisen tavan toimia. Yksilö ei enää ole tiedostamattaan sidoksissa niihin. Toisaalta nämä lapsuudessa omaksutut toimintamallit mahdollistavat nyt uudessa asuinympäristössä toisin toimimisen takaportteja. Tämä tuo parhaimmillaan käyttäytymiseen suurta joustavuutta ja muodostuu leimalliseksi perheen kolmannen kulttuurin toimintatavoille.

Elämäntarinaa kerrotaan toisessa kulttuurissa aina eri tavoin kuin omassa kulttuurissa, ja silloin voi myös kuulla ja ymmärtää enemmän. Omalle ja puolison elämäntarinoille voi löytää sopivan kerronnan, joka sisältää eletyn elämän tosiasiat, mutta jättää tilaa myös haaveille, toiveille ja tavoitteille. Hyvinvointia parisuhteessa säätelee osittain se, millaisia mielikuvia molempien puolisoiden tulevaisuudesta ja menneisyydestä tulee esille. Monikulttuurisessa parisuhteessa näitä rakennusaineita on runsaasti.

Kirjallisuus

Arteva, Sinikka (2000). Rakastuin ulkomaalaiseen. Helsinki: Tammi.

Furman, Ben (1997). Ei koskaan liian myöhäistä saada onnellinen lapsuus. Helsinki: WSOY.

Heikkilä, Elli (ed.), Ritva Viertola-Cavallari, Päivi Oksi-Walter & Jonna Roos (2004). Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Siirtolaisuusinstituutti, Web Reports 2. 80 s.
www.migrationinstitute.fi/db/articles/pdf/webreports2.pdf

Hellsten, Tommy (2000). Saat sen, mistä luovut. Helsinki: Kirjapaja.

Ijäs, Kirsti (2003). Sukupuu; Avain oman elämän ja perheen ymmärtämiseen. Helsinki: Kirjapaja.

Junkkari, Kaija & Lari Junkkari (2003). Nykyajan paimentolaiset. Helsinki: Otava.

Martens, Gabriel (1990). Auch Eltern waren Kinder. Kösel.

Talib, Mirja-Tytti (2002). Monikulttuurinen koulu. Helsinki: Kirjapaja.

Tuomi-Nikula, Outi (1989). Saksansuomalaiset; Tutkimus syntyperäisten suomalaisten akkulturaatiosta Saksan Liittotasavallassa ja Länsi-Berliinissä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Aineistoja

Kirkot sanovat EI! Naisiin kohdistuvalle väkivallalle. Suomen ev.lut.kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2004:2 (myös pdf-tiedostona kirkon kotisivujen www.evl.fi maahanmuuttajatyön sivuilla).

Monimuotoinen perhe opintoaineisto perhekysymyksistä (2004). Kirkkopalvelut/Kristillinen opintokeskus.

Päivi Oksi-Walter ja Sybille Bausch-Kamu

Workshop 2 -raportti

Monikulttuurisen parisuhteen ja perheen dynamiikka ja kulttuurienvälinen viestintä osana näissä vuorovaikutussuhteissa

Johdannossa workshop -työskentelyyn käsiteltiin ulkomaille muuttamisen merkitystä omaan kehityshistoriaan ja minuuden kehittymiseen sekä psyykkistä sopeutumisprosessia, elämänpituisena prosessina toisessa kulttuurissa asuessa. Edelleen tarkasteltiin monikulttuuristen vuorovaikutussuhteiden kehitysvaiheita ja niihin sisältyviä solmu-kohtia ja monipuolisuutta.

Muutto toiseen maahan antaa avaimia omaan kehityshistoriaan. Se merkitsee tietynlaista luopumista suvusta, ystäväpiiristä, ehkä työurasta, totutusta elämämpiiristä, se merkitsee myös ”salaisia menetyksiä”. Se on näköalapaikka omaan kehityshistoriaan ja lapsuuteen. Etäisyys omasta lapsuudenperheestä auttaa löytämään vastauksia ja kysymyksiä lapsuudenperheen vuorovaikutusmalleihin, toimintatapoihin ja arvomaailmaan. Se merkitsee oman elämän vahvojen vyöhykkeiden löytymistä; minuuden vahvat ja uudet puolet tulevat luontaisesti esiin, mutta joutuu kohtaamaan myös ”riisutun minuutensa” sopeutumisessa uuteen elinympäristöön.

Asuminen toisessa kulttuurissa ja monikulttuurisessa parisuhteessa avaa ovia oman identiteetin kehittymiseen. Se antaa peilin nähdä itsensä toisen kulttuurin silmin. Se avaa oven havainnoida tarkemmin elämisen muotoja ja sisältöjä.

Sopeutuminen toiseen kulttuuriin on elämänpituisen prosessi. Monikulttuurisessa parisuhteessa on havaittavissa samat kehitysvaiheet kuin sopeutumisessa toiseen kulttuuriin. Ominaispiirteitä näissä kehitysvaiheissa ovat:

- ihastuminen puolison erilaisuuteen ja kulttuuritaustaan
- erilaisten lapsuudenperheiden ja sukujen kohtaaminen
- puolison persoonallisten ja kulttuurisidonnaisten piirteiden erottuminen
- molempien puolisojen etnisen identiteetin selkiytyminen ja yksilöllinen elintila
- oman elämäntilanteen arviointi ja siihen liittyvä identiteettikriisi
- parisuhteen toimintamallien kehittyminen
- asuinympäristön ja molempien puolisojen roolikäsitykset ja –odotukset

Tyypillistä monikulttuurisille parisuhteille on tavallista suurempi hiomapinta eri kehitysvaiheissa, mikä johtaa tietyn tyyppisiin konfliktitilanteisiin, mutta myös kasvun mahdollisuuksiin.

Workshop -keskustelussa pohdittiin suomalaista identiteettiä. Miksi lähdin ulkomaille, mikä sai minut rakastumaan ulkomaalaiseen, mikä puolisoni mukanaan tuomassa kulttuurissa viehättää? Miten suomalaisuus/toinen kulttuuri näkyy omassa käyttäytymisessäni ja perheemme arkipäivässä? On hyvä olla selvillä omista juurista, sillä juuri ne juurruttavat toiseen maahan.

Näkökulman monikulttuurisen perheen vuorovaikutussuhteiden tarkasteluun avaavat kysymykset siitä, millaisissa parisuhteen /perheen arkipäivään liittyvissä tilanteissa koen monikulttuurisuuden taakkana, ylimääräisinä konfliktitilanteina, etuna, helpotuksena. Omaa kehityshistoriaa ja omaa elämänkaarta valottavat kysymykset siitä, mistä olen joutunut luopumaan asuessani toisessa maassa/eläessäni monikulttuurisessa parisuhteessa.

Mitä erityisesti olen saanut? Mikä olisi toisin, jos asuisin omassa kotimaassani? Vain luopuessa jostain voi kehittyä eteenpäin. Millisiä löytöjä olen tehnyt, kun tarkastelen omaa kehityshistoriaani ”toisen kulttuurin silmin”? Kun elää monikulttuurisessa parisuhteessa/toisessa maassa, on näköalapaikalla tarkasteltaessa ja arvioitaessa omaa elämänhistoriaa; lapsuuden perhettä ja sieltä omaksuttuja arvoja. Monikulttuurisuus herkistää näkemään ja arvioimaan niitä selkeämmin.

Mitkä ovat elämäni haaveita, tavoitteita elämässäni? Uskallanko antaa elämäni salaisien visioiden tulla esiin? Jos on voimakas visio elämän tavoitteista, niin pienin valinnoin kulkee aina niiden suuntaan. Ne pitävät liikkeellä ja ovat elämän kantavia voimia.

Workshop -työskentelyn toisessa osassa kokeiltiin demonstraatioiden kautta, millaisia elementtejä kulttuurien välinen viestintä sisältää. Vuorovaikutus monikulttuurisessa perheessä on aina myös kulttuurien välistä viestintää. Tarkoitus oli näyttää osanottajille, miten voimakkaasti oma kulttuurimme määrää havaitsemisemme, tulkitsemisemme, arviointimme ja käyttäytymisemme tietyssä tilanteessa. Omaksutut viestintämallit jäsentävät kommunikaatiotamme vuorovaikutussuhteissa.

Tehtiin kolme harjoitusta:

1. Jokainen osanottaja kirjoitti kaksi suomalaisille tyypillistä ominaisuutta paperilapulle. Tarkoitus oli löytää stereotypiat, joita suomalaisilla on suomalaisista. Stereotypiat ovat osa kognitiivista järjestelmäämme. Niiden avulla hahmotamme maailmaa. Poimintoina suomalaisille tyypillisistä ominaisuuksista olivat: hiljainen, itsenäinen, etäinen, uskollinen, ujo, luotettava ja sisukas. Suuri osa näistä stereotypioista kuuluu nonverbaaliseen viestintään. Suomessa viestintätyyli on enimmäkseen asiakeskeinen ja vähäsanainen.

2. Jokainen osanottaja kirjoitti lapulle kysymyksen, jota hän aina olisi halunnut kysyä oman aviopuolisonsa kulttuuriin kuuluvilta.

Mitä tarkoittaa oikeasti ”a nice cup of tea”? (Englanti)

Miksi saksalainen rakastaa sääntöjä? (Saksa)

Miksi naiset eivät ole oikein napakoita? (Saksa)

Miksi on niin kiire? (USA)

Miksi pitää aina katsoa kelloa? (Sveitsi)

Miksi asioita ei voi tehdä loppuun asti? (Norja)

Miksi lapsia lyödään? (Ranska)

Miksi hollantilainen ei noudata sääntöjä? (Alankomaat)

Miksi amerikkalaiset ovat positiivisessa mielessä niin avoimia? (USA)

Missä voit olla yksin? (Kiina)

Miksi aina pitää sanoa ”please”? (Englanti)

Nämä kysymykset näyttävät, että jotkut normit omasta kulttuurista eivät sovi yhteen toisen kulttuurin kanssa. Esimerkit ovat pääasiassa seuraavilta alueilta; aikakäsitys, kohteliaisuus, yksilöllisyys, valtaetäisyys ja ihmissuhdekeskeisyys.

3. Osanottajat jaettiin kahteen ryhmään, A ja B. A-ryhmän jäsenet saivat käskyn keskustella yhden B-ryhmän jäsenen kanssa aiheesta: ”Samat mahdollisuudet miehille ja naisille työpaikoilla”. B-ryhmän jäsenet saivat lisäksi käskyn hiljaa kuunnella, mitä A-ryhmän jäsen sanoo, ja odottaa pienen hetken (laskea 1-4), ennen kuin he itse vastasivat. Heidän tuli siis pitää pieni tauko joka kerran, kun puheenvuoro vaihtui. Harjoituksen jälkeen kysyttiin, millainen keskustelu oli ollut. Vastaukset olivat: ”kuin lehmää lypsämässä”, ”muistutti ruokailua erään intialaisen kollegan kanssa, joka aina odotti, mitä minä tein, ja teki sitten samaa, olin lopussa ihan kuitti”, ”se toinen ei oikein ymmärtänyt, minun piti usein toistaa, mitä olin sanonut”, ”toinen oli aika hiljaa”.

Nähtiin, että puheen ja hiljaisuuden määrä ovat viestintätyylin vaikuttavia tekijöitä. Suomalaisessa puhetyylissä on yleistä, että kuunnellaan hiljaa, ja kun puheenvuoro vaihtuu, pidetään pieni tauko. Esimerkiksi Saksassa taas toinen puhuja voi aloittaa puhumisen jo, ennen kuin toinen on lausunut viimeisen sanansa, joka onkin usein jo arvattavissa.

Intonaatiollakin on oma roolinsa. Suomalainen intonaatio on suhteellisen tasainen verrattuna saksalaiseen puhetyyliin. Suomalainen odottaa näin ollen turhaan puhetaukoa saadakseen puheenvuoronsa. Toiset puolestaan luulevat, että ”hän ei ole oikein ymmärtänyt”. ”Täytyykö lypsää joka ainoa sana tältä ujolta, hiljaiselta suomalaiselta?”. Erään osanottajan palaute tähän harjoitukseen oli: ”Nyt minä ymmärrän, miksi hollantilaiset eivät minua ottaneet oikein vakavasti!”

Yhteiskunnan kapulat monikulttuurisen avio-onnen rattaissa

Johdanto

Elokuun 2003 Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina -seminaarissa esitelmäni teemana oli se, miten monikulttuuriset avioliitot toimivat ikään kuin katalysaattoreina yhteiskunnassa. Toisin sanoen miten näiden pariskuntien ja perheiden määrän lisääntyessä ne vievät yhteiskuntaa vähitellen avoimempaan ja erilaisuutta suvaitsevampaan suuntaan. (Viertola-Cavallari 2003).

Toukokuun 2005 seminaarissa vetämäni workshopin teemana oli sen sijaan se, millaisia vaikutuksia ympäröivän yhteiskunnan ja kasvuympäristön rakenteella, arvostuksilla ja asenteilla voi olla monikulttuuriseen avioliittoon. Ei ole yhdentekevää, onko yhteiskunta avoin vai suljettu. Tai onko se yksilö- vai yhteisökeskeinen. Tai onko se ehkä vahvasti hierarkkinen sääty-yhteiskunta vai tasa-arvoinen kansalaisyhteiskunta.

Hyvin tärkeitä ovat myös seuraavat kysymykset: Mikä on uskonnon merkitys ja asema yhteiskunnassa? Millaisia ovat asenteet ulkomaalaisia, eri rotuja, eri uskontoja ja erilaisia kulttuureja edustavia ihmisiä kohtaan? Millainen on yleensäkin erilaisuuden sieto kyseisessä yhteiskunnassa? Millainen on naisen asema?

Kaikki nämä seikat vaikuttavat paitsi avioliitto- ja perheoikeuteen myös niin lapsia ja naisten asemaa kuin maahanmuuttajia koskevaan lainsäädäntöön kussakin maassa, mihin ei kuitenkaan tässä yhteydessä ole mahdollisuutta paneutua.

Ensilumouksen kadottua monet erilaiset asiat uudessa asuinympäristössä ja yhteiskunnassa voivat aiheuttaa – maahanmuuttajamiestä tai –vävyn todennäköisesti kokeeman kulttuurisokin lisäksi – ongelmia myös monikulttuurisessa parisuhteessa. Olisiko tuo kaikki vältettävissä ja miten? Eli voisiko siihen varautua jotenkin etukäteen? Näiden asioiden selvittämisen perimmäisenä tarkoituksena ja tavoitteena on opaskirjan laatiminen monikulttuuriseen avioliittoon aikoville.

Pääsääntöisesti voidaan olettaa, että silloin kun molemmilla puolisoilla on eurooppalaiset sukujuuret, ovat ongelmat huomattavasti pienempiä kuin silloin, kun toinen puolisoista tulee Euroopan ulkopuolelta. Onhan Euroopan kansoilla eroista huolimatta kuitenkin samankaltainen arvomaailma, ihmiskäsitys sekä pitkä yhteinen historia ja yhteiset kristilliset juuret. Tosin Euroopassakin on toisaalta olemassa tasa-arvoisuuteen ja demokratiaan perustuva pohjoismainen malli, kun taas muun Euroopan perinteisiin kuuluvat eriarvoisuus ja maskuliininen yhteiskunta-ajattelu. (Salmi & Poutanen 1996, 31-37).

Yksilökeskeinen – vai yhteisökeskeinen yhteiskunta

Individualistisessa eli yksilökeskeisessä yhteiskunnassa yksilö on pienin yksikkö, ja yksityiselämässä yhteisön päämäärät ovat tiettyyn rajaan asti alisteisia yksilön päämäärille. Ristiriitatilanteessa on yleensä hyväksyttävää se, että yksilö asettaa omat päämääränsä yhteisön päämäärien edelle ja tekee sitä, mikä hänelle on edullista tai mielihyvää tuottavaa, eikä toimi auktoriteettien, vanhempien tai muun yhteisön toivomusten mukaisesti. Tietysti tämä tapahtuu yleensä yhteiskunnassa demokraattisesti säädettyjen lakien puitteissa.

Yksilökeskeisessä yhteiskunnassa avioliitto on pääsääntöisesti kahden kauppaa ja perheellä tarkoitetaan näiden kahden muodostamaa perhettä lapsineen, jota kutsutaan myös ydinperheeksi. Laajennettuun perheeseen kuuluvat kuitenkin monissa maissa, kuten esimerkiksi Italiassa, myös jommankumman puolison vanhemmat, joista omaisten jo lakien mukaankin tulee pitää huolta heidän vanhetessaan. Pääpiirteittäin yksilökeskeisiksi yhteiskunniksi voidaan lukea Länsi- ja Pohjois-Eurooppa sekä Yhdysvallat, kun taas yhteisökeskeisiä maita on suurin osa Afrikan, Aasian ja Latinalaisen Amerikan maista.

Amerikkalaisen Hofsteden 1980-luvulla tekemässä tutkimuksessa olivat voimakkaimmin individualistisia maita Yhdysvallat, Australia, Kanada, Uusi Seelanti ja seitsemäntenä Italia. Suomi sen sijaan oli tutkimuksessa 17. individualistisin maa eli neljänkymmenen tutkitun ei-kommunistisen maan joukossa noin puolivälissä. (Hofstede 1984).

Luokittelu tuntuu yllättävältä, koska Suomessa ihmiset ovat huomattavasti vähemmän perhesidonnaisia kuin Italiassa, kun taas perhe, joka usein tarkoittaa laajennettua perhettä varsinkin Etelä-Italiassa, on melkein kaikkien italialaisten primääriryhmä. Suomessahan lapset itsenäistyvät varhain, eikä laki velvoita vanhempia enää elättämään 18 vuotta täyttäneitä lapsiaan. Lapsilla ei liioin ole elatusvelvollisuutta vanheneviin vanhempiinsa nähden. Ilmeisesti Suomen osalta tutkimuksessa oli korostunut suomalaisen yhteiskunnan melkoisen kattava sosiaaliturva.

Italiassa sen sijaan vanhemmilla on velvollisuus elättää lapsensa, kunnes nämä tulevat toimeen omillaan. Lapset elävätkin vanhempiensa kanssa naimisiin menoonsa asti, kolmekymppisiksi ja jopa sen ylikin. He palaavat usein lapsuuden kotiinsa myös mahdollisen avioeron jälkeenkin. Vastavuoroisesti lapsilla on velvollisuus tarvittaessa huolehtia vanhemmistaan, ja vanhukset elävätkin useimmiten lastensa tai jonkun heistä kanssa kuolemaansa asti. Vanhemmista huolehtiminen onkin italialaisille kunniasia. Elatusvelvollisia ovat siviililainsäädännön mukaan ensisijaisesti lapset, lastenlapset ja vanhemmat ja heidän puuttuessaan vävyt, miniät, appivanhemmat ja viime kädessä sisaret ja veljet ja heidän jälkeensä myös sisar- ja velipuolet.²

Kollektiivisessa eli yhteisökeskeisessä yhteiskunnassa yhteisö on pienin yksikkö, joka voi selvittää elämäntaistelussa. Yksilön kannalta tärkein yhteisö on perhe, joka usein tarkoittaa koko yhtä köyttä vetävää sukua. Yhteisön päämäärät ja tarpeet koetaan tärkeämmiksi kuin yksilön tavoitteet, ja ne ohjaavat yhteisön kaikkien jäsenten sosiaalis-

²Codice Civile art. 433. Alimenti. Elatusvelvolliset tärkeysjärjestyksessä: 1) aviopuoliso, 2) avioliitosta syntyneet lapset, aviottomat lapset ja ottolapset; heidän puuttuessaan lastenlapset myös aviottomat, 3) vanhemmat, ja joille heitä ole isovanhemmat, myös ottoisovanhemmat, 4) vävy ja miniä, 5) appi ja anoppi, sekä 6) veljet ja sisaret, ja heidän puuttuessaan veli- ja sisarpuolet.

ta käyttäytymistä. Ryhmästä ja sen tuesta riippuvainen yksilö on valmis elämään ryhmänsä normien ja päämäärien mukaan, eikä omia etuja toteuttaakseen, jos ne ovat riskitilassa yhteisön etujen kanssa. Hän kokee sen velvollisuudekseen. Monet kollektiivisessa kulttuurissa kasvaneet ovat jopa siinä määrin sisäistäneet yhteisönsä normit, etteivät tee edes eroa henkilökohtaisten tai yhteisönsä normien välillä. Yhteisön päämäärä ja hyöty on myös yksilön päämäärä ja hyöty. Tuki on myös ja ennen kaikkea taloudellista. Omaisten ja sukulaisten rahallinen avustaminen onkin kollektiivisen kulttuurin jäsenelle itsestään selvää. (Alitolppa-Niitamo 1994, 135).

Osan palkasta lähettäminen sukulaisille puolison entiseen kotimaahan voi aiheuttaa ihmetystä ja närääkin puoliossa, joka on kasvanut yksilökeskeisessä kulttuurissa. Onhan hän puolestaan tottunut siihen, että jokaisen odotetaan pitävän huolta vain itsestään ja ydinperheestään, mikä taas kollektiivisen kulttuurin piirissä kasvaneesta voi tuntua kylmältä ja välinpitämättömältä.

Toisaalta kollektiivisen yhteisön huolehtiminen ja välittäminen jäsenistään saattaa tuntua yksilöllisessä yhteiskunnassa kasvaneesta puoliossa myös ihanan turvalliselta, edellyttäen kuitenkin, ettei se saa suorastaan tukahduttavia muotoja. (Roos 2005).

Kollektiivisia yhteiskuntia on 70 prosenttia maailman maista. Ne ovat yleisiä erityisesti Aasiassa, Afrikassa ja Etelä-Amerikassa. (Alitolppa-Niitamo 1994, 120). On huomattava, että niin yksilökeskeisiksi kuin kollektiiviksi määritellyt yhteiskunnat eivät ole mitenkään identtisiä, vaan voivat monessa suhteessa poiketa toisistaan merkittävästikin. Yhteiskuntia voidaan jakaa myös mm. niiden valtaetäisyyksien ja tasa-arvon, maskuliinisuuden ja feministisyyden, kilpailun ja tasaisuuden tai epävarmuuden siedon sekä aikakäsityksen mukaan. (Salminen & Poutanen 1996, 15-28).

Kollektiivisen kulttuurin vaikutus monikulttuurisessa avioliitossa

Samassa maassakin eläneet puoliosot tuovat avioliittoon kumpikin oman lapsuusperheensä ja kasvuympäristönsä kulttuurin, arvot ja käyttäytymismallit. Erilaisten kulttuurien ja tapojen yhteensovittaminen voi olla vaikeaa, ja se vaatii kummaltakin osapuolelta joustamista ja sopeutumista. Jos on kyse kahden täysin erilaisen etnisen kulttuurin arvojen ja normien yhteensovittamisesta ja kompromissin saavuttamisesta, se voi olla todella rankka urakka. Mitä suurempi ero puoliosiden taustoissa on, sitä hankalampaa se on. Jos sitten vain toinen joustaa ja antaa periksi, hän tosiasiaassa kieltää osan omasta persoonallisuudestaan, ja se on eräänlainen aikapommi avioliitolle.

Yksilökeskeisen kulttuurin kasvatin voi olla vaikea sopeutua yhteisökeskeisen kulttuurin tapoihin ja normeihin. Esimerkiksi kollektiivisessa kulttuurissa kasvaneelle puoliosiden välinen suhde ei yleensä ole yhtä tärkeä ja voimakas kuin hänen suhteensa jompaankumpaan vanhempaansa, mikä voi tulla esille vasta, jos ja kun pariskunta asuu tämän puolioson kotimaassa. Se on osin seurausta siitäkin, että puolioson valinta kuuluu monissa kollektiivisissa kulttuureissa vieläkin vanhemmille tai lähisukulaisille, eikä avioliittoja useinkaan solmita rakastumisen seurauksena. Tätä individualistisessa kulttuurissa kasvaneen puolioson voi olla vaikea ymmärtää ja hyväksyä.

Koska äidin ja pojan välinen suhde on yleensä voimakkaampi kuin isän ja tyttären, pidetäänkin kollektiivisessa kulttuurissa sosiaalistuneen miehen ja individualistisessa kulttuurissa kasvaneen naisen välistä avioliittoa todella vaikeana yhdistelmänä. Mies kuuntelee helposti äitinsä neuvoja ja toimii niiden mukaisesti vaimonsa mielipiteistä välittämättä. Kun mies pitää suhdetta äitiinsä tärkeämpänä kuin suhdetta vaimoonsa,

joka taas puolestaan odottaa olevansa tärkein ihminen miehelleen, on avioliitossa vaikeasti ratkaistava ristiriita.

Individualistisesta kulttuurista tulevan vaimon tulisikin osata valloittaa anoppinsa, mikä ei aina ole helppoa, koska anoppi ja koko sukukin saattaa nähdä erilaisesta kulttuurista tulevan puolison stereotyyppisen negatiivisesti. Perhe tuntee olonsa jollain tavalla uhatuksi. Tilannetta saattaisi helpottaa riittävän pitkä maantieteellinen välimatka anopin ja miniän välillä. Suomessa asuminen voisi olla hyvä ratkaisu, mutta toisaalta se saattaisi olla vain ongelman ratkaisun lykkäämistä. Kollektiivisessa kulttuurissa kasvaneen yksilön ja hänen primääriryhmänsä välinen side on hyvin vahva. Yksilö on sosiaalistettu tuntemaan vahvaa lojaalisuutta omaa ryhmäänsä kohtaan, mikä jatkuu vielä avioliiton solmimisen jälkeenkin. (Alitolppa-Niitamo 1994, 101-103).

Onkin realistista olettaa, että vahvojen perhesiteiden takia kollektiivisesta kulttuurista tuleva puoliso haluaa ennemmin tai myöhemmin palata kotimaahansa ja siellä olevan perheensä luo, joko individualistisessa kulttuurissa kasvaneen puolisonsa kanssa tai ilman. Ehkä tunnetuin tositarina puolison täydellisestä muuttumisesta Iranissa Yhdysvalloissa yhdessä asuttujen vuosien jälkeen on Betty Mahmoodyn tapaus. Mukavasta aviopuolisosta tuli suoranainen tyranni perheensä painostuksesta ja Bettystä kotiorja. Hän onnistui kuitenkin pakenemaan Iranista tyttärensä kanssa, mutta joutuu pakoilemaan miehensä mahdollista kosta ikäänsä. (Mahmoody 1993).

Suljettu yhteiskunta

Suljetussa yhteiskunnassa on mentaliteettina ja eräänlaisena sisäänrakennettuna koodistona ajatus: "Meille ei saa tulla" tai " Ei meille niin vain tulla", jolloin maahan pyrkijä käännytetään jo rajalla takaisin lähtömaahansa tai oleskelulupaa on vaikea saada. Sekä kollektiiviset että yksilökeskeiset maat voivat olla tietystä määrin suljettuja yhteiskuntia.

Esimerkiksi yksilökeskeisimmäksi luokitellussa Yhdysvalloissa ns. kylmän sodan aikana kiellettiin lyhytaikaisenkin viisumin saanti yleensä toista blokkia edustavien maiden kansalaisilta ja äärivasemmistopuolueita kannattavilta länsimaidenkin kansalaisilta. Usein epäämiseen riitti pelkkä epäilykin yhteyksistä näihin puolueisiin.

Tänäkin päivänä pitkäaikaisemmän "green card"- viisumin saantia voi joutua odottamaan kuukausia, jopa vuosia. Yhdysvalloissa monikulttuuriset avioliitot ovat hyvin yleisiä, mutta myös Yhdysvaltain kansalaisen kanssa avioitunut ulkomaalainen voi joutua odottamaan noin kymmenen kuukautta oleskeluluvan saantia, jolloin kuitenkin on yleensä mahdollista saada odotusajaksi työ lupa noin kuukauden kuluessa. Kun viisumia hakevan henkilön puoliso on Yhdysvalloissa laillisesti asuva ulkomaalainen, on odotusaika vielä paljon pidempi ja lisäksi sen saanti riippuu myös vuosittaisista kiintiöistä. (Green Card 2005). Yhdysvaltain kansalaisen kihlatun Fiance Visa K 1:n saa kuitenkin lyhyemmässä ajassa, mutta se pitää anoa kihlatun kotimaassa Yhdysvaltojen konsulaatista, ja avioliitto on solmittava 90 päivän kuluessa siitä, kun kihlattu on saapunut Yhdysvaltoihin. (Fiance Visa 2005).

Jatkuvat länsimaihin suuntautuvat ihmisvirrat ovat pakottaneet myös Euroopan Unionin jäsenvaltiot rajoittamaan kehitysmaiden kansalaisten maahantuloa, kun taas EU-maiden välillä liikkuminen on suhteellisen vapaata. Tästä syystä niitäkin voidaan pitää tietystä määrin suljettuina yhteiskuntina.

Yhteiskunnan sulkeutuneisuus voi olla myös asenteellista, jolloin maahan pääsee, mutta valtaväestö torjuu käytöksellään tulijan ja karttaa kanssakäymistä tämän kanssa. Torjuminen voi olla myös osittaista ja rajoittua vain ulkonäöltään, lähinnä ihonväriltään ja pukeutumiseltaan huomattavasti poikkeaviin yksilöihin. Tässä mielessä Suomeakin voidaan pitää jossain määrin myös asenteellisesti suljettuna yhteisönä, vaikka virallisella tasolla ollaan edistämässä siirtymistä monokulttuurista monikulttuurisuuteen.

Sääty- tai luokkayhteiskunta

Intian tapaisessa sääty-yhteiskunnassa, jollainen se yhä on kastilaitoksen virallisesta lakkauttamisesta huolimatta, voidaan olettaa monikulttuurisia avioliittoja solmittavan lähinnä ylemmissä kasteissa. Sama sulkeutuneisuus koskee myös niitä lukuisia maita, joissa vanhemmat tai suku edelleenkin valitsevat lapsilleen puoliset jo varhaisteiniässä ja varhemminkin. Eivätkä nämä välttämättä luovu tästä traditiosta edes muutettuaan johonkin Euroopan maahan tai Yhdysvaltoihin. Esimerkiksi pitkään Englannissa asunut jemeniläinen isä valitsi jemeniläiset puoliset Englannissa kasvaneille tyttärelleen. (Muhsen 1997).

Vasta 1700-luvun lopulla Englannissa keksitty käsite rakkausavioliitto levisi 1800-luvulla muuallekin Eurooppaan. Silloinkin oli kuitenkin vielä pitkään kyse miehen rakkaudesta. Eivätkä taloudelliset seikat olleet yhdentekeviä rakkausavioliittoakaan solmittaessa, ainakaan vähemmän varakkaan osapuolen kannalta. (Utrio 1984, 348).

Iso-Britanniakin on luokkayhteiskunta, jossa luokkien välisiä rajoja ei ylitetä helposti avioliittoja solmittaessa. Toisaalta tasa-arvoisessa Suomessakin koulutus vaikuttaa suhteellisen paljon siihen, keiden kanssa seurustellaan ja keiden kanssa avioidutaan. (Salminen & Poutanen 1996, 37-38).

Endogamia ja eksogamia

Suljetun yhteiskunnan piirteisiin kuuluvat myös *endogamiset* eli sisäryhmäavioliitot. Englantilaisen antropologian perustajan J.F. McLennanin käyttöön ottama *endogamia*-termi tarkoittaa sitä, että aviopuoliso on valittava tietyn ryhmän sisältä. Nykyiä suhteutettuna voidaan olettaa, että mitä suljetumpi yhteisö on, sitä vaikeampi sen jäsenien on hyväksyä perheeseen ulkomaalainen tai eri uskontoa edustava miniä tai vävy.

Eksogaminen eli ulkoryhmäavioliitto sen sijaan tarkoittaa sitä, että aviopuoliso on valittava määrätyn ryhmän ulkopuolelta. Yleensä se on tarkoittanut sitä, etteivät sellaiset henkilöt voi mennä keskenään naimisiin, joilla on yhteinen, muutaman sukupolven takainen kantaisä. Miehen on pitänyt lähteä etsimään itselleen vaimoa sen yhteisönsä ulkopuolelta, jossa hän on varttunut.

Endogamian vahvistaessa sukujen yhteenkuuluvuutta eksogamia luo keinon solmia erilaisia ystävällismielisiä ja taloudellisessakin mielessä molemmille osapuolille edullisia suhteita potentiaalsiin vihollisiin.

Äärimmilleen vietynä endogamia on tarkoittanut sitä, että on pitänyt naida lähipiiristä, jopa saman sukuhaaran sisältä, muttei kuitenkaan vanhempien ja lasten muodostaman perheen sisältä. Jos veljeksillä on naimaikäinen poika ja naimaikäinen tytär, heidät on

naitettu keskenään. Serkkujen keskeisistä liitoista on usein ollut tapana sopia jo lasten ollessa pieniä. (Mair 1974, 23-35).

Monissa kehitysmaissa vielä nykyäänkin käytössä olevasta menettelystä kertoo mm. Myyty-kirja. Britanniassa kasvanut Zana Muhsen kertoo kirjassaan siitä, miten hän ja hänen sisarensa Nadia joutuivat ”lomareissullaan” Jemenissä naimisiin täysin tuntemattomien poikien kanssa ja suorastaan orjan asemaan heille karussa ja täysin oudossa ympäristössä. Heidän Isossa Britanniassa jo pitkään asunut jemeniläinen isänsä oli luvannut heidät tuskin teini-ikään ehtineinä puolisoiksi jemeniläisten tuttaviansa jälkikasvulle vuonna 1980. Heidän pakistanilaisyyntyistä äitiään tämä ei ollut edes informoinut asiasta. Kahdeksan vuoden kuluttua Zana pääsi lähtemään Jemenistä, jonne hän kuitenkin joutui jättämään poikansa. Sen sijaan hänen sisarensa Nadia jäi Jemeniin, koska hän ei katsonut voivansa jättää sinne omaa tytärtään, jolla hänen lähtönsä jälkeen ei olisi ollut ketään puolustamassa itseään. (Muhsen 1997).

Hindujen kastijärjestelmä oli klassinen esimerkki endogamiasta, koska aviopuoliso oli valittava saman kastin sisältä. Virallisesti kastijärjestelmä lakkautettiin Intiassa jo vuonna 1950, mutta käytännössä sitä ei ole saatu kokonaan kitkettyä pois varsinkaan syrjäisissä kyläyhteisöissä. Ja nykyisin se mahdollistaa sosiaalisen mobilisaation eli jälkikasvun ylempään kastiin siirtymisen avioliittojen kautta. (Nisula 2003).

Israelissa asuvan palestiinalaisyhteisön jäsenet ovat selittäneet sukuhaarojen sisäisten avioliittojen olevan parempia, koska ne pitävät suvun yhdessä siltä varalta, että synnytyisi taistelu naapureiden kanssa. Israelissa tuli kuitenkin vuonna 2003 voimaan laki, jonka mukaan israelilaisen kanssa avioitunut palestiinalainen ei voinut jäädä asumaan Israeliin. Aviopari joutuu siten joko asumaan erillään tai juutalaisen on muutettava puolisonsa kanssa muualle. (Neoflux 2003).

Nykyaikana yhä yleistyviä, monikulttuurisia avioliittoja voisi tarkastella eksogamian äärimmäisenä muotona. Onhan niissä kyse kansallisesta ja/tai uskonnollisesta ja jopa rodullisesta eksogamiasta. Tai niistä kaikista samanaikaisesti.

Lumeavioliiton epäilyssä endogamisia piirteitä?

Monissa läntisissä teollisuusmaissa näyttäisi olevan avioliittoihanteena eräänlainen endogamian ja eksogamian välimuoto, vaikka niitä yleensä pidetäänkin yhteiskuntina, joissa kansalaisilla on vapaus valita puolisoon kenet haluaa myös oman maan rajojen ulkopuolelta. Ainakin periaatteessa. Toisaalta laittoman maahanmuuton pelossa torjutaan näissä maissa järjestelmällisesti läntisten teollisuusmaiden ulkopuolelta tulevat aviopuolisot tai ainakin vaikeutetaan avioelämän aloittamista.

Globalisaation aikakaudella joutuu monikulttuurisen avioliiton suomalaisenkin kanssa Suomessa solminut, Euroopan Unionin ulkopuolelta tuleva puoliso vieläkin, uudenkin ulkomaalaislain tultua voimaan 1.5.2004, usein poistumaan maasta lumeavioliittoepäilyjen³ vuoksi, jollei hänelle ole myönnetty oleskelulupaa ennen suomalaisen

³ Lume- tai näennäisavioliitolla tarkoitetaan ”yksinomaan maahantulosäännösten kiertämiseksi solmittua avioliittoa”. (Kangasniemi 2003, 14).

kanssa avioliittoon vihkimistä. Sellaisessa tilanteessa parisuhde joutuu kovalle koe-
tukselle, kun pariskunnalla on valittavana kahdesta pahasta pienempi:

- 1) Jotta yhteiselämää voisi jatkaa, ulkomaalaisen kanssa avioitunut suomalainenkin puoliso joutuu poistumaan Suomesta karkotetun henkilön mukana ja jättämään asuntonsa, työpaikkansa jne. ja muuttamaan vieraisiin ja mahdollisesti hyvinkin ankeisiin oloihin puolisonsa kotimaassa.
- 2) Vaihtoehtoisesti ulkomaalainen palaa yksin kotimaahansa odottamaan oleskeluluvan saamista, mikä voi kestää kuukausia, jopa vuosia. Vasta vihityt puoliset joutuvat elämään erossa toisistaan usein todella pitkiä aikoja avioliiton tärkeässä alkuvaiheessa.

Valitsipa kumman vaihtoehdon tahansa, siitä aiheutuu puolisoille psyykkisten kärsimysten lisäksi täysin turhia, ylimääräisiä aineellisia kustannuksia, jotka voivat johtaa pariskunnan useimmiten muutenkin heiveröisen talouden todellisiin vaikeuksiin.

Karkotuksen takana on epäily avioliittoinstituution väärinkäyttämisestä. Koska Euroopan Unionin kansalainen voi liikkua vapaasti toisissa EU-maissa, joutuvat lumeavioliittoepäilyjen kohteiksi Suomessa ja muissa EU-maissa yleensä lähinnä sellaiset avioliiton solmineet tai sen solmimista suunnittelevat pariskunnat, joiden miespuolinen osapuoli tulee EU:n ulkopuolelta ja useimmiten jostakin ns. kolmannen maailman maasta, ennen kaikkea Marokosta ja Turkista. Tosin kyseiset maat johtavat myös suomalaisten solmimien monikulttuuristen avioliittojen erotilastoja.

Yhtenä eron syynä saattaa olla näistä maista tulleiden miesten koti-ikävä vaikeuksien keskellä. Eräs turkkilaisen kanssa avioitunut suomalainen nainen totesi Helsingin Sanomille: ”Mieheni lähti takaisin Turkkiin kolmen vuoden avioelon jälkeen kertomatta asiasta ennakkoon. Suhteemme on ohi nyt.” (Avioliittoturismi... 1997).

Lumeavioliiton epäily riittää karkottamiseen

Lumeavioliiton epäily ei kuitenkaan ole avioeste, ainakaan Suomessa. Avioesteitä tutkiva viranomaisen joutuukin antamaan asianomaiselle esteettömyystodistuksen, vaikka olisikin mielestään täysin vakuuttunut siitä, että suunnitteilla oleva avioliitto on ns. lumeavioliitto. Lumeavioliitto onkin juridisesti täysin pätevä avioliitto siinä missä tunnesyinkin solmittu avioliitto, eikä sitä voi purkaa kuin avioeroprosessin kautta. (Kangasniemi 2003, 59, 61).

Ulkopuolisen henkilön onkin vaikea analysoida varmuudella avioliittoon aikovien osapuolten tunteita ja syitä avioliiton solmimiseen. Toisaalta on myös suomalaisten keskinäisissä avioliitoissa esiintyy kahden- ja jopa kolmenkymmenen vuoden ikäeroja. Eivätkä liioin taloudelliset intressit ole kotimaisiakaan avioliittoja solmittaessa aina yhdentekeviä.

Niinpä monikulttuurisen avioliiton Suomessa solmineet saattavat joutua karun todellisuuden eteen vasta hakiessaan ulkomaalaiselle puolisolle oleskelulupaa. Näin voi käydä myös, vaikka kyseinen avioliitto ei todellisuudessa olisikaan lumeavioliitto. Itse asiassa ulkomaalaisen kanssa avioliiton solminut suomalainen joutuu – näennäisavioliittoepäilyjen vuoksi – eriarvoiseen asemaan niihin suomalaisiin verrattuna, jotka solmivat avioliiton suomalaisen kanssa. Eihän suomalaisten avioituessa keskenään tutkita sitä, mistä syystä avioliitto solmitaan.

Monikulttuurisen avioliiton solmineet eriarvoisessa asemassa

Vuoden 1987 uudistuksella avioliittolaki muuttui taloudelliseksi parisuhdelajiksi ja suhteen henkilökohtaisesta sisällöstä päättäminen jäi puolisoitten yksityisasiaksi. (Gottberg 1996, 3). Onkin mahdollista olla muodollisesti laillisesti naimisissa toisen suomalaisen kanssa asumatta yhdessä ja asua eri valtiossakin joko pysyvästi tai tilapäisesti ja jopa ilman minkäänlaista todellista suhdetta. Suomalaisten yksilöllisiä valintoja ei siis enää lainsäädännössä kyseenalaisteta, kunhan puolisoikin on suomalainen. (Komiteamietintö 1992).

Sen sijaan ulkomaalaisoikeudessa avioliitto on vain lähtökohta, ja sille annettava merkitys riippuu todellisesta läheisyydestä ja yhteisestä perhe-elämästä. Ulkomaalaislain-säädännön myötä onkin suomalaisten monikulttuuristen avioliittojen osalta palattu muun yhteiskunnan kehityksen vastaisesti perinteiseen länsimaiseen kristilliseen avio-liittokäsitykseen, johon kuuluu muun muassa oletus puolisoitten yhdessä asumisesta. (Kangasniemi 2003, 22).

Uusi ulkomaalaislaki tuli voimaan 1.5.2004, ja siinä todetaan: ”Suomessa asuvan Suomen kansalaisen perheenjäsenelle ja tämän alaikäiselle naimattomalle lapselle myönnetään perhesiteen perusteella jatkuva oleskelulupa Suomessa tai ulkomailla haettuna.” (Ulkomaalaislaki 2004). Käytännössä kuitenkin Suomen kansalaisten avio-puolisoja karkotetaan edelleen lumeliittoepäilyjen takia. Karkotetuista 60 prosenttia on miehiä. Vaikeinta on ollut Serbia-Montenegrosta, Algeriasta ja Turkista tulevien miesten saada oleskelulupaa. Helpoimmin se sujuu, jos ulkomaalainen puoliso tulee Brasiliasta, Yhdysvalloista tai Thaimaasta. (Finne 2005).

Huomionarvoista on, että yleensä, kun on kyse lain rikkomisesta, on todistustaakka syyttäjällä. Tässä tapauksessa ei näin ole, sillä lumeliitosta ei tarvitse olla varmuutta ja täyttä näyttöä, pelkkä epäily riittää. Käytännössä siis karkotetaan ikään kuin varmuuden vuoksi. Niinpä aviopari joutuu todistamaan sen, että avioliitto on solmittu tositar-koituksella. Tämä tapahtuu joko siten, että puolisoit asuvat erossa toisistaan ulkomaalaisen odottaessa oleskelulupaa kotimaassaan. Vaihtoehtoisesti suomalainen osapuoli muuttaa aviopuolisonsa kotimaahan jättäen kotinsa ja työpaikkansa Suomessa ja odottaa siellä, että puolisolalle myönnetään oleskelulupa. (Finne 2005).

Kirkko vetosi Euroopan ihmisoikeussopimukseen

Suomen evankelisluterilainen kirkkokin vetosi vuonna 2000 valtioneuvostoon ja vi-ranomaisiin oleskelulupakäytännön korjaamiseksi. Vetoimuksessa korostettiin, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8. artiklan mukaan jokaisella on oikeus solmia avioliitto ja nauttia perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta, ja että viranomaisten velvollisuutena on varmistaa tämän oikeuden toteutuminen myös käytännössä.

Tuntuu todella julmalta ihmisoikeuksien rikkomukselta hajottaa perhe oleskeluluvan anomisen ajaksi. Kotimaahansa karkotettu puoliso ei voi oleskeluluvan odotusaikana edes vierailla Suomessa. Kirkon vetoimuksen mukaan vanhakin laki olisi sallinut sen, että ulkomaalainen puoliso voisi odottaa oleskeluluvan myöntämistä Suomessa ainakin, kun perheessä on lapsia tai sellainen on tulossa. (Kirkkohallitus 2000).

Sama käytäntö muissakin EU-maissa

On toki myönnettävä, että käytäntö on samankaltainen monessa muussakin EU-maissa. Sen sijaan Norjan tiedetään vastaanottaneen muista maista karkotettuja lumeavioliitosta epäiltyjä pariskuntia. Muuan ulkosuomalainen nainen kirjoitti eräällä keskustelulistalla erääseen ulkomaalaisen aviopuolison Suomesta karkotukseen liittyvässä keskustelussa helmikuussa 2003 mm.:

Jaa-jaa, Suomessa ollaan siis menossa yhtä radikaaleihin käytäntöihin kuin esim. Ranskassa. Eräs englantilainen kollegani ei saanut tuoda juuri vihittyä venäläistä vaimoaan Ranskaan, kun väittivät heidän menneen naimisiin vain sen takia. Olisi pitänyt olla naimisissa kaksi vuotta, ennen kuin vaimo olisi saanut oleskeluluvan. No, engelsmanni muutti Ranskasta pois. Toinen amerikkalais-ranskalainen kollega ei saanut tuoda afrikkalaista miestänsä kotiinsa. Belgiassa kaverini kaverin luo tehtiin visiitti, jotta saataisiin selville, asuuko tämä ”oikeasti” kuubalaisen miehensä kanssa. Minä kun luulin, että ihmisoikeuksiin kuuluu asuinpaikan vapaa valinta! Mutta kun toiset ihmiset ovat tasa-arvoisempia kuin toiset, niin minkäs teet... (Seka-avioliitot -keskustelu)

Sopimukset eivät takaa mahdollisuutta valita asuinpaikkaa

Euroopan ihmisoikeussopimus (1990) takaa ”oikeuden solmia avioliitto ja perustaa perhe kansallisten lakien mukaan”. (12. artikla). Kuitenkin viranomaiset voivat puuttua tämän oikeuden käyttämiseen kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai taloudellisen hyvinvoinnin sitä edellyttäessä.

Myös YK:n naisten oikeuksien sopimuksessa (26.9.1986/686, SopS 68) edellytetään mm., että sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin poistaakseen naisten syrjinnän kaikissa avioliittoon ja perhesuhteisiin liittyvissä asioissa. On erityisesti turvattava naisille ja miehille sama oikeus solmia avioliitto vain omasta tahdostaan sekä yhtäläiset oikeudet ja vastuu avioliiton aikana ja sen purkautuessa. (16. artikla 1-kohta).

Niin ikään Euroopan Unionin perusoikeuskirjassa (2000/C 346/01) EU-kansalaisille taataan oikeus avioliiton solmimiseen ja perheen perustamiseen (perusoikeus 9. artikla) sekä yksityis- ja perhe-elämän kunnioitukseen (perusoikeus 7 artikla). Perusoikeuskirja samoin kuin Euroopan sosiaalinen peruskirja (26.7.2002/ 639, SopS80), jossa sitoudutaan edistämään perheen oikeutta sosiaaliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen suojeluun ja helpottamaan siirtotyöläisten perheen yhdistymistä (16 artikla, 19 artikla 6-kohta) koskee ainoastaan Euroopan Unionin kansalaisia.

Vastaavia perheen yhdessä pysymistä ja jälleenyhdistymistä koskevia vaatimuksia on myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (16.8.1991/1130, SopS 60, 9 ja 10 artikla) sekä Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen (ETYK) päätösasiakirjan (1.8.1975) kappaleen ”Yhteistyö inhimillisen toiminnan eri aloilla” 1-kohdassa.

Perheen yhdistämistä koskevassa oikeuskäytännössä säännöksistä tärkeimmäksi on osoittautunut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8. artikla, jonka ei kuitenkaan katsota sisältävän valtiolle yleistä velvollisuutta kunnioittaa aviopuolisoiden asuinpaikan osalta tekemää valintaa ja hyväksyä eri kansallisuutta olevien puolisoitten maahanmuuttoa. (Kangasniemi 2003, 25; Pellonpää 2000, 397; Eriksson 1990, 155).

Myös Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä 8. artiklan on todettu suojaavan avioliiton solmimista ja perhe-elämän kunnioittamiseen kuuluu aviopuolisoiden mah-

dollisuus asua yhdessä. Sen sijaan aviopuolisoiden ei katsota voivan valita vapaasti asuinmaataan 8. artiklaan vedoten. (Kangasniemi 2003, 25).

Kansalaisen perusoikeudet olisi turvattava

Yhdysvalloissa on todettu lumeavioliittoja koskevan hallintokäytännön perustuslain vastaiseksi. Monikulttuurisilla aviopareilla on tosiasiaa kolme vaihtoehtoa: joko käydä läpi ulkomaalaisviraston (Immigration and Naturalization Service, INS) usein nöyryyttäväkin avioliittotutkinta, tai kieltäytyä siitä, mikä johtaa toisen puolison karkottamiseen, tai siirtyä viettämään perhe-elämäänsä muualle. Tätä käytäntöä on arvosteltu, koska on katsottu, että perusoikeuksien nauttimisen mahdollisuus jossain muualla ei täytä valtiolle perusoikeuksien toteuttamisen suhteen asetettavia vaatimuksia. (Kangasniemi 2003, 26).

Maassa maan tavalla

Suljettua yhteiskuntaa edustaa myös vanha, usein käytetty sananpars: Maassa maan tavalla, taikka maasta pois. Ajatus on perinteisen auktoriteettisen ajatusmaailman synnyttämä. Traditionaalisen yhteiskunnan ihminen oli vanhoillinen, koska vanhassa pyryminen oli turvallista ja kaikki totutusta poikkeava, spontaanisuus ja luovuuskin koettiin uhkana. Pieni, olemassaolon rajoilla tasapainoileva yhteisö ei olisi kestänyt muutosta. Elämän jatkuvuus suorastaan riippui siitä, että kaikki tehtiin niin kuin oli aina ennen tehty siitäkin huolimatta, että joku saattoi tietää tehokkaammankin keinon. Yhteinen perinne, tieto siitä, miten asiat oli hoidettava, piti yhteisön koossa. (Utrio 1984).

Nykyajan ihmiselle tällainen asenne tuntuu aikansa eläneeltä, mutta ulkomaalaiseen suhtautumisessa se näyttää olevan täyttä todellisuutta vieläkin. Monesti ulkomaalaisen taholta ei siedetä sitä, mitä kyllä siedetään jonkin ”kylähullun” taholta. Totta kai ulkomaalaisen puolison tulee kunnioittaa vieraan maan lakeja ja omaksi parhaakseen noudattaa tietyssä määrin myös maan tapoja, paitsi omaa elämäänsä helpottaakseen, myös kunnioituksesta kumppaniaan kohtaan. Kuitenkin nykyaikaisessa ja yhä kansainvälistyvässä maailmassa voisi odottaa kanta-asukkaidenkin osoittavan jonkin verran kunnioitusta tulokkaita ja heidän perinteitään kohtaan, ainakin silloin, kun ne eivät ole ristiriidassa maan lakien ja ihmisoikeuksien kanssa.

Ennen kaikkea kodin, jossa maahanmuuttaja tai monikulttuurinen perhe asuu, pitäisi olla rauhoitettu. ”Kotini on linnani” -periaatteen tulisi päteä myös ulkomaalaisen puolison kohdalla. Jokaisen ihmisen pitäisi voida olla oma itsensä ja toteuttaa itseään vapaasti kotonaan. Maahanmuuttajapuolison ja avio-onnen kannalta on erittäin tärkeää, että myös ns. kanta-asukaspuoliso tutustuu puolisonsa taustaan ja kulttuuriin ja tulee ainakin kotioloissa sekä kahdenvälisissä asioissa puolitiehen vastaan joustuen puolisolalle tärkeissä asioissa. Ihanteena olisikin ns. kolmannen kulttuurin luominen.

Kun jo työpaikoilla, joissa erilaisista kulttuureista tulevat henkilöt työskentelevät, syntyy väärinkäsityksiä ja vaikeuksia yhteistyössä, sitä varmemmin niitä syntyy monikulttuurisessa parisuhteessa, jos ei riittävästi tunneta puolison kulttuuritaustaa ja arvomaailmaa. Monikulttuurisessa parisuhteessa tulisikin jatkuvasti keskustella ja pohdita näistä kulttuurieroista. (Tognetti Bordogna 1994, 13).

Todellisuudessa toteutuu kuitenkin monesti yksipuolinen ylivalta ja maahanmuuttaja, varsinkin, jos hän on nainen, on se, joka maksaa liitosta korkeamman hinnan. Rakkauden nimissä erityisesti nainen näyttää hyväksyvän mitä tahansa. Monikulttuurisessa avioliitossa annetaan usein parisuhteen tunneulottuvuudelle suhteettoman suuri merkitys, ja monesti sen taakse piiloutuu yksilöiden todellinen kulttuurinen etäisyys. Monikulttuurinen parisuhde on usein ongelmallinen ja vaikea ihmissuhde, ja usein varsinkin heikompi tulee hyväksyneeksi kompromisseja, jotka kuitenkin aikaa myöten saattavat johtaa uusiin puolisoitten välisiin konflikteihin. (Tognetti Bordogna 1994, 13).

Anopin kanssa törmäyskurssilla

Sukulaisten puuttuminen asiaan saattaa vain vaikeuttaa tilannetta. Valtaosassa tapauksia varsinkin miehen perheelle näyttää olevan selviö, että ulkomaalaisen miniän tulee luopua jostakin. Eikä riitä se, että hän on jo luopunut paljosta maahan muuttaessaan: omaistensa läheisyydestä, ystävistään, usein työpaikastaankin, omasta kulttuuriympäristöstään ja mahdollisuudesta ilmaista itseään omalla kielellään. Mikäli puoliset kuuluvat vielä eri uskontokuntiinkin tai kristillisiin kirkkoihin, lapsen uskonnosta päätettäessä tulee useimmiten uhratuksi äidin uskonto. (Tognetti Bordogna 1994, 13).

Anopin kanssa on helppoa joutua suoranaiseksi törmäyskurssille. Italian suomalaisilakin on siitä kokemuksia. Tosin Italiassa anoppien mielestä italialainenkin miniä tekee yleensä kaiken väärin, saati sitten, jos hän on ulkomaalainen. Aina sitä ei lausuta ääneen, mutta miniä saa tuntea sen nahoissaan. Tilaisuuden tullen anoppi saattaa ”auttamistarkoituksessa” tunkeutua ihan konkreettisesti miniän reviiirille.

Italialaisillakaan miniöillä ei aina ole helppoa, mistä on osoituksena se, että eräillä paikkakunnilla on nähty tarpeelliseksi järjestää anopeille erityisiä kursseja, joille miniätkin ovat voineet osallistua opetellakseen anopin käsittelytaitoa. Yksi kurssin järjestäjistä, psykoterapeutti Annamaria Davoli Cassanese onkin todennut: ”Miniän asema on kuin ottolapsen. Hän tulee uuteen perheeseen eväinään ongelmia ja epävarmuutta, jotka törmäävät miehen perheen odotuksiin. Ja jos hän uskaltaa kapinoida, hän saa kuulla kunniansa. Häntä pidetään ulkopuolisena tyyliin: – Ei hän voi olla meidän kaltaisemme, ei hänellä ole meidän kromosomejamme, meidän verenperintöämme..” (Cavalieri 1999).

Erilaisuuden sieto

Yhteiskunnan avoimuuteen liittyvä ehdottomasti erilaisuuden sieto, liittyipä se sitten kansallisuuteen, rotuun, uskontoon tai kulttuuriin.

Erilaisuuden sietokyvyn puuttuminen johti Yhdysvalloissa vuonna 1662 eri rotujen välisten, ennen kaikkea valkoisten ja mustien välisten avioliittojen solmimisen kieltäneen lain hyväksymiseen. Laki oli voimassa vuosisatojen ajan eri osavaltioissa. Viimeisenä siitä luopui Alabama vuonna 1999, vaikka Yhdysvaltojen Korkein oikeus oli jo vuonna 1967 kumonnut rotujen väliset avioliitot kieltävän perustuslain. (Greenberg 1999; Perkins 1994, 30; Kennedy 1997; Historical Cases – Marriages...2005).

Saksassa natsipuolue kielsi seka-avioliitot juutalaisten kanssa vuonna 1935. Juutalaisilla ei liioin ollut oikeutta pitää palveluksessaan hedelmällisyyssiässä olevia saksalaisia naisia. (Wikipedia 2005, Natsi-Saksa). Etelä-Afrikka puolestaan kielsi avioliitot

valkoisten ja mustien välillä vuonna 1949 ja lopetti samalla automaattisen kansalaisuuden myöntämisen Kansanyhteisön asukkaille. (Wikipedia 2005, Apartheid).

Ääritapaukselta nykypäivänä tuntuu Saudi-Arabia, jossa saudinaisen aviomieheksi ei hevin hyväksytä miestä, joka ei ole saudi, vaikka hän olisi toisesta arabimaasta ja islaminuskoinenkin. Eikä saudinaisen ja hänen kanssaan avioliitossa olevan ei-saudin yhteisistä lapsistakaan tule saudeja. Erään Nadian tapauksessa perhe pakotti egyptiläisen lääkärin jopa allekirjoittamaan paperin, jossa tämä lupasi olla viemättä yhteisiä lapsia pois Saudi-Arabiasta. Perheen hyväksymisen lisäksi on vaikea saada avioliiton solmimiseen tarvittavaa lupaa viranomaisilta. Asiakirjan saaminen voi kestää kuukausia, jopa vuosia. Jos mies ei saa oleskelulupaa, ei työnsaantikaan onnistu, ja avioliitto on uhanalaisena, koska Saudi-Arabiassa ei ole sallittua, että vaimo elättäisi ei-saudi miestä. (Mishkhas).

Erilaisuuden sieto ei ole aina kaksista länsimaissakaan, Suomi mukaan luettuna. Surkuhupaisan esimerkin siitä ainakin sanailumielessä muodostaa Internet-sivuilla Blood & Honor Finland 777 Veri & Kunnia-nimisillä nettisivuilta poimimani nimimerkki Kalevan Soturin törkeä artikkeli⁴, josta seuraava ote:

Empiirisen katututkimuksen perusteella jokainen voi havaita, että sekaparit muodostuvat tummasta kikkarapää-käppänästä ja vaaleasta läskistä. Kumpikaan ei ymmärrä toistensa kulttuuritaustaa ja ainoa kommunikaatio tapahtuu genitaalialueiden välityksellä. Avioliiton onnistumismahdollisuus on promillen luokkaa, kun ulkonäkönsä vuoksi muiden hylkimä nainen odottaa etelän gigololta romanttista rakkautta ja etelän mies taas avioliiton kautta tulevaa lypsyrahaa ja kansalaisuutta.

Ajattelutapa ei liene aivan harvinainen. Itsekin sain muuttaessani Italiaan parikymmentä vuotta sitten jopa fiksuina pitämiltäni henkilöiltä, jotka eivät olleet ikinä edes tavanneet italialaista puolisoani, sen tapaisia kommentteja kuin: ”Ai sä oot löytänyt sieltä jonkun gigolon.” Tosin vastaavanlaisia stereotyyppioita tapaa Italiassakin, jossa Pohjoismaista tulevien naisten uskotaan olevan erityisen ”helppoja saaliita” ja riminiläiset rantaleijonat ovat järjestäneet jopa vaaleaverikköjen valloittamiskilpailuja.

Uskontokysymys

Uskontokysymys on keskeinen islaminuskoisissa maissa

Avioliiton solmimiseen ulkomailla oikeuttavan esteettömyystodistuksen saanti on nykyisinkin vaikeaa islaminuskoisissa maissa, mikäli tuleva puoliso on ulkomaalainen ja/tai edustaa eri uskontoa. Koraani hyväksyy miehelle joko juutalaisen tai kristityn vaimon. Silti kaikki islaminuskoiset valtiot tai yhteisöt eivät sitä käytännössä hyväksy, ja juutalaisia tai kristittyjä morsiamia tai vaimoja painostetaankin usein kääntymään islamin uskoon etenkin, jos asutaan miehen kotimaassa. Musliminainen ei voi edes solmia avioliittoa miehen kanssa, joka ei ole islaminuskoinen. Avioliiton solmimiseen oikeuttavan esteettömyystodistuksen saamiseksi ei-islaminuskoiselta mieheltä

⁴Artikkeli on ilmeisesti sen rasistisen törkeyden takia poistettu, koska en enää sitä löytänyt, mutta se on tallella omassa arkistossani.

vaaditaankin notaarin vahvistama paperi, jossa tämä vakuuttaa kääntyvänsä islamin uskoon. (Petrocillo 2000. Al Hiwar1999).

Italiassa sattui tapaus, jossa oikeuslaitos oli ensin evännyt – vaadittujen asiakirjojen puuttumisen vuoksi – avioliiton solmimisen pariskunnalta, jonka toinen osapuoli oli musliminainen, toinen italialainen mies. Morsiamen kotimaan lähetystö ei suostunut luovuttamaan asiapapereita, jollei sulhanen ensin allekirjoittanut asiakirjaa, jossa hän vakuutti kääntyvänsä islamin uskoon, ja johon tarvittiin vielä notaarin vahvistus. Pariskunnan valitus korkeampaan oikeusasteeseen Italiassa meni kuitenkin läpi ja kunnan oli lopulta pakko vihkiä pariskunta paperien puutteesta huolimatta. Oikeuslaitoksen mukaan avioliiton solmimisoikeus ei voi olla kiinni siitä, että henkilön pitäisi luopua omasta uskostaan. (Petrosillo 2000).

Fundamentaalisien islamin maissa, esimerkiksi Saudi-Arabiassa, ei ole edes olemassa muuta lainsäädäntöä kuin Koraani, jota kuitenkin vallanpitäjät tulkitsevat omien etujensa ja mieltymystensä mukaisesti ja asiantuntijoiden mukaan monesti täysin virheellisesti. (Citati 2004). Esimerkiksi Koraanista ei löydy perusteita naisten alistamiselle. (Sonbol 2004).

Eriuskoisten avioliitot päättyvät usein eroon

Uskontokysymys ei kuitenkaan ole tärkeä vain islaminuskteisissa maissa. Eri uskontoa edustavien tai jopa eri kirkkokuntiin kuuluvien puolisoitten yhteiselämä ei aina ole helppoa. Uskontokysymys on todella monesti eräänlainen aikapommi avioliitossa. Yhdysvalloissa eri kirkkojen jäsenten välisistä avioliitoista, kuten juutalaisten ja ei-juutalaisten sekä mormonien ja ei-mormonien välisistä avioliitoista jopa neljäkymmentä prosenttia ja sen ylikin kariutuu. (Barna Research Group 1999).

Juutalaisten avioliittoja ei-juutalaisten kanssa ei suosita vielääkään, vaikkei niitä enää varsinaisesti vastustetakaan, paitsi ortodoksijuutalaisten parissa. Kielloista huolimatta näitä seka-avioliittoja on aina ollut. Jopa natsi-Saksassa oli niin paljon juutalaisten kanssa avioituneita ”arjalaisia”, että Hitlerkin joutui ottamaan heidät huomioon. Jopa 10 prosenttia juutalaisista oli vuonna 1938 seka-avioliitossa ei-juutalaisen kanssa, ja seuraavana vuonna jäljelle jääneistä juutalaisista joka neljäs. Useimmiten ei-juutalainen puoliso oli nainen. (Abrams 1985, 22).

Suurin osa pelastuneista juutalaisista olikin seka-avioliiton solmineita. Tosin ei heistäkään kaikilla ollut yhtä hyvä onni. (Stoltzfus 1996, 3-4). Vielä alkuvuodesta 1942 Wannsee-konferenssissa Berliinissä suunniteltiin ”sekarotuisten” (Mischlinge) kyydittämistä itään ja jopa pakkosterilisoitua. Siitä ei kuitenkaan tullut mitään, koska pelättiin näiden naisten saksalaisten sukulaisten reaktioita. (Yad Vashem 2002).

Kuten Yhdysvalloissa – erirotuisten väliset avioliitot kieltävän lain ollessa vielä yleisesti voimassa – laadittiin taulukoita henkilöiden ”värillisyyden” asteesta (Viertola-Cavallari 2004, 15-16), myös Natsi-Saksassa luokiteltiin henkilöiden juutalaisuuden aste (Mischlinge). Jos kaksi henkilön juutalaisista isovanhemmista oli avioitunut ei-juutalaisen kanssa, eikä tämä itse ollut kuulunut juutalaiseen seurakuntaan, hän saattoi pelastua. (Abrams 1985, 24-25, 27).

Juutalaisten avioliitot ei-juutalaisten kanssa ovat jatkuvasti lisääntyneet. Niinpä esim. Yhdysvaltojen 5,5 miljoonan juutalaisväestö uhkaa nopeasti pienentyä, sillä jo yli puolet juutalaisista ottaa puolison toisesta uskontokunnasta. (Seka-avioliitot...2003).

Pohjoismaidenkin 30 000 juutalaista uhkaa sulautuminen valtaväestöön juuri lukuisien seka-avioliittojen vuoksi. Tosin esimerkiksi Suomen 1 400 juutalaisella on vilkasta kulttuuritoimintaa kahden seurakuntansa piirissä: juutalaiskoulu, päiväkotia, sairaala, urheiluseura, laulukoro, kielikerho, sairaspukassa ja hautajaisyhdistys sekä oma lehti. (Myyryläinen 1998).

Jatkuva dialogi eriuskoisten avio-onnen takeena

Seka-avioliitot eri kirkkokuntiin kuuluvien tai eri uskontoakin tunnustavien välillä voivat olla erityisen onnellisia ja antoisia, jos puoliset osaavat kunnioittaa toistensa vakaumusta ja tulevat toinen toisiaan puolittiehen vastaan.

Jos ei toisen taustaa, perinteitä, toiveita ja odotuksia kunnioita, on turhaa odottaa itselleenkin sen enempää ymmärtämystä, totesi luterilais-ortodoksisessa perheessä itse kasvanut, pitkään Italiassa oleskellut pastori Aija Kaartinen. Lasten kannalta erilaisuus on todellinen rikkaus, jos vain vanhemmat osaavat sen lapsilleen sellaisena välittää, ilman mitään kateutta ja kissanhännänvetoa, hän korosti Italian suomalaisille kirjoittamassaan artikkelissa *Mansikka-lehdessä*. Oma ekumeeninen kutsumukseni nousee ilman muuta lapsuuden kokemuksistani, opinhan kunnioittamaan kummankin vanhempani kirkkoa tekemättä mitään arvoeroa niiden välillä, monista eroavaisuuksista huolimatta, hän kirjoitti. (Kaartinen 1993).

Myös edesmennyt paavi Johannes Paavali II totesi puhuessaan Pohjois-Afrikan piispoille, että kristittyjen ja islaminuskoisten väliset avioliitot tarjoavat ainutlaatuisen tilaisuuden dialogille näiden kahden uskonnon välillä. (Michel).

Aina dialogin ylläpitäminen ei ole helppoa

Valitettavasti dialogin ylläpitäminen saattaa olla vaikeaa varsinkin, jos pariskunta asettuu asumaan islaminuskoisen osapuolen kotimaahan, mikä useimmiten on edessä ennemmin tai myöhemmin. Kun toisella puolisoilla on perhe tukena, ja toisen omaiset ovat kaukana, voi koti-ikäväkin vaivata maahanmuuttajaa, kuten on toisaalta käynyt myös monille muslimimiehille pariskunnan asuessa Suomessa. (Molina 2003; Avioliittoturismi...1997).

Maat, joissa islaminusko on vallitsevana uskontona, ovat järjestään yhteisökeskeisiä yhteiskuntia, joissa kahden ihmisen välinen suhde, avioliitto, on koko perheen, suvun ja yhteisön asia, ja usein avioliitto onkin suvun edustajien järjestämä. Joka tapauksessa pariskunnan tulee saada hyväksyminen liitolleen koko suvulta tai ainakin sen tärkeimmiltä jäseniltä. Myös perhesuhteet ovat erilaiset kuin länsimaissa. Perhe ja suku, ja ennen kaikkea äiti on muslimimiehelle yleensä tärkeämpi kuin vaimo tai vaimot, vaikka tilanne onkin saattanut vaikuttaa erilaiselta, kun on asuttu Euroopassa tai Yhdysvalloissa. (Alitolppa-Niitamo 1994, 103; Mahmoody 1993).

Toisinaan eriuskoisten pariskuntien perheiden ja koko yhteiskunnan kielteinen suhtautuminen mahdolliseen avioliiton solmimiseen voi kariuttaa koko hankkeen. Esimerkkinä kerrottakoon kahden bulgarialaisen nuoren tapaus. 21-vuotias Magdalena oli muslimi ja 23-vuotias Ivan ortodoksi. Kummankaan perheet eivät hyväksyneet nuorten seurustelua. Tilannetta ei helpottanut se, että Ivan oli teologian opiskelija.

Näyttää siltä, että ortodoksin ja islaminuskoisen avioliitto voisi onnistua ainakin Bulgariassa vain, mikäli toinen osapuoli kääntyisi puolison uskontoon. Silloin omasta us-

konnostaan luopuva puoliso joutuisi kuitenkin suurella todennäköisyydellä oman yhteisönsä hylkäämäksi. Molempien rakastavaisten keskustelu omaistensa kanssa osoitti, että näin olisi heidänkin tapauksessaan jommankumman kohdalla käynyt. Ja siihen Ivanin ja Magdalenan rakkaussuhde kariutuikin. (Mincheva 1997).

Eikä dialogi aina ole mahdollistakaan

Vuodesta 1974 on Euroopassa järjestetty kristittyjen ja islaminuskoisten välisiä tapaamisia näiden kahden uskonnon välisen dialogin edistämiseksi, ja myös edesmennyt paavi Wojtyla edisti kristittyjen välisen ekumenian lisäksi myös kristittyjen ja muslimien välistä vuoropuhelua.

Eurooppaan muuttaneista muslimeista vain pieni vähemmistö on ns. äärimuslimeja: esimerkiksi Italiassa heidän osuutensa on kymmenisen prosenttia. Suurin osa heistä on melko hyvin integroitunut Italian oloihin. Samankaltainen on tilanne myös Saksan, Belgian, Englannin ja Ranskan muslimien kohdalla. Ainakaan tähän saakka ei ole ollut nähtävissä merkkejä aikomuksesta muodostaa Eurooppaan muslimivaltiota.

On kuitenkin huomattava, että joillakin Eurooppaan muuttaneista musliminuorukaisista on lähetysaarnajia muistuttava asenne Eurooppaan nähden. Heidän näkemyksensä mukaan Eurooppa on moraalisen rappeutumisen tilassa, josta vain islam voi sen pelastaa. Jotkut musliminuorukaiset etsivätkin sen vuoksi kristittyä vaimoa aikomuksenaan käännättää hänet. Ja vaikka nainen ei islamin uskoon kääntyisikään, lapsista tulee islamin lain mukaan joka tapauksessa muslimeja, mikä myös kasvattaa muslimiyhteisöä. Ei kuitenkaan kannata huolestua asiasta ja ajatella, että kaikilla muslimeilla olisi tällaisia tavoitteita, mutta ei liioin ole viisasta olla ottamatta huomioon sellaistaikin mahdollisuutta. (Fitzgerald 1999).

Naisen asema

Kysymys naisen asemasta tulee esille korostetusti monikulttuurisessa avioliitossa, kun morsian on läntisestä hyvinvointivaltiosta ja sulhanen tulee jostakin ns. kolmannen maailman maasta. Nainen on yleensä erityisesti islaminuskoisissa maissa enemmän tai vähemmän alistetussa asemassa mieheen nähden. Kollektiivisen kulttuurin maissa miehen ja naiset roolit voivat olla myös täysin eriytyneet. Monesti miehet ja naiset muodostavat omat erilliset yhteisönsä, joilla on arjen kuvioissa vähän, jos ollenkaan tekemistä toistensa kanssa arkioloissa. (Nisula 2003).

Amerikkalainen Brenda Walker toteaa kärjistäen kuitenkin faktatietoihin nojautuen, että ”suuri osa Euroopan ja Yhdysvaltojen ulkopuolisesta maailmasta pysyy surkeana paikkana naisille”. Intiasta puuttuu ainakin 22 miljoonaa naista sukupuolivalikoivien aborttien ja vastasyntyneiden tyttöjen murhien sekä vähäisistä myötäjäisistä johtuneiden naisten murhien takia. (Walker 2002).

Kastilaitoksen virallisesta lakkauttamisesta huolimatta se säätelee yhä monen intialaisen elämää. Kastit ovat pääsääntöisesti suljettuja sekä alemman että ylemmän kastin jäseniltä. Sosiaalinen mobilisaatio onkin mahdollista vain avioliittojen kautta siten, että alemman kastin nainen solmii avioliiton ylemmän kastin miehen kanssa, jolloin liitosta syntyvät lapset kuuluvat ylempään kastiin. Tämä on yleensä mahdollista maksamalla pyydetyn suuruiset myötäjäiset. (Nisula 2003).

Käytäntö on levinnyt kaikkiin kasteihin, ja perheet saattavat joutua perikatoon ja jopa velkavankeuteen, jos perheessä on monia tyttäriä. Sen sijaan avioliiton solmivan miehen perheelle se on yleensä hyvä bisnes, ja sen vuoksi myötäjäisten vaatimukset ovatkin usein kohtuuttomia. Koska monilla perheillä ei ole varaa moniin tyttäriin, on seurauksena ollut tyttösiikiöiden kiihtyvä abortointi, jonka nykyaikaiset ultraäänilaitteet mahdollistavat. Toisaalta myös tyytymättömyys naisen tuomiin myötäjäisiin on lisännyt perheväkivaltaa ja naisten pahoinpitelyjä, joskus murhiakin. (Nisula 2003).

Kiinassa puolestaan ainakin 20 miljoonaa miestä on jäänyt ilman vaimoa maan harjoittaman yhden lapsen politiikan takia, mikä on johtanut myös lukuisiin morsiamen kidnappauksiin. (Walker 2002).

Yhteisön kunnia perustuu naisten siveyteen

Monissa islaminuskoisissa kulttuureissa ovat yhä yleisiä ns. kunniamurhat. Naisia murhataan rangaistuksena tiukkojen sosiaalisten normien pienimmistäkin rikkomuksista, jopa vain oletusten ja todeksi osoittamattomien syytösten seurauksena. Tällaista on tapahtunut myös maahanmuuttajien keskuudessa Euroopassa. Esimerkiksi Pakistanissa niitä tapahtuu satoja joka vuosi. Naisen tulee säilyä koskemattomana avioliiton solmimiseen asti ja sen jälkeen tietysti uskollisena miehelleen. Kun naisen katsotaan hairautuneen, on kyse perheen ja koko yhteisön ”kunniaista”. (Nisula 2003; Kiljunen 2005).

Naisella ei useinkaan ole oikeutta valita aviopuolisoaan eikä aina sulhasellakaan, vaan siitä sopivat perheet tai suvut keskenään. (Nisula 2003). Sen sijaan eron tai kuoleman jälkeen nainen voi solmia avioliiton itse valitsemansa puolison kanssa neljä kuukautta ja kymmenen päivää kestäneen periodin jälkeen. Tosin joissakin yhteisöissä aviosopimus voi sisältää ehdon, että leskeksi jääneen puolison tulee solmia avioliitto kuolleen miehen veljen tai lähisukulaisen kanssa. (Nisula 2003).

Saudi-Arabiassa naisilta on kielletty mm. autolla ajo, aterointi julkisella paikalla ja työskentely aloilla, joissa kontaktit miehiin ovat mahdollisia. (Wikipedia 2005, Saudi-Arabia, Poliittika; Wikipedia 2005, Saudi-Arabia, Ihmisoikeudet). Mm. Somaliassa kulttuurisiin tapoihin kuuluu naisten elinkautinen kotiorjuus ja ympärileikkaus, joka perinteisesti on neitsyyden tunnus ja varmistaa seksuaalisen puhtauden ja siveellisen käyttäytymisen ja ympärileikkaamattomuus on monesti jopa este avioliitolle. (Nisula 2003; Nutt & Hoskins 2005).

Islamissa lapset kuuluvat isälle

Islaminuskoisissa maissa lapset ovat pieninä yleensä äidillä. Pääsääntöisesti huoltajuus on kuitenkin isällä, ja lapset siirtyvätkin automaattisesti isälle tietyssä iässä, joka vaihtelee eri maissa ja riippuu myös lapsen sukupuolesta. Mahdollisen eron sattuessa ulkomaalainen äiti onkin huonossa asemassa lasten huoltajuuden suhteen, vaikka pariskunta olisi asunut Euroopassakin, sillä islaminuskoinen mies pitää lähes poikkeuksetta kiinni siitä periaatteesta, että lapset kuuluvat hänelle. Koska islaminuskoiset maat eivät ole ratifioineet lapsikaappauksia koskevaa Haagin sopimusta, on kyseisten maiden viranomaisilta turha odottaa apua.

Tästä monilla italialaisilla naisilla on lukuisia kokemuksia. Ehkä hätkähdyttävintä on 13-vuotiaan Erican tarina, joka pakeni 16. tammikuuta 2000 Kuwaitissa Italian suurlähetystöön ja jäi sinne 206 päiväksi, jotta häntä ei olisi luovutettu egyptiläiselle isäl-

le, jolle muslimituomarit olivat määränneet hänet ja hänen seitsenvuotiaan sisarensa Martan. Roomassa oikeus määräsi tytöt italialaiselle äidille, mutta miehen koston mahdollisuus pelottaa. (Conte 2001).

Moniavioisuuden hyväksyvät lähes kaikki arabimaat

Koraanin mukaan muslimimies voisi siis ottaa itselleen jopa neljä vaimoa edellyttäen, että pystyy heidät elättämään. Mieheltä edellytetään kuitenkin, että hän pystyy tarjoamaan kaikille vaimoilleen tasavertaisen elintason. Nykyään moniavioisuus onkin huomattavasti vähentynyt kaikissa muslimimaissa, koska miehillä ei ole siihen varaa ja toisaalta avioeron saaminen on muslimimiehelle helppoa. Hänen tarvitsee vain sanoa vaimolleen kolme kertaa edes syytä mainitsematta: ”Eroan sinusta.” (Mair 1974, 194). Uutisten mukaan se voi nykyään tapahtua myös tekstiviestillä. Tosin avioeron ilmoittamista tekstiviestillä tai sähköpostilla ei kaikissa muslimimaissa pidetä pätevänä. (Juntunen 2004).

Moniavioisuutta eli polygamiaa on menneisyydessä voitu perustella naisen suojelemisella varsinkin, kun lukuisten sotien ja kahakoiden seurauksena aviomiehiä ei riittänyt kaikille. Monesti suostuminen miehen moniavioisuuteen olikin naisille ainoa keino pysyä hengissä. Perinteisen omavaraistalouden aikana se takasi tuotannon ylläpitämiseen tarvittavan työvoimaresurssin, omaisuuden ja perijät. Miehellä se oli myös varakkuuden ja korkean statuksen symboli. (Nisula 2003).

Niinpä esimerkiksi Vanhan Testamentin Daavidilla oli lukuisia jalkavaimoja, ja Salomonilla jopa 300 prinsessavaimoa. Antiikin kreikkalaisilla ja roomalaisilla polygamia oli melkein sääntönä, kuten myös rikkaiden ja aatelisten slaavien ja germaanien parissa. Arabimaissa moniavioisuus oli käytäntönä jo ennen Muhammedia ja islamin uskon syntyä, eikä vaimojen lukumäärällä ollut rajoja. (Allam 2005).

Länsimaissa moniavioisuutta ei sallita, jollei sellaiseksi määritellä avioliiton kanssa samanaikaisia avioliiton ulkopuolisia suhteita tai peräkkäisiä avioliittoja, joita on kutsuttu myös sarjamonogamiaksi. (Mair 1974, 161). Yhdysvalloissa tosin harrastetaan polygamiaa eräiden pienten uskonnollisten yhteisöjen piirissä. Sen sijaan islaminuskoisista maista moniavioisuuden kieltävät vain Tunisia ja Turkki. Lisäksi Irakissa vuoden 1958 vallankumous kielsi moniavioisuuden, mutta Saddam palautti sen vuonna 1994. Myös pienessä entisessä neuvostotasavallassa, jonka nimi nykyään on Inguscezia, presidentti Aushev palautti polygamian, jonka Neuvostoliitto oli kieltänyt. Ugandassa lakialoite moniavioisuuden kieltämisestä sai aikaan lukuisia mielenosoituksia. (Allam 2005).

Nykyisistä moniavioisuuden hyväksyvistä maista Algeriassa ja Syyriassa toisen vaimon ottamiseen tarvitaan tuomarin lupa. Algeriassa ja Libanonissa vain kahdella prosentilla miehistä on kaksi vaimoa, kun taas Norsunluurannikolla neljä kymmenestä naisesta jakaa aviovuoteen toisten vaimojen kanssa. Egyptissä ja Jordaniassa moniavioisuuden aste on kahdeksan prosenttia. Pienessä Gambiassa sallitaan kolme vaimoa. Öljysheikkien Saudi-Arabiassa on kaikkein eniten moniavioisuutta: kahdella prosentilla miehistä on peräti neljä vaimoa, kuudella prosentilla kolme ja 16 prosentilla kaksi. Sielläkin kuitenkin 70 prosentilla miehistä on vain yksi vaimo. Myös Intian muslimit sekä adivasi- ja hindu-heimot harrastavat moniavioisuutta. (Dusi 2005; Allam 2005).

Moniavioisuutta kannattavien naisten liike

Monissa islaminuskoisissa maissa naisasialiikkeet ajavat moniavioisuuden poistamista. Tuntuu uskomattomalta, mutta Egyptissä toimii sen sijaan myös polygamiaa kannattava naisten yhdistys Taysir (suomeksi: Helpotus). Sen on perustanut 42-vuotias naistoimittaja Hayam Dorbek. Yhdistyksen tunnuslauseena on ”Yksi vaimo ei riitä”, millä Dorbek tarkoittaa sitä, että yksi vaimo ei riitä hoitamaan omaa työtään ja taloutta samanaikaisesti. Dorbekin mukaan kaksi vaimoa estäisi myös miestä pitämään yllä avioliiton ulkopuolisia suhteita ja vähentäisi lisäksi yksinäisten naisten määrää. (Dusi 2005; Allam 2005).

Suomalaisen naisen vahva asema voi aiheuttaa kriisejä

Länsimaiden ulkopuolisissa kulttuureissa mies on yleensä vastuussa perheen elatuksesta ja monissa Keski- ja Etelä-Euroopan maissakin miehellä on siitä päävastuu. Sen vuoksi naisen vahva asema Suomessa voi aiheuttaa kriisejä suomalaisen naisen kanssa avioituneiden maahanmuuttajien keskuudessa. Kansainvälisen perheneuvonnan asiantuntijan, venezuelaissyntyisen pastori Orlando Molinan mukaan monelle miehelle on kova paikka, kun nainen on taloudellisesti riippumaton, varsinkin, jos hän itse on työtön. Toisaalta Molina, joka itse on avioliitossa suomalaisen kanssa ja on työskennellyt monissa eri maissa on todennut, että Suomi on hyvin erilainen kuin muut maat. Vuodenaikojen vaihtelu on outo asia. Kaamos masentaa ja pitkä, kylmä talvi, vaikka kesä onkin ihmeen valoisa. Suomalaiset ovat ihmisinä hyvin erilaisia kuin muut, mikä on kaikkein vaikeinta. Suomen kieltä on melkein mahdoton oppia. Kommunikointi on hankalaa toisellakin kielellä. Väärinkäsitykset voivat kasautua. Kunnollisen työn saanti on kiven alla. Ystäväystyminen suomalaisen kanssa kestää kauan. Kun ei enää jaksa, tekee mieli palata kotimaahan. Mutta mitä tehdä, jos vaimo ei halua lähteä? Ja miten käy lasten kanssa? (Molina 2003; Jäppinen 2003; Pohjola 2005).

Edellä esitettyjen Kalevan Soturin ja Brenda Walkerin kaltaisista mielipiteistä ja Suomen viranomaisten lumeliittoepäilyistä huolimatta suomalaisetkin solmivat monikulttuurisia avioliittoja aina vain enenevässä määrin ja puolisoiden kansallisuuksien kirjokin on aina vain monipuolisempi. Näiden avioliittojen yleistymistä voidaan pitää missä maassa tahansa merkinä yhtäältä maahanmuuttajailmiön vakiintumisesta ja lisääntyneestä kanssakäymisestä eri kansallisuuksien välillä, toisaalta myös osoituksena rotuennakkoluulojen vähentymisestä ja yleensäkin yhteiskunnan avautumisesta.

Globaalisesti katsoen monikulttuuristen avioliittojen yleistyminen merkitsee myös alkuperäisten perheiden vaikutuksen ratkaisevaa vähenemistä aviopuolison valinnassa. Ennen kaikkea se on osoitus siitä, että vanhat arvot ja säännöt ovat väistymässä, ja että yksilöt ovat päättäneet irrottautua voimakkein ottein omasta kulttuuritaustastaan. Muutoksen merkitystä voidaan pitää vieläkin suurempana silloin, kun kyseessä on islaminuskoinen yhteisön jäsen. (Tognetti Bordogna 1994, 11).

Kirjallisuus

- Abrams, Alan (1985). *Special Treatment: The untold Story of Hitler's Third Race*. Secaucus, NJ: Lyle Stuart Inc.
- Al Hiwar (1999). *Matrimoni misti*, Centro Peirone.
www.centro-peirone.it/Alhiwar/1999/6_99/alhiwar699_11htm#10
- Alitolppa-Niitamo, Anne (1994). *Kun kulttuurit kohtaavat*. Suomen Mielenterveysseura, Sairaanhoidajien koulutussäätiö. Keuruu.
- Allam, Khaled Fouad (2005). *Se l'islam del medioevo riaffiora nel terzo millennio*. (La Repubblica 31 agosto 2005, s. 16.)
- Avioliittoturismi taas kasvussa. Helsingin Sanomat. Kotimaa 3.8.1997.
- Barna Research Group (1999). *Christians are more likely to experience divorces than are non-Christians*. 1999-DEC-21.
<http://www.barna.org/cgibin/PagePressRelease.asp?PressReleaseID=39>
- Cavalieri, Marina (1999). *Scuola di matrimonio per suocere invadenti./Come non rovinare l'armonia tra figlio e nuora: un corso in Emilia*. La Repubblica 9 giugno 1999, p. 26.
- Citati, Pietro (2004). *La stanza vuota delle tre religioni. Le tre religioni di Abramo, i mono-teismi a confronto. Il nome segreto di Dio*. La Repubblica. Cultura. 26.2.2004.
- Conte, Maria Stella (2001). *La ragazzina che si era rifugiata nell'ambasciata di Kuwait City. L'ultima decisione dei giudici non riporta la serenità "Le bimbe sono mie, resta la paura"*. La madre di Erica: "Temo la vendetta islamica del padre." La Repubblica 8.2.2001.
- Dusi, Elena (2005). *Giornalista egiziana fonda un'associazione, la tv rilancia il suo messaggio./ E sui siti internet del mondo arabo si scatena il dibattito. – La battaglia delle donne poligame. – "Una moglie non basta, troppo lavoro."/ La leader del movimento star su Al Jazeera*. La Repubblica 31 agosto, 2005, p. 16.
- Eriksson, Maja Kirilova (1990). *The Right to marry and to found a family. A World-Wide Human Right*. Skrifter från Juridiska Fakulteten i Uppsala 28. Göteborg.
- Euroopan Ihmisoikeussopimus 1990.
- Euroopan sosiaalinen peruskirja 2002.
- Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen päätösasiakirja 1975.
- Euroopan Unionin perusoikeuskirja 2000.
- Fiance Visa (2005). *How Do I Bring my Fiancé(e) to the United States. – U.S. Citizenship and Immigration Services*,. <http://uscis.gov/graphics/howdoI/fiance.htm> (2005)
- Finne, Ann-Nina (2005). *Lempeä vai lumetta*. Yle 2005.
www.yle.fi/mot/af050509/kasikirjoitus.htm.
- Fitzgerald, Michael L. (1999). *Cristians and Muslims in Europe: Perspectives for dialogue*.
<http://www.sedos.org/english/fitzgerald.html>.
- Gottberg, Eva (1996). *Perhesuhteet ja lainsäädäntö*. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Yksityisoikeuden julkaisusarja A:83. Turku.
- Greenberg, David (1999). *White Weddings: the incredible staying power of the laws against interracial marriage*. Posted Monday, June 14, 1999. MSN Slate.
<http://www.interracialfamilycircle.org/Library/Outside/10102.htm>

- Green Card (2005). <http://uscis.gov/graphics/1GreenCard.htm>.
- Historical Cases, Marriage – an evolution Institution. Marriage Equality USA (2005)
http://www.marriageequality.org/facts.php?page=historical_look.
- Hofstede, G. (1984). Culture's Consequences. International Differences in Work-Related Values. Abridged edition. Sage Publications. USA.
- Juntunen Marjo (2004). Avioero kännykällä. Kumppani 5/2004.
http://www.kepa.fi/kumppani/arkisto/2004_5/3754
- Jäppinen, Sanna (2003). Tahdotko – tutustua toiseen kulttuuriin? – Kumppani 21.9.2003.
http://www.kepa.fi/kumppani/arkisto/2003_4/3187
- Kaartinen, Aija (1993). Sekava seka-avioliitto. Useimmiten onnistunut sekoitus. Mansikka 2/1993, s. 21.
- Kangasniemi, Eeva (2003). Rakkaudella yli rajojen? Lumeavioliitot. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2003:6. Helsinki.
- Kennedy, Randall (1997). Loving v. Virginia Thirty, Thursday, February 5, 1997.
http://www.speakout.com/activism/opinions/3208_1.htm
- Kiljunen, Kimmo (2005). Kunniamurhat ja lasten kurittaminen. 6.10.2005.
<http://www.eduskunta.fi/fakta/edustaja/464/kehukseton/Kunniamurha.htm>
- Kirkkohallitus (2000). Vetoamus valtioneuvostolle suomalais-ulkomaalaisten aviopuolisoiden perhe-elämän kunnioittamisen takaamiseksi 2.11.2000.
<http://www.ewvl.fi/kkh/kt/uutiset/mar2000/khvetoom.htm>
- Komiteamietintö 1992:12. Perheet ja laki. Perhetoimikunnan mietintö. Helsinki.
- Mahmoody, Betty (1993). For the love of a child. Sperling & Kupfer Editor S.p.A.
- Mair, Lucy: Avioliiton sosiologiaa. Otava, Keuruu 1974 (Englantilainen alkuteos:
- Mair, Lucy: Marriage. Penquin Books Ltd. Harmondsworth, Middlesex, England 1971. Suom. Sini Rinne)
- Michel, Thomas, S.J.. Matrimoni misti tra donne cattolici e musulmani. (Ei vuosilukua)
<http://www.confaterniteoggi.it/misti.htm>
- Mincheva, Stilyana (1997). Mixed Marriages Between Bulgarians and Bulgarians Muslims – An Undesirable Event. Centre for Cultural Studies, University of Sofia.
<http://www.nbu.bg/iafr/mixed.htm>
- Mishkhas, Abeer. The problems of mixed marriages. (Ei vuosilukua) (Viertola-Cavallarín arkisto)
- Molina, Orlando (2003). Maahanmuuttajatyö ja kansainvälinen avioliittoneuvonta. Kristillinen kasvatus 3/2003.
- Muhsen, Zana (1997). Myyty. Koulutyöt orjina Jemenissä. WSOY.
- Myyryläinen, Heikki (1998). Suomen juutalaisista. Internetix, Nettiradio Mikaeli.
- Neoflux (2003). Israel Hinders Mixed Marriages. 31.07.2003
<http://www.neoflux.com/archive/data/2003/0731-145151.shtml>.
- Nisula, Tapio (2003). Avioliitto kulttuurisena instituutiona. Nettijulkaisussa Kulttuuri- ja sosiaaliantropologian verkko-opinnot. TYT/ Avoin yliopisto. 2.10.2003
<http://www.uta.fi/tyt/avoin/verkko-opinnot/sosiaaliantropologia/yksilo1.html>
- Nutt, Samantha & Eric Hoskins (2005). International Doctoring and Entertaining.
<http://www.peacemagazine.org/archive/v18n2908.htm>

- Pellonpää, Matti (2000). Euroopan ihmisoikeussopimus. Helsinki.
- Perkins, M. (1994). Guess Who's coming to Church? Confronting Christian Fear of Interracial Marriage. *Christianity Today*, 38:30-33, March 7, 1994.
- Petrosillo, Orazio (2000). Il "rischio" di matrimoni misti. /Notevoli difficoltà di convivenza «MATRIMONI MISTI: SÌ, I FEDELI RISCHIANO» / Il Cardinale Tonini:
I musulmani li fanno abiurare. – Il Messaggero, 6 marzo 2000.
- Pohjola, Johanna (2005). Kansainvälinen rakkaus on rikkaus. Kumppani 20.05.2005
<http://www.kepa.fi/kumppani/4229>
- Roos, Jonna (2005). Brita Jokisen toimittamassa Kantapöytä-ohjelmassa 21.5.2005.
(Ohjelma cd-levyllä. Viertola-Cavallararin arkisto)
- Salminen, Kerstin & Päivi Poutanen (1996). Kulttuurikompassi. Edita, Helsinki.
- Seka-avioliitot -keskustelulista (2003). Viertola-Cavallararin yksityisarkisto.
- Sonbol, Amira El-Azhary (2004). Arabinainen – uhri vai subjekti. Kulttuurivihkot. Lehtiverkko 6/2004. <http://www.kulttuurivihkot.fi/jutut/201204lehti/html>
- Stoltzfus, Nathan (1996). Resistance of the Heart: Intermarriage and the Rosenstrasse Protest in Nazi Germany. New York: W. W. Norton & Company.
- Tognetti Bordogna, Mara (1994). LE FAMIGLIE PATCHWORK: I matrimoni misti e ricongiungimenti familiari. Aikakauslehdessä: Marginalità e Società Franco Angeli. n. 28.
- Ulkomaalaislaki. Annettu Helsingissä 30 päivänä huhtikuuta 2004. FINLEX ® Säädökset alkuperäisinä_ 301/2004. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040301>
- Utrio, Kaari (1984). Eevan tyttäret. Eurooppalaisen naisen, lapsen ja perheen historia. Tammi.
- Viertola-Cavallari, Ritva (2004). Seka-avioliitot yhteiskunnallisena katalysaattorina. In Heikkilä, Elli (ed.), Ritva Viertola-Cavallari, Päivi Oksi-Walter & Jonna Roos: Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Siirtolaisuusinstituutti, Web Reports No. 2 , 8- 21.
<http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/pdf/webreports2.pdf>
- Walker, Brenda (2002). Naiset, kansainvaellus ja monikulttuurisuuden suuri valhe "henkistä laiskuutta vastaan, vapaan ajattelun puolesta" 15.1.2002.
<http://www.suomensuku.fi/kukkiakriittisille/walker.html>
- WIKIPEDIA (2005). Apartheid. <http://fi.wikipedia/wiki/Apartheid>.
- WIKIPEDIA (2005). Natsi-Saksa. <http://fi.wikipedia/wiki/Natsi-Saksa>.
- WIKIPEDIA (2005). Saudi-Arabia. Ihmisoikeudet.
http://en.wikipedia/wiki/Human_rights_in-Saudi_Arabia#Women.27s_rights
- WIKIPEDIA (2005). Saudi-Arabia. Poliitiikka. <http://en.wikipedia/wiki/Saudis#Politics>
- Yad Vashem, Yad (2002). October 27: Nazis inclined to nullify mixed marriages, sterilize "Mixed Breeds"/The Holocaust Martyr's and Heroes' Remembrance Authority.
http://yadvashem.org/about_holocaust/chronology/1942-945/1942/chronology_1942_35
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 1991.
- YK:n naisten oikeuksien sopimus 1986.

Workshop 3 -raportti

Yhteiskunnan kapulat monikulttuurisen avio-onnen rattaissa

Workshop 3:n työskentelyyn osallistui 19 henkilöä, joista suurin osa oli tullut eri puolilta maailmaa Suomeen osallistuakseen ulkosuomalaisparlamentin istuntoon. Lisäksi oli mukana myös joitakin Suomessa asuvia monikulttuurisessa parisuhteessa eläviä henkilöitä. Osanottajat olivat kaikki naisia kahta miestä lukuun ottamatta.

Alustuksessani käsittelin – seminaariohjelmassa esiintyneiden kysymysten pohjalta – ympäröivän yhteiskunnan vaikutuksia monikulttuuriseen parisuhteeseen. Lähtökohtana oli tekeillä oleva, monikulttuurisia parisuhteita käsittelevä opaskirja, jossa tullaan käsittelemään kaikkea sitä, mitä tulisi ottaa huomioon, jos aikoo solmia avioliiton ulkomaalaisen kanssa, jolla on erilainen kulttuuritausta, ja joka mahdollisesti tunnustaa eri uskontoa tai kuuluu toiseen kirkkokuntaan jne.

Kaikkia seminaariohjelmassa mainittuja teemoja ei ehditty käsitellä, sillä ihan alustuksen alusta lähtien ryhmässä virisi vilkas keskustelu käsiteltävistä aiheista. Workshopissa oli mukava tunnelma, ja alustuksen jälkeen suoritettujen esittelykierroksen jälkeen osanottajat jaettiin kahteen ryhmään.

Ensimmäisessä laadittiin monikulttuuriseen avioliittoon aikovan kymmenen käskyä, ja sen sihteerinä toimi Taru Jarkka Riminin Suomi-Seurasta. Toisessa keskusteltiin ja laadittiin alustava luettelo asioista, joita tulisi käsitellä monikulttuuriseen avioliittoon aikovalle tarkoitettuun oppaaseen. Ryhmän sihteerinä toimi Saara Karhu Club Finlandia Milanosta.

Oli hienoa vaihtaa kokemuksia erilaisissa kulttuureissa elävien suomalaista sukujuurta olevien henkilöiden kanssa, ja todeta, miten monessa kohden kokemukset olivat samankaltaisia välimatkoista huolimatta. Esimerkiksi Välimeren alueella ja Afrikassa sekä jopa pienissä kyläyhteisöissä Keski-Euroopassa on tärkeää ottaa huomioon ympäröivä yhteisö, eikä toimia miten mieli, jottei joutuisi lähiympäristön juurujen kohteeksi. Sen sijaan Australiassa todettiin olevan väljempää, kuten myös isommissa kaupungeissa Euroopassa.

Konkreettisena toimenpiteenä esitettiin myös jonkinlaisen suomenkielisen tukijärjestön tai -ryhmän luomista. Ensiarvoisen tärkeänä pidettiin sitä, että kyseisen elimen toiminnan tulisi perustua vaitiolovelvollisuuteen, jotta tukea hakevan henkilön oma-kohtaiset, monesti hyvinkin kipeät ja arat kokemukset eivät kantautuisi ulkopuolisten korviin. Tästä oli monilla ollut ikäviä kokemuksia, ja luottamus kanssaihmiisiin oli niiden seurauksena laskenut. Todettiin, että hyvän ja luotettavan kontaktin luominen ja ylläpitäminen on ulkomailla asuvalle miltei elinehto.

Ryhmätyö 1

Monikulttuuriseen avioliittoon aikovan 10 käskyä

- Selvitä etukäteen oikeutesi uudessa asuinmaassasi.
- Valmistaudu vastoinkäymisiin ja yllätyksiin.
- Selvitä maassa olevat suomalaiset yhteyshenkilöt, suurlähetystö tai konsulaatti, suomalaisyhteisö ja mahdollinen Suomi-Seura.
- Opettele uuden asuinmaan kieli, vaikka teillä olisikin jokin muu yhteinen kieli.
- Ota selvää asuinmaassa harjoitettavasta uskonnosta ja siitä, millaisia kulttuurieroja Suomeen verrattuna tulet siellä kohtaamaan.
- Selvitä, voitko säilyttää oman kansalaisuutesi, ja salliiko maan lainsäädäntö mahdollisesti kaksoiskansalaisuuden.
- Selvitä, miten oma toimeentulosi olisi maassa turvattu. Erityisesti eron sattuessa tai jos sattuisit jäämään yksin. Elämässä ei koskaan tiedä.
- Ota selvää siitä, millainen on maassa voimassa oleva avioliitto, omaisuutta, lasten huoltoa, perinnönjakoa ja ositusta koskeva lainsäädäntö sekä kumman maan lakia kussakin tapauksessa noudatetaan.
- Sovi tulevan puolisosasi kanssa, mitä kieltä lasten kanssa tullaan puhumaan, sekä mikä tulee olemaan heidän uskontonsa, vai saisivatko he itse valita sen aikuisina.
- Säilytä avoin mieli ja positiivinen suhtautumistapa elämään. Äläkä luovu unelmistasi.

Ryhmätyö 2

Monikulttuurisen avioliiton opaskirjaan tulevia asioita

JOHDANTO

Yleistäen eri maista ja maanosista lyhyesti vertaillen, ja sen jälkeen erilliset maaraportit tärkeimmistä maista.

Tärkeimpien maiden osalta on tarkoitus selvittää seuraavat asiat:

- Maahanmuutto ja siihen liittyvät muodollisuudet
- Viranomaiset
- Paperisota: minkälaisia papereita tarvitaan eri tarkoituksiin
- Oleskelu- ja työlupa-asiat
- Avioliiton solmimiseen tarvittavat paperit
- Sukunimi- ja nimikysymys
- Henkilöllisyystodistukset ja matkustusasiakirjat

LAKIASIAT

- Uskonnollinen vai siviililainsäädäntö?
- Avioliitto- ja perhelainsäädäntö. Esim. sallitaanko maassa moniavioisuus?
- Ulkomaalaisia koskeva lainsäädäntö
- Työlainsäädäntö
- Voiko nainen työskennellä kodin ulkopuolella ja missä ammateissa?
- Ulkomaalaisia ja naisia koskeva lainsäädäntö
- Omaisuutta ja perintöä koskeva lainsäädäntö

PERHE

- Mitä maassa tarkoitetaan perheellä: onko kyseessä ydinperhe vai laaja sukuyhteisö?
- Perheenjäsenten taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet ja velvoitteet
- Mikä on naisen asema ja rooli perheessä? Miehen asema ja rooli?
- Kenelle lastenhuolto ja kasvatus kuuluu ensisijaisesti tai kokonaan? (Islamissa on isä avainasemassa)
- Uskonto- ja kulttuuri- ja kielikysymykset
- Perheoikeuden asianajajat
- Vanhusten huolto ja sosiaalipalvelut
- Suomenkielisten palvelujen saantimahdollisuudet
- Hoitotestamentti

TERVEYDENHUOLTO JA SOSIAALIPALVELUT

- Yleisen terveydenhuollon taso
- Asumistaso
- Erityiset terveyttä uhkaavat haitat alueella, esim. malaria Afrikassa
- Naisten terveydenhuolto
- Mikä tahansa lääkäri vai vain naislääkäri naiselle?
- Äitiyshuolto

SOSIAALITURVA

- Eläkeasiat
- Vanhustenhuolto
- Lapsilisät

TALOUDELLISET KYSYMYKSET

- Työn saantimahdollisuudet
- Suomessa tai muualla saadun koulutuksen pätevyys
- Liiketoiminnan harjoittamismahdollisuudet

USKONTO

- Maassa yleisesti harjoitettu uskonto ja sen merkitys jokapäiväisessä elämässä
- Uskonnon edellyttämät rajoitukset ja velvollisuudet erityisesti naisille

ERILAISUUDEN SIETO

- Suhtautuminen ulkomaalaisiin yleensä
- Suhtautuminen ulkomaalaiseen naiseen, mieheen
- Esiintyykö maassa vahvoja ennakkoluuloja tai suoranaista rasismiksi luokiteltavaa suhtautumista ulkomaalaiseen nähden
- Suhtautuminen eri uskontoa tunnustavaan tai eri kirkkokuntaan kuuluvaan tai henkilöön, joka ei tunnusta mitään uskontoa

TAPAKULTTUURI

- Tervehtiminen (kättely, silmiin katsominen, teitittely)
- Pukeutumissäädökset, erityisesti naisia koskevat

- Erilaiset käyttäytymismallit (koti, katu, maaseutu, kaupunki)
- Hellyydenosoitukset julkisuudessa
- Alkoholikäyttäytyminen

NAISEN ASEMA YHTEISKUNNASSA

- Oikeus olla, käydä työssä, opiskella, olla yhteydessä omiin ystäviin ja sukulaisiin
- Rooli arkielämässä
- Äitiys: raskauden ehkäisy, abortti, keinohedelmöitys
- Lesken asema ja taloudellinen asema puolison kuoltua
- Eronneen tai erotetun naisen asema, myös taloudellisessa mielessä
- Mahdollisuudet käydä Suomessa sukuloimassa ja tapaamassa ystäviä

LASTEN KASVATUS JA OIKEUDET

- Kasvatus – kenelle kuuluu?
- Oikeus fyysiseen koskemattomuuteen (ympärileikkaus ym.)
- Oikeus molempiin vanhempiin eron sattuessa
- Onko asuinmaa allekirjoittanut Haagin lapsikaappausta koskevan sopimuksen?
- Mitä kieltä tai mitä kieliä lapselle puhutaan?
- Oikeus valita oma aviopuoliso ja muutenkin omasta elämästä päättäminen

SELVIYTYMISSTRATEGIAT

MISTÄ APUA AHDINKOON?

TUKIHENKILÖT

- Paikallinen Suomi-Seura/suomalaisyhteisö

KONSULAATTI/SUURLÄHETYSTÖ

- Asianajajat, tulkit
- Ystävät, sukulaiset
- Paluumuuttomahdollisuudet

Seminaariin ilmoittautuneiden luettelo

(esitelmänpitäjien nimet kursivoitu)

Aaltio-Kossmann, Sirpa	Ranskan Suomi-Seura
Aaltonen, Mia	Suomi – Chile
Aceti-Karhu, Saara	Club Finlandia Milano
Aho, Sari	UM, Puoliso- ja perheasiamies
<i>Alitolppa-Niitamo, Anne</i>	Väestöliitto/Kotipuu W1
Arends, Markku	Asianajaja
Arvilommi, Nicola	Diakonia
<i>Bausch-Kamu, Sybille</i>	Kielitieteilijä, mediaattori, Saksa
Blaesi-Hakala, Aulikki	Zürichin Suomi-koulu
Brewis, Richard	Suomen Vapaakirkko
Emas, Tuula	SETA, Solmuista silmuiksi -projekti
<i>Esko, Martti</i>	Kirkkohallitus
Gülch, Marja	DFG-Bezirksgr. Stuttgart
Hanson, Riitta	Yorkin Suomi-koulu
<i>Heikkilä, Elli</i>	Siirtolaisuusinstituutti
Holzer, Ulla	SSKT, Sveitsi
Huovinen, Pirjo	Düsseldorfin suomalainen srk
Huttunen-Rickards, Anneli	Melbournen Suomi-Seura
Impola, Leila	Düsseldorfin suomalainen kielikoulu
Jansson, Carita	Norjan suomalainen ev-lut. srk
Jarkka, Taru	Riminin Suomi-Seura, Italia
Jokinen, Brita	YLE Radio Finland
Kalliomäki, Marjo	Ranskan Kirkkoraati
Karjalainen, Jarmo	Merimieskirkko, Rotterdam
Kivinen, Tuula	Canada Finland Chamber of Commerce
Kokko, Wladimir	Inkerin Liitto
Kuparinen, Venla	Merimieskirkko-lehti
Kuusisto, Taru	Siirtolaisuusinstituutti

Laita, Tuula	Suomi – Etelä-Afrikka
Laitinen-Opuda, Marjukka	Finnish American Society of Delaware Valley
Laurikainen, Maire	Sudburyn Suomalainen Lepokotiyhd.
Leinonen, Johanna	Siirtolaisuusinstituutti
Markomäki-Thomaser, Mari-Anne	Aargaun Suomi-koulu
Moroni, Rossana	Rooman Suomi-Seura/Helsingin yliopisto
Niemi, Tarja	Helsingin sosiaalivirasto
Nikorova, Tamara	Inkerin liitto
Nurmi-Steinke, Päivi	SSKOPN Saksa
<i>Oksi-Walter, Päivi</i>	Suomalaisen kirkollisen työn keskus
Pelkonen, Antti	Merimieskirkko-lehti
Petruhhina, Niina	Itä-Virumaan Inkerinsuomal. Seura
Peuhkurinen, Seppo	Toronton Karjalaiset
Roos, Jonna	Tutkija
Sailas, Elise	Lausannen Suomi-koulu
Salminen, Kirsi	
<i>Salo-Lee, Liisa</i>	Jyväskylän yliopisto
Sandberg-Peppas, Kristina	Pireuksen Merimieskirkko
Siitonen, Sointu	AfroSusi & LuovaSointu
Silventoinen, Helka	Kirkkohallitus, Monikultt.perhe- ja parityö
Sloan, Helena	Monikulttuurisyhdistys Familia Club ry
Suomenaro, Eeva	University Of Erciges, Turkki
Svensk, Merja	Helsingin sosiaalivirasto
Tupala, Rita-Charlotte	Bonnin Suomenkiel. kielikoulu
Van Bruggen, Pirkko	Vereniging Nederland-Finland
Vesterinen-Maury, Laura	Ranskan Suomi-Seura
<i>Viertola-Cavallari, Ritva</i>	Club Finlandia Ancona, Mansikka
Wilkman, Heljä	Marokon suomalaiset
<i>Välikangas, Antti</i>	Filmihalli Oy
Välimäki, Seija	Hki/SOSV/Itäinen sos.keskus
Zumbühl, Outi	Sveitsin Suomen Ystävien Seura

Seminaarin ohjelma

Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina 2005

Seminaari ulkosuomalaisille

Helsinki, 20. toukokuuta 2005, Meritullin seurakuntatalo

OHJELMA

9.00 Seminaarin avaus

Tutkimusjohtaja, dosentti Elli Heikkilä, Siirtolaisuusinstituutti

9.10 Rakkaus on syntyessään sokea kuin kissanpoika, vanhetessaan se saa sata silmää

Johtaja, teologian tohtori Martti Esko, Kirkon perheasiainkeskus

10.00 Kulttuurien väliset parisuhteet: myyttejä ja todellisuutta?

Professori Liisa Salo-Lee, Jyväskylän yliopisto

11.00 Ulkosuomalaisen tarina -sarjan videon katselu ja tietoa ohjelmasarjasta

Tuottaja Antti Välikangas, Filmihalli Oy.

11.45 LOUNASTAUKO

13.00 WORKSHOPIT

1. Lastenkasvatusko kompastuskivi monikulttuurisissa liitoissa?

Projektipäällikkö, FT Anne Alitolppa-Niitamo, Väestöliitto

2. Monikulttuurisen parisuhteen ja perheen dynamiikka

Psykologi Päivi Oksi-Walter, Saksa, Kasvatus- ja perheneuvonta.

3. Yhteiskunnan kapulat monikulttuurisen avio-onnen rattaissa

Toimittaja, tutkija, VTM Ritva Viertola-Cavallari, Italia

16.00 WORKSHOP -raportit

16.45 Yhteenveto ja seminaarin päätös

Tutkimusjohtaja, dosentti Elli Heikkilä, Siirtolaisuusinstituutti